

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

**Hemşirelerde Kültürel Zekâ Ve Kültürel Duyarlılık
Arasındaki İlişki**

Yüksek Lisans Tezi

İpek Nur Örk

Eylül 2023

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

**Hemşirelerde Kültürel Zekâ Ve Kültürel Duyarlılık
Arasındaki İlişki**

Yüksek Lisans Tezi

İpek Nur Örk

Danışman

Prof. Dr. Ayşe OKANLI

Eylül 2023

TEZ JÜRİSİ ONAYI

İpek Nur Örk tarafından hazırlanan "Hemşirelerde kültürel zekâ ve kültürel duyarlılık arasındaki ilişki" başlıklı bu Yüksek lisans Tezi, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Unvanı Adı Soyadı

Kurumu

Üyeler:

Unvanı Adı Soyadı

Kurumu

Unvanı Adı Soyadı

Kurumu

Unvanı Adı Soyadı

Kurumu

Unvanı Adı Soyadı

Kurumu

Tez Savunma Tarihi: / / 20....

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün belirlediği tez yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun tezin Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün belirlediği kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Ayşe Okanlı

Etik İlkeler Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

İpek Nur Örk

ÖZET

Hemşirelerde Kültürel Zekâ ve Kültürel Duyarlılık Arasındaki İlişki

ÖRK, İpek Nur

Yüksek Lisans Tezi, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ayşe OKANLI

Eylül, 2023

Çalışma hemşirelerde kültürel zekâ ve kültürel duyarlılık arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı ve ilişki arayıcı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma Göztepe Prof. Dr. Süleyman Yalçın Şehir Hastanesi'nde Ocak-Nisan 2023 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini, araştırmanın yürütüldüğü tarihlerde Göztepe Prof. Dr. Süleyman Yalçın Şehir Hastanesi'nde görev yapan 700 hemşire oluştururken örneklemi araştırmaya katılımı kabul eden ve tüm soruları yanıtlayan 297 hemşire oluşturmuştur. Araştırmada veriler kişisel bilgi formu, Kültürel Zekâ Ölçeği ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği aracılığıyla yüz yüze toplanmıştır. Verilerin analizinde Mann Whitney U testi, Bonferroni Posthoc testi, Kruskal Wallis H testi, Bağımsız Örneklem t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Spearman's Korelasyon analizi, Basit Doğrusal Regresyon Analizi, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için etik kurul onayı ve kurum izni alınmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre; hemşirelerin Kültürel Zekâ Ölçeğinin toplamından aldıkları puanların ortalaması $101,18 \pm 17,37$, Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinin toplamından aldıkları puanların ortalaması $100,03 \pm 10,61$ olarak belirlenmiştir. Kültürel Zekâ Ölçeği toplam puanının Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği toplam puanı üzerindeki varyansın %37'sini istatistiksel açıdan anlamlı olarak açıkladığı bulunmuştur ($F=174,703$; $R^2=0,372$; $p<0,05$). Kültürel Zekâ Ölçeği toplam puanının Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği toplam puanını pozitif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=0,610$; $p<0,05$).

Araştırmanın sonuçlarına göre; hemşirelerin kültürel zekâlarının orta, kültürlerarası duyarlılıklarının ise yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Kültürel zekâ ve Kültürel duyarlılık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulundu. Literatürde konuya ilişkin yapılan çalışmaların az sayıda olması nedeniyle araştırmanın farklı örneklem gruplarında yapılması ve elde edilen sonuçların çalışmadaki sonuçlarla karşılaştırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel zekâ, kültürel duyarlılık, kültür, hemşirelik, transkültürel hemşirelik

ABSTRACT

The Relationship Between Cultural Intelligence and Cultural Sensitivity in Nurses

ORK, Ipek Nur

Master's Thesis, Department of psychiatric nursing

Supervisor: Prof. Dr. Ayşe OKANLI

September

2023

The study is conducted as a descriptive and correlational tool to determine the relationship between cultural intelligence and cultural sensitivity in nurses. The research takes place at "Göztepe Prof. Dr. Süleyman Yalçın City Hospital" during the period of January through April 2023. The universe of the research consists of 700 active-duty nurses at "Göztepe Prof. Dr. Süleyman Yalçın City Hospital" during the study period , while the sample comprises of 297 nurses who accept to participate in the research and answer all questions. In the study, data are gathered through three forms such as a personal information form, Cultural Intelligence Scale, and Intercultural Sensitivity Scale, using in-person interviews. For the data analysis of the research, Mann-Whitney U test, Bonferroni Posthoc test, Kruskal-Wallis H test, Independent Sample t-Test, One-Way Analysis of Variance, Spearman's Correlation Analysis, Simple Linear Regression Analysis, Multiple Linear Regression Analysis are used. Ethical committee approval and institutional permission are obtained in order to conduct the research.

According to the findings of the research, the mean score for nurses on the Cultural Intelligence Scale total is 101.18 ± 17.37 , while the mean score on the Intercultural Sensitivity Scale total is 100.03 ± 10.61 . It has been found that the total score of Cultural Intelligence Scale explains 37% of the variance on the total score of the Intercultural Sensitivity Scale, as statistically significant ($F=174,703$; $R^2=0,372$; $p<0,05$). Besides, it has been found that the total score of the Cultural Intelligence Scale significantly predicts the total score of the Intercultural Sensitivity Scale from a positive and statistical perspective ($\beta=0,610$; $p<0,05$).

According to the results of the research, it has been determined that the nurses have medium level in Cultural Intelligence, while they have high level in Intercultural Sensitivity. A positive correlation has been found between Cultural Intelligence and Cultural Sensitivity. Due to the small number of studies on the subject in the literature, it is recommended that the research be conducted in different sample groups and the results obtained should be compared with the results of the study. **Key Words:** Cultural intelligence, cultural sensitivity, culture, nursing, transcultural nursing.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmamın her aşamasında akademik bilgi ve deneyimini benimle paylaşan değerli danışmanım Prof. Dr. Ayşe Okanlı'ya sonsuz teşekkür borçluyum.

Doğduğumdan bugünüme kadar eğitim hayatımı destekleyen, bana cesaret veren canım aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek Lisans ders ve tez dönemlerimin tüm aşamalarında yanımda olan, vazgeçtiğimde cesaret veren ve beni sakinleştiren sevgili eşim Göksel Örk'e teşekkür ederim.

İPEK NUR ÖRK

İÇİNDEKİLER

Kapak	i
Yan Kapak	ii
Onay Sayfası	iii
Beyan Sayfası	iv
Özet	v
Abstract.....	vi
Önsöz	vii
İçindekiler	viii
Tablolar Listesi	xi
Şekiller Listesi	xii
Kısaltmalar	xiii
Bölüm I: Giriş.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	4
1.2. Araştırma Soruları.....	4
Bölüm II: Genel Bilgiler.....	5
2.1. Kültür Kavramı.....	5
2.1.2. Kültürün Tanımları.....	7
2.1.3. Kültürün Özellikleri.....	9
2.1.4. Kültürün Temel Öğeleri.....	11
2.1.5. Kültürün Türleri.....	13
2.1.6. Türkiye’de Kültür Farklılıkları.....	14
2.1.7. Sağlık-Hastalık-Kültür.....	15
2.1.8. Kültür Ve Hemşirelik.....	15
2.1.9. Kültürlerarası Hemşirelik.....	16
2.1.10. Kültürlerarası İletişim.....	20
2.1.11. Kültürlerarası Yeterlilik.....	20
2.2. Kültürel Duyarlılık Kavramı.....	21
2.2.1. Kültürel Duyarlılık Tanımları.....	21
2.2.2. Kültürel Duyarlılık İle İlgili Yaklaşımlar.....	22
2.2.3. Kültürel Duyarlılığın Önemi.....	27

2.2.4. Kültürel Duyarlılığı Geliştirmek.....	28
2.2.5. Kültürel Duyarlılık Ve Hemşirelik.....	29
2.2.6. Kültürel Duyarlılık İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	30
2.3. Zekâ Kavramı	33
2.3.1. Zekâ Tanımları.....	34
2.3.2. Zekânın Özellikleri.....	35
2.3.3. Zekâ Kuramları.....	36
2.3.4. Zekâ Ve Kültür Arasındaki İlişki.....	38
2.3.5. Zekâ Türleri.....	39
2.4. Kültürel Zekâ Kavramı.....	42
2.4.1. Kültürel Zekâ Tanımları.....	42
2.4.2. Kültürel Zekânın Boyutları.....	43
2.4.3. Kültürel Zekânın Ölçülmesi.....	46
2.4.4. Kültürel Zekânın Kazanılması Ve Geliştirilmesi.....	47
2.4.5. Kültürel Zekâ Ve Zekâ Arasındaki İlişki.....	48
2.4.6. Kültürel Zekânın Diğer Zekâ Türleriyle İlişkisi.....	48
2.4.7. Kültürel Zekânın Kültürel Duyarlılık Üzerindeki Etkisi.....	50
2.4.8. Kültürel Zekâ Ve Hemşirelik.....	51
2.4.9. Psikiyatri Hemşireliği Açısından Kültürel Zekâ Ve Kültürel Duyarlılık.....	52
2.4.10. Kültürel Zekâ İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	53
Bölüm III: Gereç Ve Yöntem.....	56
3.1. Araştırmanın Tipi.....	56
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer Ve Zaman.....	56
3.3. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi.....	56
3.4. Araştırmanın Değişkenleri.....	57
3.4. Veri Toplama Araçları.....	57
3.5. Verilerin Toplanması.....	58
3.6. Verilerin Analizi.....	59
3.7. Araştırmanın Etik Boyutu.....	59
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	60
Bölüm IV: Bulgular	61

Bölüm V: Tartışma	76
Bölüm VI: Sonuç Ve Öneriler	85
Kaynaklar	88
Ekler	101

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Çeşitli Kültür Kavramları Ve Anlamları.....	7
Tablo 2. Eski Ve Yeni Zekâ Anlayışının Karşılaştırılması.....	34
Tablo 3. Kültürel Zekâ, Sosyal Zekâ Ve Duygusal Zekâya Ait Temel Beceriler.....	49
Tablo 4. Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri.....	62
Tablo 5. Katılımcıların Kültürel Zekâ Ölçeği Ve Kültürel Duyarlılık Ölçeği Puanları.....	63
Tablo 6. Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Kültürel Zekâ Ölçeği Puanları(1).....	64
Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Kültürel Zekâ Ölçeği Puanları(2).....	65
Tablo 7. Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Puanları(1).....	68
Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Puanları(2).....	69
Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Puanları(3).....	70
Tablo 8. Katılımcıların Kültürel Zekâ Ölçeği Ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki.....	73
Tablo 9. Katılımcıların Kültürel Zekâ Ölçeği Toplam Puanlarının Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Puanı Üzerine Etkisinin Basit Doğrusal Regresyon Analizi İle İncelenmesi.....	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Bennet'in Kùltùrlerarası Duyarlılık Gelişme Modeli.....	23
Şekil 2. Kùltùrel Zekânın Dört Faktörlü Boyutu.....	44

KISALTMALAR

UNESCO: United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

ICN: International Council Of Nurses

ÇOKYM: Çevre Odaklı Kültürel Duyarlılık Modeli

TDK: Türk Dil Kurumu

IQ: Intelligence Quotient

EQ: Emotional İntelligence

KZÖ: Kültürel Zekâ Ölçeği

KDÖ: Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği

SPSS: Statistical Package For The Social Sciences

BÖLÜM I : GİRİŞ

Kültür, geçmişten günümüze hakkında farklı bakış açılarıyla ele alınmış bir kavramdır. Kültür toplumu oluşturan ve farklı toplumlardan ayıran değerlerin başında gelmektedir. Kültürün anlamı kimin hangi anlamda kullandığına göre değişmektedir (Kartarı, 2006, s.14).Kültür kavramının farklı bilim alanlarında ele alınması sebepleriyle antolojide 164 farklı tanımı olması kültürün tanımını zorlaştırmaktadır (Özdemir, 2020; Pala, 2019; Ersoy, 2014; Tutuş, 2020). Tüm bu tanımların ortak noktası alındığında kültür, toplumsal ve tarihsel dönemler içinde gelişim süreci içinde oluşturulan tüm maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, gelecek kuşaklara aktarmada kullanılan, insanın toplumsal ve doğal çevresine hâkimiyetinin ölçüsünü belirten araçların bütünü olarak tanımlanabilir. İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik olan zekâ, insanın akıl yürütme, düşünme, objektif gerçekleri yargılama, algılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamıdır (TDK, 2021). Yapılan çalışmalara göre zekânın kişinin kültürel, çevresel ve sosyal geçmişinin bir işlevi olduğu ortaya konmuştur (Ang ve Early, 2006). Zekânın oluşumu kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Zekâ hakkında çalışma yapılırken hangi kültürde ele alındığı ve o kültürde zekânın anlamı üzerinde önemle durmak gerekmektedir (Ang ve Early, 2006). Zekânın duygusal, sosyal ve kültürel zekâ olmak üzere üç türü vardır. Kültürel zekâ, zekânın bir türü olup farklı kültürden bireyin davranış, ses, mimik ve hareketini, o bireyle aynı kültürden olan birey gibi değerlendirmesi, anlaması ve yorumlamasıdır (Earley ve Mosakowski, 2004). Kültürel zekâ üst bilişsel, bilişsel, teşvik edici (motivasyonel) ve davranışsal olmak üzere dört boyuttan

oluşmaktadır (Ang ve Early, 2003). Küreselleşme nedeniyle ortaya çıkan çok kültürlü toplumlarda farklı kültürden kişileri anlamada zorluk yaşanması kültürel zekâyâ olan ihtiyacı arttırmıştır. Kültürel zekâsı yüksek olan bireyler farklı kültürden ortamlara kolayca uyum sağlayabilir, farklı kültürden gelen bireylerle etkili iletişim kurabilirler. Kültürlerarası iletişimin bir parçası olan kültürel duyarlılık ise, kültürel farklılıkları değerlendirme, anlama, kabul etme ve onlara saygı duyma aşamalarında doğru iletişim ve davranışları sergilemek için kişinin kendisini olumlu yönde teşvik etme becerisidir. Kültürel duyarlılık kültürlerarası etkileşime katılım, kültürlerarası etkileşimde özgüven, özen, hoşnutluk ve kültürel farklılıklara saygı olmak üzere beş boyuttan oluşmaktadır (Chen ve Starasota, 2000). Farklı kültürlerden kişilerle sağlıklı bir iletişim kurabilmek için kültürel duyarlılığa ihtiyaç vardır. Kültürel duyarlılığı yüksek bireyler, farklı kültürlerden gelen bir bireyle karşılaştıklarında farklılıkları kabul etme ve öğrenme konusunda heveslidirler. Yapılan çalışmalara göre, kültürel zekâ ve kültürel duyarlılık birbirlerini tamamlayan kavramlardır. Bir kişinin kültürel duyarlılığın yüksek olabilmesi için kültürel zekâsının gelişmiş olması gerekmektedir (Mercan, 2016). Bu nedenle ikisinin arasındaki ilişkinin tanımlanması oldukça önemlidir.

Değişen ve gelişen dünyada savaşlar, ekonomik koşullar ve göçler gibi nedenlerle toplumlar çok kültürlü toplumlar haline gelmiştir (Baksi, Sürücü ve Duman, 2018). Türkiye de coğrafi konumu nedeniyle uzun yıllar boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahibi yapması sebebiyle çok kültürlü bir yapıya sahiptir. Bu yapı sağlık hizmetlerini de etkilemiş, sağlık çalışanlarının farklı kültürel özelliklere sahip bireylere bakım verme gerekliliği ortaya çıkmıştır. Farklı kültürden gelen bireylerle en çok vakit geçiren sağlık çalışanı olan grup hemşirelerdir. Bu nedenle kültürel farklılıklardan oldukça etkilenir. Hemşirelik bakımı hemşirenin ve hastanın kültürel değerlerine göre biçimlenir ve değişir. Bireye temel bakımlarını veren hemşireler bakım kalitesinin arttırmak ve bakımı güçlendirmek için toplumda yaşayan

kişilerin kültürel farklılıklarını anlamalı, bu farklılıklara duyarlı olmalıdır (Öztürk ve Öztaş, 2012). Hemşirelerin bireye bütüncül bakım verebilmesi için bireyin kültürel değerleri, inanışları ve uygulamaları hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir (Bekâr, 2004). Kültürel değerler ve özellikler göz ardı edilerek bir bakım verilemez, verilse de verimli sonuç alınması mümkün değildir (Özdemir, 2020; Şimşek, 2019; Ceylantekin ve Öcalan, 2016; Baksi ve ark., 2019). Kültürel yeterliliğe sahip hemşirelerin düşünceleri, kararları, uygulamaları sayesinde bireye verilen sağlık hizmetinin kalitesi olumlu yönde etkilenir (Altinkaya ve Amanak, 2020). Kişiler bedensel veya ruhsal bir hastalık ile karşılaştıklarında belirti, tedavi ve bakımlarını kültüre özgü yapabilmektedirler. Tüm bunlara rağmen hemşirelik eğitimi ve klinik uygulamalara bakıldığında kültüre duyarlı hemşirelik bakımının ihmal edildiği görülmektedir (Bektaş ve Terkeş, 2013). Farklı bir kültürden bireye hizmet sunan hemşire hastayla karşılaştığı anda daha anamnez alırken bile iletişimde zorluk yaşayabilmektedir. Psikiyatri hemşireliğinde ise kader, yas süreci ve din gibi kültürün bileşenleri önemli kavramlardır. Kültür ve kültüre bağlı kavramlar psikiyatrik hastalıkların oluşumunda ve gelişiminde bir risk faktörü olmakla beraber ruhsal problemlerle başa çıkma ve iyileşmede önemli bir faktördür. Psikiyatri hemşirelerinin kültürü bir araç olarak kullanmaları hastanın iyileşmesini hızlandıracaktır.

Güveren'in (2022) sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin kültürel zekâ ile kültürel duyarlılık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmasında, katılımcıların kültürel zekâ ölçeği puan ortalamaları orta düzeyde olduğu, kültürlerarası duyarlılık ölçeği puan ortalamaları yüksek düzeyde olduğu ve kültürel zekâ ile kültürel duyarlılık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Özdemir'in (2019) kültürel zekânın kültürlerarası duyarlılık üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında kültürel zekâ boyutlarının kültürlerarası duyarlılığın alt boyutları iletişimde sorumluluk, kendine güvenme, hoşlanma, dikkatli olma boyutları üzerinde etkili olduğunu tespit edilmiştir. Aslan ve Kızır'in (2019) bir hastanede

alışan hemşirelerin kültürel duyarlılıkları ile kültürel zekâları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada, hemşirelerin kültürel duyarlılık leği puan ortalamasının oldukça yüksek düzeyde ve kültürel zekâ leği puan ortalamasının yüksek düzeyde olduğu hemşirelerin kültürel duyarlılıkları arttıkça kültürel zekâlarının da pozitif yönde arttığı tespit edilmiştir.

Hemşirelik için yeni bir konu olan kültürel zekâ ve kültürel duyarlılık kavramının hemşireler tarafından tanınması ve bu konuda farkındalığın arttırılması için çalışmalar yapılması önemlidir. Bu nedenlerle çalışma hemşirelerde kültürel zekâ ile kültürel duyarlılık arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

1.1. ARAşTIRMANIN AMACI

Çalışma hemşirelerde kültürel zekâ ile kültürel duyarlılık arasındaki ilişki belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

1.2. ARAşTIRMA SORULARI

- Hemşirelerin kültürel zekâ düzeyleri nedir?
- Hemşirelerin kültürel duyarlılık düzeyi nedir?
- Hemşirelerin kültürel zekâ ile kültürel duyarlılık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

BÖLÜM II : GENEL BİLGİLER

2.1. KÜLTÜR KAVRAMI

Kültür kelimesinin kökeni Latince ‘colere’ fiiline dayanmaktadır. Colere; işlemek, inşa etmek, eğitmek gibi çeşitli anlamları içermektedir. Farklı kaynaklarda da kültürün kök olarak colere fiilinden oluşturulan cultura olduğu belirtilmiştir (Williams, 1976, s.106; Mejuyev,1987, s.22; Özlem, 2000, s.142). Cicero ve Horatius kültürü insanın yetiştirilmesi, eğitilmesi ve işlenmesi anlamına gelen culura animi ile tanımlamışlardır (Özlem, 2000, s.141).

Kültür, geçmişten günümüze hakkında çalışılmakta olan ve türlü bakış açılarıyla ele alınmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlığın çıkışından bu günümüze kadar kültür olgusu aynı biçimde devam etmektedir. Kültür, toplumu oluşturan ve diğer toplumlardan ayıran değerlerin başındadır. En basit aletten en kapsamlı üretilen makineye, toprağa kazılmış bir su kuyusundan sulama kanallarına, bir çanaktan porselen tabağa, bir tahta kulübeden saraya kadar türlü türlü meydana gelmiş olan maddeler kültürün kapsamındadır. Diğer taraftan toplumun örf ve adetleri, toplumun alışkanlıkları, kanaatleri, kişinin fikir ve tutumları,

ideolojileri, bilimsel teoriler, şiir ve destanlar vb. soyut oluşumlar, her toplumun farklı yemek tarifleri de kültür kapsamına girmektedir.

Konuşmalarda sürekli kullanılan kültürün anlamı kimin kullandığına ve ne anlamda kullandığına göre değişir. Kültür ilk toplumlarda ekini saban ve sürgü ile sürmek anlamıyla kullanılmıştır. Sonrasında Cicero (MÖ 106-43) eğitim ve felsefe ile ruhun işlenilmesi anlamıyla kullanmıştır. Kültür basit anlamıyla bir toplumun yaşama biçimidir. Kültür, bilgi, inanç sistemleri, insanların yaşadıkları toplumdaki kurallar, toplumdaki alışkanlıklar, topluluklardan üretilmiş yetenekler ve sanat gibi karışıklığı olan bir kavramdır.

Kültür kullanıldığı alan ve topluma göre, insanı hangi yönden etkilediğine göre değişen birden fazla tanımlaması yapılan bir kavramdır. İnsanın yaşamında edindiği maddi manevi; eylemleri, olayları, davranışları, süreçleri ve yapıları kapsar (Aydın,2014). Farklı boyutları açısından kültür bireysel olarak bireye özgü birikimlerdir, toplumsal boyutta ise kuşaktan kuşağa aktarıla gelen insanların ortaklaşa oluşturdukları bir varlıktır (Çelik, 2008). Kültür; birikimlidir, bir toplumu oluşturan ırkın, dinin, gelenek ve göreneklerin toplamıdır. Kültürün kapsamı ve oluşumu toplumdan topluma değişir. Kültür toplumdaki her şeyi kapsayan geniş bir kavramdır (Kağıtçıbaşı,1998). Kültür medeniyetlere, dönemlere, kullanıldığı alana göre birçok sınıflandırmaya giren bir kavramdır. Güvenç (2010)'ın kültür kavramını analize edişine bakıldığında, kullanım alanlarına göre kavramı; bilimsel, beşeri ve günlük dilde, estetik, maddi ve biyolojik olarak sınıflandırmış olup kültürün bu alanlardaki anlamına ve kullanımına dikkat çekmiştir. Tablo 1 'de çeşitli kültür kavramları ve bu kavramların anlamları verilmiştir.

Tablo 1. Çeşitli kültür kavramları ve anlamları

Kavramlar	Anlamlar	Nitelikler (Görevler, İşlemler)
Bilimsel alanda ‘kültür’	Çin, Fransız, Batı, Hint ve İslam uygarlığı ya da kültürü gibi	Tarihsel, Bütünsel ve Evrimsel
Beşeri alanda ve günlük dilde ‘kültür’	Genel mesleki ve teknik eğitim; tıp, hukuk, inanış, sanat ve fen eğitimi; örgün ve genel eğitim ya da öğretim gibi	Yorumlayıcı, eleştirici, geliştirici, öğretici ve dağıtıcı
Estetik alanında ‘kültür’	Gotik, Barok, Rönesans ve Çağdaş sanat; resim, müzik gibi	Yaratıcı, öğretici, yorumlayıcı güzel ya da güzelleştirici
Maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda ‘kültür’	Üretim, Avcılık, Ziraat ve endüstri kültürü ‘mikrop kültürü’ gibi	Günlük sosyal hayatı destekleyici, üretici, deneyici, arttırıcı, çoğaltıcı, doyurucu

Kaynak: Güvenç,2010, s.98

2.1.1. Kültürün Tanımları

Kültürün farklı bilim alanlarında ele alınması, kültürü oluşturan öğelerin çeşitliliği ve fazlalığı sebebiyle kültüre kısıtlı bir tanım yapmak oldukça zordur. İnsanlığın var olduğu günden bugüne kadar hayatımızda hep var olan kültür kavramı, Kroeber ve Kluckhohn’ın kültür hakkında oluşturdukları antolojide de 164 farklı tanımının bulunması kültürün ne kadar geniş bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tanımlardan bazıları aşağıda listelenmiştir:

Çağdaş dilbilimciler, antropologlar ile bilimsel olarak tanımlanan kültüre yönelik çağdaş fikirlerle göreceliğe yönelmiştir. Bu rölativizmin ilk girişimini Alman filozof J.G. Herder yapmıştır. Herder'in kültür tanımında, kültür bir ulusun bir topluluğun veya bir halkın yaşam biçimi olarak yer almıştır.

Malinowski 'nin 1990 yılında yaptığı tanıma göre kültür, insana mahsus fikir ve yeteneklerin, töre ve inançların hepsidir.

Hofstede'e (2001) göre kültür, bir grup ya da kategorideki insanları birbirinden ayıran zihindeki toplu programlama olarak tanımlanmıştır.

Gill'e (2013) göre kültür, insanlar arasında paylaşılan bilgi, inanç, prosedürler, davranışlar ve yapıların bir sistemi olarak ifade etmektedir.

Brown'a (1995) göre kültür, temel insani normları, fikirleri, değerleri ve toplum içerisinde kabul gören insan davranışlarını göz önünde bulundurarak, zaman içerisinde sürekli olarak gelişen inançları kapsamaktadır.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) 'ya göre kültürün tanımı ise; 'insanın temel haklarını, toplumun veya bir sosyal grubun yaşam biçimlerini, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını, bilim ve edebiyatını, belirgin duygusal, zihinsel, maddi ve manevi özelliklerin bir araya gelmesinden oluşan bir olgudur'(UNESCO, 2009).

Kültür; insanlığın tarihsel getirilerinin, ortaya koyduğu ürünlerinin toplamı aynı zamanda geleceğe ilişkin plan ve programlarının tamamıdır (Özhan,2006).

Kağıtçıbaşı (1998)'na göre kültür; belirli bir toplumu oluşturan üyelerin elde ettikleri maddi ve manevi kazançların tümü olmakla beraber, toplumun üyesi olarak insanın ortaya koyduğu ve ilerlettiği tüm inanış, sanat, bilim, gelenek ve göreneklerin tamamıdır.

Özetle kültürün çok fazla ve farklı tanımları olsa da tüm tanımların ortak noktası kültürün öğrenilmiş davranışlardan oluşması, toplumun üyelerince kabul görmesi, değişebilir

olması, insanın biyolojik ve psikolojik gereksinimlerini karşılaması ve bütüncül olmasıdır. Kültür hayatımızın en önemli fonksiyonlarından biridir ve insan var olduğu sürece nesilden nesile aktararak kültürlenmeye devam edecektir.

2.1.2. Kültürün Özellikleri

Toplumsal olaylar neticesinde ortaya çıkan, kuşaktan kuşağa aktararak sürdürülebilir olmayı başaran ve soyut bir kavram olması nedeniyle bir kalıba sokulamayan kültür kavramı geçmişten günümüze birden fazla tanıma sahip olmuştur (Şimşek, 2019; Süzer, 2020). Farklı tanımları olsa da antropologlar bütün kültürlerin bazı ortak özelliklere sahip olduğunu söylemişlerdir (Ersoy, 2014) Kültürün özellikleri aşağıda sıralanmıştır.

Kültür öğrenebilirdir. Kültürün en önemli özelliğidir. Yenilenip değişebilir ve nesilden nesile aktarılabilir. Kültürün bu özelliği insanlığın başlangıcına dayanmaktadır. İnsanlar, doğdukları andan itibaren pek çok deneyimi değişik yöntemlerden öğrenmektedirler.

Kültür tarihseldir. Toplumun geçmiş zamanlardan kazandığı, geliştirdiği ve ürettiği, günümüzün olanakları ile uyumlu, alışkanlıkların, ahlaki değerlerin ve davranış ve tutumların tamamını içerir.

Kültür toplumsaldır. Toplumsal özellik taşımasının en iyi örneği geçmiş ve geleceğin kişiler tarafından şekillenmesi ve oluşturulmasıdır. Kültür yalnızca bireysel değil toplumsal da bir olgudur. Bu yüzden kültür, kişiden kişiye ve toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir. Her ne kadar aile, mahalle, köy gibi yerlerde alt kültür denilen farklı kültürler olsa da hepsinin toplamı o toplumun kültürüdür (Pala, 2019; Kaçan, 2018).

Kültür, kurallar sisteminden oluşmaktadır. Toplumun tamamının kabul ettiği oldular en ideal olgulardır. İdeal kuralları değer ve davranışlar oluşmaktadır. Ancak bazen bireylerin tutum ve davranışları bu ideallikten ayrılmaktadır. Bu da bize insanlar her ne kadar kültürü öğrenerek büyüseler de davranışlarının her zaman kültüre uygun ideallikte olmayacağını göstermektedir (Serter, 2019; Pala, 2019).

Kültür ihtiyaç karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır. Toplumda yaşayan bireylerin kişisel ve ortak ihtiyaçlarını karşılar ve bundan belirli bir doyum sağlar. Kültürel unsurların devamlılığı ve varlığı insanlarda doyum sağlamasıyla mümkün olmaktadır.

Kültür dinamiktir. Günümüzün şartlarına göre yeni ihtiyaçlar karşısında değişip dönüşebilir. Toplum fertlerinin davranışları toplumu etkileyip yönlendirir ve toplum kültüründe bazı değişiklikler oluşturur.

Kültür birleştirici, bütünleştiricidir. Bu özellik, kültürel unsurların toplumdaki herkes tarafından kabul edilmesinden kaynaklanır. Toplumda yaşayan kişilerin aynı amaçları taşıması, bir arada yaşama konusunda hem fikir olmaları ve birbirlerini anlamaları kültürün bütünlük olgusunu gerektirmektedir.

Kültür, bireyin çevresine uyumdur. Uyum sürecinin çıktısı olarak, belli bir kültürün öğeleri bütünleşmiş ve uyumlu bir sistemi oluşturma eğilimindedir (Şimşek, 2019; Süzer, 2020).

Kültür soyuttur. Bütünüyle nesnel bir varlık veya gözlemlenebilir bir kavram değildir. Kültürel kavram, kurum ve süreçler gerçekliğin soyutlamaları ve yankılarıdır. Hayat ile alakalı soyut bir kavramdır. Soyut olması nedeniyle tanımlamasının yapılması zordur ve gözle görülememektedir. Kültürün görülebilmesini sağlayan şey onun maddi öğeleridir. Bir toplumun kültürünü görebilmek için o toplumun giydiği kıyafetlere, konuştuğu dile, inancına, yediği yemeğe bakmak gerekmektedir (Serter, 2019; Süzer, 2020).

Kültür süreklidir. Geçmişte edinilen tecrübelerin eğitim ve sosyalizasyon yoluyla gelecek nesillere aktarılmasıdır. Yüzyıllar boyunca insanoğlu edindiği bilgi birikimini ve deneyimlerini dil aracılığıyla sonraki nesillere ileterek sürekliliğini sağlamıştır. Geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren ve kuşaktan kuşağa aktarılan gelenek ve görenekler kültürün sürekli olmasına örnektir (Süzer, 2020; Ersoy, 2014; Kaçan, 2018).

2.1.3. Kùltürün Temel Öğeleri

Toplumların sahip olduğu kùltürel öğeler o toplumun karakterlerini yansıtmaktadır. Toplumun dışındaki bir kişi bu öğelere bakarak o toplumun değeriyle ilgili fikir edinebilmektedir. Temel kùltürel öğeler, maddi ve manevi kùltürel öğeler olarak sınıflandırılabilir. Maddi kùltür öğeleri, toplumun gözle görülebilen kùltür unsurlarıdır. Bir ÷lkedeki insanların giydiği kıyafetler, el emeği işçilikler, ortaya çıkardıkları binalar, tarihi eserler maddi kùltür unsurlarına örnek olarak verilebilir. Özellikle yerel kıyafetler, tarihi eserler ÷lkeye özgü değeri olduğu için farklı ÷lkelerdeki insanlar için gezip gör÷lmesi gereken değeri olarak kabul edilmektedir. Manevi kùltür öğeleri; din, dil, ahlak, inanç, estetik, eğitim, tutumlar, değeri, sosyal ve politik çevre olarak sıralanabilir. Bu unsurlar toplumun ruhsal ve sosyal doyumunu sağlamaktadır (Serter, 2019; Öğüt ve Olkun, 2018). Tüm dünyadaki toplumlar için değeri, semboller, kurallar, dil ve inanç gibi ortak ve evrensel bazı kùltürel unsurlar vardır. Yalnızca her kùltürün içinde bu unsurların bazı yerel farklılıkları mümkündür. Ayrıca bu unsurların toplumlarda önem derecesi ve niteliği değerişebilmektedir (Serter, 2019; Ersoy, 2014; Kaçan, 2018).

Dil: İletişimin en önemli ve temel öğesi, kùltürün ise nesilden nesile aktarılmasındaki bir numaralı araçtır. Dil insanların iletişime geçebilmesi için ortaya çıkmış işaretler dizisidir. Her toplum kendi ana diline sahiptir ve bu dil sayesinde aralarındaki iletişimi sürdürebilmektedirler. Ana dil insanların birbirine sıkı sıkıya bağlanmasına ve millet olabilmesine yardımcı olmaktadır. Her milletin kùltürünün oluşmasında en önemli unsur dildir. Toplumun konuştuğu dil anlaşılmadan kùltürü de anlaşılamamaktadır. Dil ve kùltür birbirinden ayıramayacak kadar birbirine bağlıdır (Serter, 2019; Pala, 2019).

Semboller: Aynı kùltüre mensup insanlar tarafından bilinen ve anlamları olan kelimeler, jest ve mimikler, sesler ya da figürlerdir. Semboller sözel iletişimin yerine geçip farklı dile sahip insanlar tarafından bir iletişim yolu olarak kullanılabilir. Mesela olimpiyatlar için

bir ülkede toplanan birden fazla ülkenin sporcuları tuvalete, havaalanına ya da mescide gitmek istediklerinde tabelalarda bulunan semboller vasıtasıyla yönlerini bulabilmektedirler. Zaman geçtikçe ve ihtiyaçlar değiştikçe semboller de değişebilir. Yeni semboller ortaya çıkar ve eskileri yok olur. Oluşan her topluluk ya da grup kendisi için belirlediği sembol vasıtasıyla bilinir. Örnek olarak bayrak aynı ülkede yaşayan insanlar için birleştirici bir sembol görevi görmektedir (Pala, 2019).

Değerler ve Tutumlar: Belirli bir toplumdaki insanların, iyi veya kötü, doğru veya yanlış, içinde olduğu durumları, eylemleri, nesneleri, diğer kişileri yargılama ve değerlendirmede kabul ettikleri ortak görüşlerdir. Hofstede'e göre değerler kültürün merkezidir. Değerler çocuklukta öğrenilen kültürün ilk unsurlarıdır ve yaklaşık on yaşına kadar oturmaktadır. Sonrasında değerlerin değiştirilmesi çok zordur. Değerler aslında olması istenen ideal hedeflerdir. Bunlar genellikle dürüstlük, saygınlık, güvenilirlik gibi soyut kavramlardır. İnsanların tutunduğu din ve ahlak sistemi aynı değer etrafından birden fazla insanın toplanmasını sağlamaktadır. Bazen farklı din ve gruplardan dolayı değerler arasında çatışmalar olsa da bu değerler toplumun ortak noktası olmayı başarmaktadır (Serter, 2019; Pala, 2019).

Gelenek ve Görenekler: Gelenek, bir kültür içinde var olan, nesilden nesile aktararak varlığı sürdürülen, yazılı olmayan kurallar bütünüdür. Doğum, evlenme ve ölüm gibi hayatın üç önemli noktasında bulunan uygulamalardır. Bu uygulamalar zaman içerisinde değişiklik gösterse de genel olarak kabul edilmiş normlardır. Görenek ise Türk Dil Kurumu'na göre "bir şeyi uzun yıllardan beri görüldüğü şekilde yapma alışkanlığı" olarak tanımlanmıştır. Görenekler insanların akraba, komşu, hasta ziyaretlerinde, toplu taşıma kullanımında, yeni insanlarla tanışıldığında nasıl tavırlar sergileyeceğini belirleyerek günlük hayatın düzenini kolaylaştırmaktadır (Pala, 2019).

Din ve İnanç: Din gelişmiş de olsa ilkel de olsa bütün toplumlarda vardır ve doğruyu, yanlış, iyiyi, kötüyü söyleyen en temel kültürel çizgileri ifade eder. Her kültür kendine farklı

bir inanış bulmuştur. Her toplum farklı dinlere sahip olduğu için hangi dine inanıyorsa o inandığı dine özgü değerleri bünyesinde taşımaktadır. Din insanların birbirine ve farklı toplumlardaki insanlara karşı nasıl tavırlar sergileyeceği konusunda oldukça etkilidir. Aynı zamanda dil, ahlak, sanat, tarih vb. hepsi dinin etkisinde kalmıştır. Örneğin camiler, kiliseler, sinagoglar hepsi kendine özgü bir mimariye sahiptir ve bunlar da toplumun maddi kültür öğelerindendir (Serter, 2019; Pala, 2019).

Eğitim: Kültürün devamlılığının sağlanmasında en büyük katkılardan biri eğitimidir. Kültürün nesiller arasında aktarımını ve bireylerin davranış kalıplarını öğrenmesini sağlar.

2.1.4. Kültürün Türleri

İnsanlığın ortaya çıkışından günümüze kadar yaşanan tarihsel süreç içerisinde iletişim kuramcıları kültürün üç türü olduğunu ifade etmektedirler. Bunlar; sözlü, yazılı ve elektronik kültürdür (Şimşek, 2019).

Sözlü Kültür: Sözlü kültür, kültürel öğelerin ve geleneklerin nesiller arasında sözlü olarak aktarılmasıdır. İnsanlık yazıya geçmeden önce de sözlü kültür vardı ve inşa edilen mimariler, tarihi olaylar, doğayla olan ilişkiler vb. hepsi sözlü kültür sayesinde aktarılmıştır. Sözlü kültür sayesinde iletişim süreklilik kazanmıştır. İnsanoğlunun hayatta kazandığı deneyimleri, gelenek ve görenekleri, örf ve adetleri sözlü kültür sayesinde bugüne gelmiştir (Şimşek, 2019).

Yazılı Kültür: Sözlü olarak anlatılan destanlar, efsaneler, ninniler, hikâyeler gibi sözlü kültüre ait ürünler yazının orta çıkmasıyla beraber kil tabletler ve kitaplarda yer almaya başlamıştır. Yazının bulunmasıyla beraber dünya kültürü de değişmeye başlamıştır. Yazının tarihi çok eskiye dayanmakta olup önce taş, papirüs gibi malzemelere işlenmiş daha sonra kil tabletlere çivi yazısı olarak yazılmaya başlanmıştır (Şimşek, 2019). Günümüzde kullandığımız yazı ise dünya tarihinde önemli gelişmelere neden olmuştur. Ortaya çıkan bilgilerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir görev üstlenmiştir. Ayrıca yazı sayesinde geçmişteki tarihsel

olayların tümü bir arşiv gibi saklanabilmektedir. Matbaanın icadıyla beraber okuryazar insan oranının artışına da vesile olan yazı dünya kültürüne çok büyük katkılar yapmıştır (Şimşek, 2019).

Elektronik Kültür: 20. Yüzyılın başlarında telefon ve telgrafın izinden gidilerek diğer elektronik araçlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Gelişen kitle iletişim araçları sayesinde ülkeler, siyasetçiler, dernekler verecekleri mesajı çok daha fazla insana iletme imkânı bulmaktadır. Radyo, telefon, televizyon ve sinema gibi elektronik kültür öğelerinde yaratılan dünya artık yeni nesiller tarafından gerçek dünya yerine tercih edilmektedir (Şimşek, 2019).

2.1.5. Türkiye’de Kültür Farklılıkları

Değişen ve değişmekte olan dünya şartları farklı kültürlerden insanlar arasındaki etkileşimleri ortaya çıkarmaktadır. İnsanlar, evlilik, eğitim, istihdam, ekonomik yetersizlikler, savaşlar, iç savaşlar, etnik sebepler, dini çatışmalar, yoksulluk veya daha iyi yaşam koşullarına sahip olma hayali ile kırsal alanlardan kentsel bölgelere, güney ülkelerden kuzey ülkelere ve doğu ülkelerinden Batı ülkelerine göç etmektedir. Göçler İkinci Dünya Savaşı sonrası tüm dünyada artmıştır. Türkiye’nin coğrafi konumu ve mağdur insanlara kucak açan politikalar benimsemesi göçten en fazla etkilenen ülkelerden olmasını kolaylaştırmıştır. Ülke içinde yaşamakta olan diğer ülke vatandaşlarına sağlanan haklar sonucunda çekim merkezi hâline gelen Türkiye, bu mevcut durumu hala devam ettirmektedir. Yapılan çalışmalarda mülteci sayısının sürekli artmasıyla var olan kültürel yapı değişime uğradığı ortaya çıkmıştır. Türkiye geçmiş tarihte Yunanistan, Arnavutluk, Bulgaristan, Saraybosna-Bosna, Sovyetler Birliği’nin çökmesinden sonra Ukrayna, Gürcistan, Rusya ve diğer bölgelerden, şu anda Ortadoğu (Suriye) ve Orta-Asya (Örn. Afganistan)’dan göç almaktadır. Bu durum Türkiye’de bireyler arasında kültürel farklılıkları oluşturmuştur. Bu kültürel farklılıkların ülkemize ve bireylere olumlu ve olumsuz etkileri olmuştur.

2.1.6. Sağlık-Hastalık-Kültür

Sağlık kavramı günlük hayatımızda sıklıkla kullanılmaktadır. Sağlık; kültür, fizik, sosyal, biyoloji ve ekonomi gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. DSÖ'ne göre sağlık; Yalnız hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam bir iyilik halinde olunmasıdır. Sağlık kavramının algılanması bireyden bireye veya toplumdan topluma değişmektedir.

Kültür bireyin yaşadığı toplumun özelliklerini taşımaktadır. Kültür sağlık ve hastalığı etkilediği için sağlığın algılanması, sağlığın korunması ve hastalıkların tedavisinde kültüre özgü farklılıklar görülmektedir.

Hastalık kavramı ise sosyokültürel bir olgudur. Hastalığın algılanması her bireyde farklıdır. Bireylerin toplum yapısına göre vücut yapısı ve fonksiyonlarında farklılıklar olması bir yana, hastalık inanışları, kültürü, toplumdaki ilişkilerine göre de farklılık gösterir.

2.1.7. Kültür Ve Hemşirelik

Hemşirelik sürekli değişen ve gelişen tıp dünyasına uyum sağlayabilse de zaman için toplumlarda ortaya çıkan çok kültürlü yapıdan ve kültürlerarası hastalara bakım sağlanmasından oldukça etkilenmiştir. Günümüzde hastalara bakım verirken hemşireler kültür kavramını göz ardı etmemelidir. Çünkü her toplumda ve her bölgede sağlığı algılamada farklı inanışlar söz konusudur. Hemşire bu inanışları bilmezse hastanın bazı davranışlarını algılayamayabilir ve hastaların tedaviye uyumunu azaltabilir. Hemşireler kültürlerarası bakım verdiğinde hasta bireyin etkin bir sağlık hizmeti alması sağlanmış olur.

Değişen ve çok kültürlü konuma sahip toplumlarda kültürlerarası bakım hemşireler için zorunlu hale gelmiştir. Hastaya bütüncül bakım verilebilmesi için bireyin kültürel değerleri ve inanışları göz ardı edilmemelidir. Sağlık bakımının kalitesinin yükselmesi ancak hemşirelerin

bakım verdikleri kişinin toplumunun kültürel yapısını tanıması ve kültürel farklılıkları algılayıp bu farklılıklara uygun bakımın verilmesiyle mümkündür. Hastalara kültürel ve bütüncül bir bakım verildiğinde karşılıklı güven ilişkisi artar, hastanın tedaviye uyumu güçlenir ve böylece iyileşmede artış sağlanmış olur. Eğer hastada sağlığı kötü etkileyen bir kültür inancı varsa müdahale edilmedir. Bütüncül bakımın verilmesi ve uygun müdahalelerin yapılması için hemşirelerin kültürel bakımı bilmeli ve bu bilgilerini kullanması gerekmektedir. Amerikan Hemşirelik Akademisi, ICN ve Transkültürel Hemşirelik Derneği; bütüncül bakım vermeyi amaçlayan on iki temel standarttan oluşan bir rehber oluşturmuşlardır. Dünya’da hemşirelik bakımında ortak dilin oluşması hedeflenmiştir. Bu rehberde on iki standarttan yedisi kültürle ilgilidir.

Toplumdaki bütün bireylerin kültürel geçmişinin ve kişinin sahip olduğu kültürünün unsurlarının bilinmesi imkânsızdır. Hemşirelerin bireylerden kendi kültürünün verilerinin toplanması bu yüzden çok önemlidir. Hemşire bireyin kültürüyle ilgili bilgileri toplayamadığında etkili bir iletişim kuramaz ve bireydeki kültüre bağlı davranışları çözümleyemez. Bu durumda sağlıkta ve bakımda eşitsizlik, tedaviye uyumda aksaklık ve hastanın memnuniyetinin azalması gibi sorunlar ortaya çıkar. Bunlardan sonuçla hemşirenin yeterli kültürel bilgiye sahip olması ya da kişilerden yeterli bilgiyi alıp onların kültürüne göre bakım vermesi son derece önemlidir.

2.1.8. Kültürlerarası (Transkültürel) Hemşirelik

Leininger transkültürel hemşireliği ilk tanımlayan kişidir. 1979 yılında Transkültürel Hemşireliği; ‘Hemşirelik bakımında çeşitli kültürlerin analiz ve araştırmasına odaklanan, kültürel evrensellik ve kültüre özgülük sağlayan hemşireliğin bir alt kolu’ olarak tanımlamıştır.

Kültürlerarası hemşireliğin amacı; bireylerin kültürel ihtiyaçlarının karşılanmasında etkili ve duyarlı bir hemşirelik bakımı sunmak, farklı veya benzer kültürdeki bireyler için

olumlu sağlık sonuçlarına ulaşmaktır. Kültüre duyarlı hemşire; kültürün önemini anlamalı, kültürel farklılığa sahip olan kişilere önyargılı değil empatik yaklaşmalı, kültürel farklılıkları önemsemeli, kişinin kültürüne saygı göstermeli, kişinin davranışındaki kültürel yansımaları anlamalı, bireylere karşı kültürel konularda sabırlı olmalıdır. Hemşire bu ilkeleri uyguladığında kültürel açıdan etkili bir bakım vermiş olup sağlıkta eşitliği sağlamış olur.

Hemşirelik bakımı hemşirenin ve hastanın kültürel değerlerine göre biçimlenir ve değerir. Kültürel yeterliliğe sahip olan hemşirelerin düşünceleri, kararları, uygulamaları ve bireye verilen sağlık hizmetinin kalitesi olumlu yönde etkilenir. Kültürel değerler ve özellikler göz ardı edilerek bir bakım verilemez, verilse de verimli sonuç alınması mümkün değerdir. Bu yüzden kültürel değerlerin ve özelliklerin bilinmesi hemşirelikte oldukça önem arz etmektedir. Bireyin kültürel gereksinimlerine göre bakım verebilecek hemşirelerin yetiştirilmesi oldukça önem kazanmaktadır. Bireye temel bakımları veren hemşireler bakım kalitesini arttırmak ve bakımı güçlendirmek için toplumda yaşayan kişilerin kültürel farklılıklarını anlamalı, bu farklılıklara duyarlı olmalıdır.

2.1.8.1. Transkültürel hemşireliğin tarihsel gelişimi

Peplau 1950 yılında ilk kez hemşirelikte ruh sağlığında kültürün önemini ortaya koymuştur. İlk profesyonel hemşire olan Madeline Leininger trans kültürel hemşirelik teorisini 1950li yıllarda geliştirmiştir. Antropoloji ve hemşirelik arasındaki bağlantılı olan bazı alanları ortaya koymuştur ve 1970 yılında ‘Hemşirelik ve Antropoloji’ adında bir yayın yayımlamıştır. Leininger’e göre hemşireliğin temel kavramları bakım verme, bakım ve kültürdür. 1960lı yıllarda ise hemşirelik bakımında kişilerin kültür farklılıklarına daha fazla dikkat edilmeye başlanmasına öncülük etmiştir. ICN 1969 yılında hemşirelikte kültürü kullanmaya başlamıştır. 1974 yılında ise Kltrlerearası Hemşireler Birliği kurulmuştur. 1978 yılında Leininger ‘Kltrlerearası hemşirelik; Kavramlar, Kuramlar ve Uygulamalar’ adlı yayını yayımlamış ve

böylece ilk kez Transkültürel Hemşirelik kavramı kullanmıştır. 1990 yılında ‘Journal of Transcultural Nursing’ yayımlanmıştır. Bu yayından sonra dünya üzerinde kongreler ile desteklenmiştir. Transkültürel hemşireliğin ortaya çıkışı farklı toplumlardaki değişik kültürdeki bireylere bakım vermeye ihtiyacıyla olmuştur. Leininger, kültürü bakım vermede ve bireylerin sağlık-hastalık davranışlarında önemli bir güç olarak görmektedir. Kültürdeki farklılıklar bireylerin sağlık davranışlarını etkilemektedir. Leininger kültürel olarak yeterli bakım verilmesinde bir kaynak olmuş ve Leininger’in zenginleştirdiği ‘Kültürel Bakım Çeşitliliği ve Evrenselliği’ teorisiyle kültürel yeterli bakım oluşmaya başlamıştır. Leininger sayesinde sağlık-hastalık modellerinde kültürel benzerlik ve farklılıklara odaklanan çalışma ve uygulama alanları ortaya çıkmıştır. 1990 yıllarının sonunda kişilerin kültür özellikleri ön plana çıkıp hemşirelik modelleri geliştirilmiştir.

2.1.8.2. Kültürlerarası hemşirelik modelleri

Geçmişten günümüze hemşirelikte birçok model ve teori geliştirilmiştir. Geliştirilen model ve teorilerin bazıları kültürle ilgili modellerdir. Kültürün en önemli hemşirelik teorisi 1960lı yıllarda Leininger tarafından geliştirilmiştir. Bu teori ‘Kültürel Bakımda Farklılıklar ve Benzerlikler’ adıyla yayınlanmıştır. Sonrasında teorisini daha görünür kılmak amacıyla Gündoğumu modelini ortaya koymuştur. Bu model ve hemşirelikte kültür ile ilgili geliştirilen diğer modeller aşağıda açıklanmıştır.

Leininger’in Gündoğumu Modeli: Leininger transkültürel hemşirelik alanında ilk çalışmaları yapan hemşiredir. 1960 yılında geliştirdiği ‘Kültürel Bakımda Farklılıklar ve Benzerlikler’ teorisi kültürlerarası hemşirelik alanında yapılmış ilk teoridir. Bu teori farklı kültürleri ve değerlerini anlayıp kültüre özgü hemşirelik bakım sunmaya odaklanmıştır. Kültür, dil, cinsiyet, etnografya, çevresel etmenler, inanç, sınıfsal ırkçılık, teknoloji, ekonomi gibi

sağlık bakımını etkileyecek birçok etmenli yaklaşımı benimsemiştir. Bu çok etmenli model 1960lı yıllardan günümüze yapılan çalışmalarda kullanılmaktadır.

Giger ve Davidhizar'sın Transkültürel Değerlendirme Modeli: Leininger'in modelinden sonra geliştirilen bu model kültürün tanımlanması ve hemşirelikte kullanılmasında iyi bir model örneğidir. Kültürel farklılıkları olan bireyleri değerlendirirken ve bakım verirken öğrenci hemşirelere kaynak olmuştur. Bu modele göre kültürel farklılıkların ve değerlerin etkisini sağlık ve hastalık davranışları üzerinde görmek için geliştirilmiştir. Modelin amacı bireylere bakım verirken tek yönlü yaklaşımın engellenmesidir.

Purnell'in Kültürel Yeterlilik Modeli: 1995 yılında Purnell tarafından geliştirilmiştir. Model birçok dilde günümüzde hala kullanılmaktadır. Modelin amacı öğrenci hemşireler için klinik değerlendirme aracı olarak kullanılmasıdır. Model hemşireliğin uygulama, eğitim, araştırma gibi alanlarında kullanılmaktadır. Modeldeki temel birey, aile ve toplumun etik bakış açılarıdır. Sağlığı geliştirmede ve hastalık sürecinde kültürün kullanımını ve anlaşılmasını arttırmayı sağlamıştır.

Narayanasamy'nin ACCESS Modeli: 1998 yılında Narayanasamy tarafından geliştirilmiştir. ACCESS adını verdiği modelde kültürel bakımın çerçevesini oluşturmayı amaçlamıştır. Bu modelin boyutları saygı duyma, duyarlılık, değerlendirme, kültürel görüşme ve uzlaşma, güvenlik ve iletişimdir. Kültürel müzakerelerde, kutlamalarda, kültürel güvenliğin teşvik edilmesinde ve kültürlerarası iletişimde kullanılır. Nottingham Üniversitesinde hemşirelik eğitim programında kullanılmaktadır.

Çevre Odaklı Kültürel Yeterlilik Modeli (ÇOKYM): Çevre Odaklı Kültürel Yeterlilik Modelini oluşturan temel kavramlar, hemşirelik, çevre, insan ve sağlıktır. Çevre kavramına odaklanmıştır. Bu modelin amacı çok kültürlü topluluklarda kültürel yeterlilik sürecinin hemşire ve bireyin sağlık-hastalık açısından anlaşılmasına farklı açıdan bakmaktır.

2.1.9. Kùltùrlerarası İletişim

Kùltùr ve iletişim kelimelerinin birleşiminden oluşan bu kavramın anlamı kùltùr ve iletişim arasındaki ilişkinin her anlamda bir araya gelmesidir. Kùltùrlerarası iletişim, İkinci Dünya Savaşından sonra bilimsel bir alan olarak ortaya çıkmış ve antropolog Edward T. Hall'un araştırmalarıyla gelişmiştir.

Kùltùrlerarası iletişim farklı kùltùrlere sahip insanlar arasında olan bireyler arasında gerçekleşen iletişimi anlamayı, kùltürel farklılıkların gözetilerek ortaya konmasını, iletişim süreciyle alakalı öngörülerde bulunmayı hedef edinen bir kavram olarak açıklanmaktadır (Abaslı, 2018; Akgün, 2020; Bak Ateş, 2020; Demiral, 2021). Kùltùrlerarası iletişimin temel hedefi, farklı kùltùrlere sahip olan insanların birbirleriyle gerçekleştirdiği iletişimi açıklamak ve anlamak, iletişim süreciyle alakalı öngörülerde bulunmak, etkili iletişim sürecine katılan bireylerin kendi kùltürlerini iletişim bağlamında incelemektir (Bak Ateş, 2020).

2.1.10. Kùltürel Yeterlilik

Kùltürel yeterlilik, farklı bir kùltürde bulunan bireyin o kùltürün değerlerini anlaması ve yanıt vermesi, kùltürel değerlere ve kùltüre uyum sağlaması ilgili gelişmeyi açıklamaktadır (Temel, 2011). Kùltùrlerarası iletişimin yeterliliği olarak da adlandırılır. İstemli bir şekilde gelişebileceği gibi istemsiz de gelişebilir.

Chen ve Starosta tarafından 1996 yılında kùltürel iletişim yeterliliği modeli geliştirilmiştir. Bu modelde kùltürel iletişim yeterliliğin üç boyutu olduğu ifade edilmiştir. Bu boyutlar bilişsel, duyuşsal ve davranışsaldır. Bilişsel boyutu kùltürel farkındalık, davranışsal boyutu kùltùrlerarası beceriklilik, duyuşsal boyutu kùltürler arası duyarlılık kavramı oluşturmaktadır.

Çok kültürlü toplumlarda yaşayan ve bakım veren hemşirelerin kültürel yeterliliğe ve kültürel bilgiye sahip olması verilen hemşirelik bakımın etkili olabilmesi için gereklidir. Kültürel yeterliliğe sahip olan hemşireler kültürel şok, kültürel çatışma ve kültürel boşluktan korunmuş olur. Böylece bakım alan bireyin sağlığının iyileştirilmesi ve aldığı bakımdan memnuniyetinin artması sağlanmış olur.

2.2 KÜLTÜREL DUYARLILIK

2.2.1. Kültürel Duyarlılık Kavramı

Kültürel iletişimin bir dalı olan kültürel duyarlılık, kültürel çeşitlilikleri değerlendirme, anlama ve onlara saygı duyma aşamalarında doğru iletişim ve davranışları sergilemek için kendini pozitif yönde teşvik etme becerisidir. Daha basit anlamda kültürel duyarlılık diğer kültürleri fark etme ve onları kabul etmedir. Kültürel duyarlılık yalnızca farklı kültürlere değil o kültürün alt kültürleri ve farklı etnik gruplarının değerlerine de olumlu olmayı zorunlu kılmaktadır. Bu olumlu duygular önyargılı olmamak, etiketleme yapmamak ve yargılamamaktır. Ülkemizde kültürlerarası duyarlılık ya da kültürel duyarlılık olarak aynı anlama gelen iki farklı kavram şeklinde kullanılmaktadır (Süzer, 2020; Şakar, 2018). Kültürlerarası duyarlılık kavramı, kültüre uygun iletişim, etkili davranışları destekleyen ve teşvik eden, kültürel farklılıkları anlayan ve kültürel farklılıkları hoş görmek için olumlu duygular geliştirmeye yarayan kişisel bir yetenek olarak da açıklanmıştır.

2.2.2. Kültürel Duyarlılık Tanımları

Kültürel duyarlılık kavramı ilk kez Milton Bennett' (1993) tarafından bahsedilmiştir. En genel anlamıyla kültürel farklılıkları anlamak ve deneyimlemek olarak açıklanmaktadır.

Kültürlerarası duyarlılık, kişileri alışkın olmadığı kültürel ortamlara girdiklerinde iş yaşamına oryantasyon sağlama konusunda sorun yaşamaması ve başarılı bir yaşam sürmesi adına hazırlamaktadır. Kültürel olarak farklı kişiler ile iletişime geçme ve düşüncelerini anlamada kişilere yardımcı olmaktadır.

Chen'e göre kültürel duyarlılık, farklı kültüre sahip insanların birbiriyle olan iletişiminde etkili ve uygun dili destekleyen, kültürler arasındaki farklılıkları anlayıp hoşgörülü tavır sergileyebilecek olumlu davranışları destekleyici kabiliyettir. Kültürlerarası duyarlılık, kişinin farklı bir kültürle karşılaştığında adaptasyon sağlamada zorlanmayarak sosyal ve ekonomik hayatını başarılı bir şekilde yürütmesini sağlayan, insanlarla iletişimini kolaylaştıran, diğer kültürler hakkında deneyim kazanmasını sağlayan kültürel yeterliliklerdir. Kültürel duyarlılık, kişinin farklı kültürden insanlarla aynı ortamda bulunduğu anda insanların kültürünün onların davranışlarına nasıl yansıdığını anlayabilmeye, etkili iletişim kurabilmeye yardımcı olan bir kültürlerarası yeterliliklerdir (Özdemir, 2019).

2.2.3. Kültürel Duyarlılık İle İlgili Yaklaşımlar

Kültürlerarası iletişimin bir parçası olan kültürel duyarlılık kavramı ilk olarak 1986 yılında Benett tarafından ortaya atılmış ve Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimsel Boyutu adında bir model geliştirilmiştir. Bu modele göre kültürel duyarlılık iki aşamadan oluşmaktadır ve uyum bir anda değil bir süreç sonucunda gerçekleşmektedir. Bu aşamaların ilki olan etnik merkezci (ethnocentric) dönemde kişi fark etmeden diğer bireyleri sahip olduğu değerlere göre yargılamaktadır. İkinci aşama ise etnik göreceli (ethnorelative) dönem denilen ve kişinin içinde bulunduğu farklı kültürleri deneyimlediği dönemdir. Etnik merkezci dönem kendi içinde reddetme, savunma ve küçümseme aşamalarını; etnik göreceli dönem ise kabul, uyum ve bütünleşme aşamalarını içermektedir. Birey farklı bir kültüre girdiğinde bu aşamaları sırasıyla

geçerek o kültüre uyum sağlamaktadır. Bu modele göre kişi kültürel duyarlılıkta hangi aşamada olduğunu bulabilmektedir (Şatır, 2019; Yıldırım, 2019; Pala, 2019; Özdemir, 2019).

Kültürel Farklılığı Reddetme	Kültürel Farklılığa Karşı Savunma	Kültürel Farklılığı Küçümseme	Kültürel Farklılığı Kabul	Kültürel Farklılığa Uyma	Kültürel Farklılıkta Tamamlık
Etnik Merkezci Dönem			Etkin Göreceli Dönem		

Şekil 1: Bennet’in Kültürlerarası Duyarlılık Gelişme Modeli Kaynak: Bennett, 1993.

Etnik merkezci dönemde kişi kendi kültürünü merkeze koymakta ve diğer kültürleri değersiz görmektedir. Bu dönemde kültürel uyuma engel olan aşamalar reddetme, savunma ve küçümsemedir. İlk evre reddetmedir ve bu evrede kişi kendi kültüründen farklı bir kültürün içinde yaşamaktadır. Böyle bir yaşamın içine düşen kişi başlangıçta kültürel farklılıkları yabancı olarak görmekte ve o kültüre sahip insanlara karşı yabancı, zenci, Afrikalı gibi bazı kategoriler oluşturmaktadır. Bu kişinin ya daha önce farklı bir kültürle etkileşimi olmamıştır ya da çok az sayıda kültürle bir araya gelmiştir. Kendi kültürünü tek gerçek olarak kabul eder. Birey ciddi anlamda kültür farklılığıyla karşı karşıya geldiğinde ise o kültürden insanlara karşı insani bir davranış sergilememektedir (Şatır, 2019; Yıldırım, 2019; Pala, 2019; Özdemir, 2019). Kültürel farklılıkların reddedilmesi olarak ifade edilir. Bu evrede etkileşimden kaçınma mevcuttur. Etnik merkezci dönemin ikinci evresi savunmadır. Kişi bu evreye geldiğinde bir önceki evreye kıyasla kültürün farklı yanlarını daha fazla görmekte ve yorumlayabilmektedir. Fakat bu yorumlama daha çok olumsuz olmaktadır, çünkü birey her ne kadar kültürel

farklılıkları daha fazla fark etse de henüz kabullenmemiştir. Bu nedenle birey düşünce ve görüşlerini değiştirmemek için bir direniş göstermekte, kendisini pozitif ifadelerle överken karşısındaki kültürü negatif ifadelerle kötülemektedir. Bu durum biz ve onlar şeklinde kutupların oluşmasına da neden olmaktadır. Karşı grubu küçültürken kendi grubunu yüceltirler. Bu evrede kişi hala saldırgandır, çünkü etrafını saran kültüre karşı kendi kültür kimliğini korumak istemektedir (Şatır, 2019; Yıldırım, 2019; Pala, 2019; Özdemir, 2019). Bu dönemin son evresi küçümsemedir. Kişi bu evrede yüzeysel farklılıkları kabullenmekte ve karşısındaki kültürü kendisi için bir tehdit olarak algılamamaktadır. Ancak yine de birey tüm insanların aynı olduğunu düşünmektedir ve kendi kültürünü esas almaktadır. Bu durumda karşı karşıya kaldığı kültürü kabullenmesine rağmen küçümseyebilmektedir. Bu evredeki bireyin reddetme evresindeki bireye göre daha bilgili olduğu düşünülmektedir. Birey bu evrede kendi kültürüyle karşısındaki kültürün farklılıklarına değil benzerliklerine odaklanarak aradaki farklılıkları eritmeye çalışmaktadır (Şatır, 2019; Yıldırım, 2019; Pala, 2019; Özdemir, 2019).

Etnik göreceli döneme gelindiğinde ise birey kendi kültürü ile diğer kültürler arasında bir bağ kurabilmektedir. Bu dönem kabullenme, uyum ve bütünleşme olmak üzere üç evreden oluşmaktadır. Bu dönemin ilk evresi kabullenmedir. Bu evredeki kişi artık farklı kültürlerle karşı daha esnektir, kendi kültürel değerlerinin vazgeçilmez olduğu düşüncesinden sıyrılmıştır. Bu evredeki birey farklı kültürlerle karşı ön yargılı değildir ve onları beğenmese de saygı duymaktadır. Birey artık kültürleri onlar ve biz olarak ayırmaz, hatta farklı kültürleri keşfetmeye karşı isteklidir. (Şatır, 2019; Yıldırım, 2019; Pala, 2019; Özdemir, 2019). Etnik göreceli dönemin ikinci evresi uyumdur. Bu evreye gelmiş olan kişi artık başka kültürdeki insanların nasıl bir bakış açısına sahip olduğunu, nasıl davranması gerektiğini anlar ve ona göre davranır. Bu evredeki kişinin tavır ve davranışlarında esneklik olmaya başladığı için farklı kültürlerin bulunduğu ortama adapte olması kolaylaşmaktadır. Uyum evresindeki kişi tüm

bireylerin eşit olduğunu düşünür ve farklı kültüre sahip bireylerle iletişime geçtiğinde kendi temel değerlerine göre değil karşısındakinin değerlerine göre hareket edebilmektedir. Uyum aşamasındaki kişiler, empati kurabilmekte ve alternatif kültürel tecrübelerini uygun duygu ve davranışlar yoluyla ifade edebilmektedirler. Bu dönemin son evresi bütünleşmedir. Bütünleşme evresinde kişi farklı kültürlere uyum sağlamış, farklı kültürleri içselleştirerek çok kültürlü bir yapıya sahip olmuştur. Bu evredeki kişi diğer bireyleri olduğu gibi kabullenebilmekte, onların değerlerine göre etkin iletişime geçebilmekte ve kültürlerine uyum gösterebilmektedir. Bütünleşme evresine gelmiş olan kişi için doğru veya yanlış tek değildir. Doğru veya yanlış katı kurallara göre belirlemek yerine tecrübelerinden yola çıkarak bünyesinde topladığı değerlere göre belirler. Bu insanlar kültür uzmanı olarak kabul edilmektedir (Şatır, 2019; Yıldırım, 2019; Pala, 2019; Özdemir, 2019).

Chen ve Starosta da 2000 yılında kültürel duyarlılığı tanımlamak için başka bir model ortaya atmıştır. Bu modelde ise kültürel farkındalık, kültürel duyarlılık ve kültürel beceriklilik kavramları ön plana çıkmaktadır. Buna göre kültürel duyarlılık ve kültürel farkındalık (duyuş), kültürel yeterliliği (davranış) desteklemektedir. Kültürel duyarlılık bilişsel, duygusal ve davranışsal özelliklere sahip olmakta bu özelliklerin içinde de duygusal özellikleri daha önde bulunmaktadır. Duygusal bölümünde diğer kültürden insanlara karşı pozitif yönde tutum ve davranış sergileyebilme, empati, saygı, tolerans, duygularını düzenleme; bilişsel bölümünde benlik, özfarkındalık, kültürel farkındalık, otomatik düşünceler; davranışsal bölümünde ise kültürel iletişim vardır (Yılmaz ve ark. 2019; Yıldırım, 2019; Süzer, 2020; Pala, 2019). Bir kültürün insanının başka kültürden bir insanın sevinç, heyecan, başarı, güzellik, hüzn, sıkıntı, umutsuzluk gibi duygularını deneyimlemesini duygusal yeterlilik sağlamaktadır. Bu duygusal aşamada kişi farklı kültürden bir bireyle özel bir durum ya da özel bir ortamda bulunduğunda öncelikle karşısındakinin duygularına ve onlarda oluşan değişikliklere odaklanmaktadır.

Kültürel duyarlılık sürecinde de aynı şekilde kişi iletişim öncesi, sırası ve sonrasında öncelikli olarak olumlu duygusal cevaplara odaklanmaktadır. Bu pozitif cevaplar sayesinde kültürel farklılıkların tanınması ve farklılıklara saygı duyulması gerçekleşmektedir ki bu sürece kültürel duyarlılığın geliştirilmesi süreci denilmektedir (Pala, 201). Chen ve Starosta 2000 yılında geliştirdikleri kültürlerarası duyarlılık modelinde kavram beş boyut ile açıklanmaktadır.. Bu boyutlar aşağıda açıklanmıştır;

Kültürlerarası Etkileşime Katılım: Kişilerin çevresindeki diğer kişilerle ilişki oluşturup, deneyimler yaşayıp duygu ve düşüncelerini paylaşması olarak tanımlanmıştır. Kişilerin karşılaştığı bir kişi veya durumla açık ya da örtülü bir biçimde etkileşim kurması ve bu etkileşimi davranış kazanana kadar bu çabayı sürdürmesidir. Kültürlerarası etkileşime katılım ise kişinin kültürel farklı bir durum ile karşılaştığında açık veya örtülü bir şekilde etkileşim kurması ve bu etkileşimini sürdürme çabası olarak değerlendirilebilir.

Kültürlerarası Etkileşimde Özgüven: Kişinin kendisiyle ilgili tüm algı, değerlendirme ve düşüncelerin etkileşimi öz kavramı olarak açıklanmaktadır. Güven kavramı ise bireyin herhangi bir konu veya duruma dair başarı sağlayabileceğine ilişkin inancını ifade eder. Kültürlerarası etkileşimde özgüven ise farklı kültürel durumlarda olan kişinin olay, durum ve olgu ile etkileşim sağlarken kendisine karşı olumlu düşünce, algı ve değerlendirmeler yapabilmesidir.

Kültürlerarası Etkileşimde Özen: Kültürlerarası etkileşimde özenli olan bireyler farklı kültürel özellikteki kişileri anlamada özenli ve onların davranışlarını gözlemlerler.

Kültürlerarası Etkileşimde Hoşnutluk: Farklı kültürden olan bireylerle olan karşılaşmadan hoşlanmak ve eğlenmek olarak ifade edilmektedir.

Kültürel Farklılıklara Saygı: Toplumun dışındaki kültürel olarak farklı olan bireyi tanıma, koruma ve farklılıklara rağmen farklılaşan haklara olumlu bir tutumda olmayı ifade

etmektedir. Farklılıklara saygı duymak kültürel farklılıkların eş değer saygı ilkesiyle değerlendirilmesi gerekmektedir. Kültürel duyarlılık için farklı kültürden gelmiş bireyin değer yargılarına, davranışlarına ve fikirlerine saygı duymak oldukça önem arz etmektedir.

Bunların dışında Haves ve Kealey ise kültürel duyarlılığın davranışsal boyutuna odaklanmış ve kültürlerarası iletişimin ana kriterinin davranışsal faaliyetlerin olduğunu ifade etmişlerdir. Ting-Toomey ise kültürlerarası iletişimin kültürel duyarlılıkta daha önemli olduğunu söylemiştir. Genel olarak kültürel duyarlılık üzerine çalışmalar yürüten araştırmacıların önemli bulduğu davranış ve yetiler; farklılıklara saygılı olma, iletişimde istekli olma, bilgiyi yönlendirebilme, empati, özyönelimli rol davranışı, iletişimi yönetebilme, belirsizliği tolere edebilmedir (Yıldırım, 2019; Süzer, 2020).

Özetle, kültürel duyarlılık, farklı kültürlerle pozitif duygularla yaklaşmak, onları olduğu gibi kabul ederek saygı duymak, önyargılı olmamak, etiketlememek ve olumsuz bir şekilde yargılamamaktır. Bireyler farklı kültürden bir kişiyi, bir olguyu ya da bir olayı yorumlarken yalnızca kendi bakış açısıyla değil empati kurup karşı tarafın bakış açısıyla da değerlendirme yapmalıdır. Aynı olay, davranış biçimi ya da bir cümle farklı kültürlerde farklı şekilde anlaşılabilmektedir. Kültürel iletişimin esas kuralı bu durumun unutulmamasıdır (Pala, 2019).

2.2.4. Kültürel Duyarlılığın Önemi

Günümüzde ülkeler, kişiler ve toplumlar sürekli bir iletişim ve etkileşim halindedir. Bu iletişim ve etkileşimin sağlıklı bir şekilde olabilmesi kültürel duyarlılık ile gerçekleşir. Bu nedenle artan çok kültürlü toplumlar ile birlikte kavramın önemi artmaktadır. Bu durum kültürel duyarlılıkla ilgili akademik çalışmaların artmasına da neden olmuştur. Çoğu akademisyen kültürel duyarlılığın, farklı kültürel geçmişe sahip bireylerle iletişime geçerken olması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Ulaşım ve iletişim teknolojisinin hızlı gelişmesi ve globalleşme çeşitli kültürleri, coğrafyaları, etnik kökenleri ve farklı inançlara sahip bireyleri bir araya getirmiştir.

Bunların sonucunda etnosentrizmi ve dar görüşlülüğü azaltmak, kültürel farklılıklara duyarlı olmak ve kültürlerarası iletişimde başarılı olmak için önem kazanmaktadır (Chen 2010: 1). Küreselleşme ile birlikte farklı kültürlerden bireylerle iletişim ve etkileşim kaçınılmaz olmakta ve bireyin farklı kültürlere karşı duyarlılık taşımasını bir gereksinim haline getirmektedir.

2.2.5. Kültürel Duyarlılığı Geliştirmek

Farklı kültürden gelen bireylerin çocuk yetiştirme uygulamaları, aile yapıları ve sağlık-hastalık ile ilgili inançlarını beraberinde farklı topluma getirmektedirler. Bu bireylerle birlikte çalışabilme ve yaşayabilme becerisine sahip olmanın önemi günümüzde gittikçe artmış ve gelecekteki toplum eğitimlerinde yer alması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Sağlık çıktılarının olumlu etkilenmesi ve bakımın kalitesinin artırılması kültürel duyarlılık ile mümkündür. Kültürel duyarlılığın geliştirilmesi öncelikle bireyin kendini kültürel duyarlılık ile ilgili hangi düzeyde olduğunu sorgulaması ve öğrenmesiyle başlar.

Kültürel duyarlılığı geliştirmek için bireyin benlik saygısı, empati, özdenetim, önyargısızlık, etkileşime katılım ve açık görüşlülük düzeylerini artırması gerekmektedir. Bu özellikleri kısaca açıklamak gerekirse;

Benlik saygısı, farklı kültürlere karşı olumlu yaklaşımlara sahip olmak ve kültürlerarası farklılıkları tanımadır. Benlik saygısı yüksek olan kişilerin kendilerinden emin ve istikrarlı bir duruşları vardır. Genellikle iyimser bir bakış açısına sahip kişilerdir. Benlik saygısı yüksek olan kişilerin farklı kültürlerde var olan inançları, farklı kültürleri, farklı gelenek-görenekleri kabullenmeleri kolaydır.

Özdenetim, kişinin kısıtlamalar karşısında kontrollü konuşma ve davranış sergilemesidir. Özdenetimi yüksek kişiler kendilerini daha iyi anlatırlar. Bu kişiler farklı kültürdeki bireylerle güçlü iletişim kurma yeteneklerine sahiptirler.

Empati, kültürel duyarlılık kavramının merkezinde yer almaktadır. Kendimizi başka bir bireyin yerine koyarak başka bir zihinde neler olduğunu anlayabilmektir. Empati duyarlılığına sahip kişiler farklı bir kişinin hissettiği duyguları ve düşünceleri anlayabilir ve bu duyguları hissedebilirler.

Açık görüşlülük, bireylerin görüş ve düşüncelerini kesin bir şekilde ifade edebilmesi ve farklı bireylerin düşüncelerine olumlu yanıt verebilmesidir. Kişinin kendini iyi bir biçimde ifade etmesinin yanı sıra karşısındaki kişilerin fikirlerini de dinlemeye istekli ve hevesli olmasıdır.

Önyargısızlık, kültürel olarak farklı bireylerle iletişim ve etkileşimde bireyi tanımadan ve dinlemeden önce acele kararlar vermemeyi gerektirir. Bu beceriye sahip kişiler kültürlerarası iletişimden keyif almaktadırlar.

Etkileşime katılım, bireyin karşısındaki kişinin anlattığı durumu ve konuyu anlayıp kendi düşüncesini dile getirmesidir.

2.2.6. Kültürel Duyarlılık Ve Hemşirelik

Artan kültürel farklılıklar ve küreselleşme ile birlikte hemşireler birçok farklı kültürle karşılaşmakta ve farklı kültürdeki bireylere bakım vermektedirler. Hastalarla en uzun süre iletişimde ve etkileşimde kalan sağlık bakım sağlayıcısı hemşireler olması nedeniyle farklı kültürdeki hastalara uygun bakım sağlama sorumluluğundadırlar. Farklı inanç ve kültürdeki hastaların kültürel gereksinimlerini göz ardı etmeden bütüncül bir bakım vermek zorundadırlar. Hemşire farklı kültürdeki bireylerin kültürü hakkında bilgi sahibi olmalı, inanç ve değerlerine saygı göstermeli ve kültürlerine duyarlı olmalıdır. Sağlık bakımı veren bütün hemşireler bütüncül ve nitelikli bir hemşirelik bakımı için çaba sağlayarak kültürel bilgilerini arttırmalı ve öğrenmeyi sürdürmelidirler. Kültürel anlamda uygun bakım verebilmek için hemşirelerin

kültürel benzerlikler ve farklılıklar hakkında bilgi sahibi olması ve bireyin kültürüne duyarlı davranması gerekmektedir.

Son yüzyılda profesyonel hemşirelik uygulamaları için hemşirelerde var olması gereken özellikler içinde kültürlere duyarlı olmanın önemi artmıştır. Kültürel duyarlı hemşirelik hizmeti bireysel ve mesleki olarak çok yönlüdür. Kültüre duyarlı hemşirelik uygulamaları, kültürel farklılıkların anlaşılmasını, kültürel gereksinimlerin tanımlanmasını, bakım veren ve alan kişilerin hoşnut olması için duygusal yöntemlerin kullanılmasını çevrelemektedir. Ancak hemşirelik eğitimi ve klinik uygulamalara bakıldığında sağlık bakımı verilirken kültürel duyarlı bakımın ihmal edildiği görülmektedir. Hemşire kültürel duyarlı hemşirelik bakımı için kültürün öneminin farkına varılmalı, farklı kültürdeki bireyin kültürüne saygı göstermeli, kişinin anlaması için yavaş konuşmalı, bireyin isminin nasıl söylendiğini öğrenmeli, bilmediği bir dilde konuşulsa da iletişim için adım atmalı, bireyi anlamak için gerekli zamanı ayırmalı, bireye yardım etmek istediğini göstermeli, gerektiğinde bireyi anlamak için yardım istemelidir.

2.2.7. Kültürel Duyarlılık İle İlgili Yapılan Çalışmalar

2.2.7.1. Yurtiçinde yapılan çalışmalar

İlgili literatür incelendiğinde kültürlerarası duyarlılık ile ilgili Türkiye’de farklı bilim dallarında çalışmalar vardır. Türkiye Ulusal Tez Merkezi’nden edinilen verilere göre kültürlerarası duyarlılığa ilişkin günümüze kadar 8 doktora ve 32 yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Tezler incelendiğinde eğitim alanında on dört, işletme alanında iki, psikoloji alanında altı, sosyoloji alanında bir, turizm alanında beş, sağlık alanında dokuz, sosyal hizmet alanında bir, radyo-televizyon alanında bir ve halkla ilişkiler alanında bir çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir.

Kaçan 2018 yılında yaptığı çalışmada kültürlerarası hemşirelik öğreniminin öğrencilerin mesleki değerlerine empatik becerilerine kültürel duyarlılıklarına ve zekâlarına

etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Kùltùrlerrarası hemşirelik dersinin etkili bir eğitim yùntemi olduğunu saptamıştır.

Ùzdiřçi 2018 yılında yaptığı çalışmada hemşirelik òđrencilerinde çalıştay yoluyla kùltùrel duyarlılığın geliştirilmesini amaçlamıştır. Çalışma sonucunda òđrencilerin kùltùrel duyarlılık òlçeđinden aldıkları puanda artış olduğunu saptamıştır.

şatır 2019 yılında yaptığı çalışmayı göçmenlere bakım sağlayan hemşirelerin yaşadığı zorlukları ve hemşirelerin kùltùrel duyarlılık düzeylerini belirlemek amacıyla yapmıştır. Hemşirelerin kùltùrel duyarlılıklarının orta düzeyde olduğunu ve hemşirelerin en çok sorun yaşadığı alanların dil ve iletişim konusunda olduğunu saptamıştır.

Uysal 2020 yılında yaptığı çalışmayı çocuk servislerinde çalışmakta olan hemşirelerin kùltùrel duyarlılık düzeyleri ile sđđınmacı hastalara dair aile merkezli bakım uygulamaları ve ailelerin beklentilerinin anlaşılması amacı ile yapmıştır. Hemşirelerin yapacağı aile merkezli bakım bilgi ve uygulamalarını çoğaltmaya dair eğitimler kùltùrel odaklı aile merkezli bakım uygulamaları artabileceğini saptamıştır.

Dığrak 2020 yılında yaptığı çalışmada kùltùrel yeterlilik eğitiminin hemşirelik òđrencilerinin kùltùrel yeterliliği düzeyine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Kùltùrel yeterlilik eğitiminin, hemşirelik òđrencilerinin kùltùrel yeterliliğinin geliştirilmesinde etkili olduğunu saptamıştır.

Güveren 2022 yılında yaptığı çalışmada Sağlık Bilimleri Fakùltesi òđrencilerinin kùltùrel zekâ ve kùltùrel duyarlılıkları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada òđrencilerin kùltùrel zekâ puan ortalamalarının orta ve kùltùrel duyarlılık puan ortalamalarının yüksek düzeyde olduğu bulmuştur. Òđrencilerin kùltùrel zekâ puanları arttıkça kùltùrel duyarlılık puanlarının da arttığı belirlemiştir.

Yılmaz 2022 yılında yaptığı çalışmada birinci basamak sağlık kurumlarında görev yapan sağlık çalışanlarının kültürel yeterlilik düzeylerini ve ilişkili faktörleri belirlemeyi amaçlamıştır. Sağlık çalışanının cinsiyetinin, eğitim durumunun, aylık gelir durumunun, yaşamının çoğunluğunun geçtiği yerin, yurt dışında kısa veya uzun süreli yaşamasının toplam kültürel yeterlilik puan ortalamalarında anlamlı farklılık oluşturmadığını saptamıştır. Sonuçlar doğrultusunda sağlık çalışanlarının kültürel yeterliliğini geliştirmeye yönelik girişimlerin ve araştırmaların yapılmasını önermiştir.

2.2.7.2. Yurtdışında yapılan çalışmalar

Oh, Won-Oak 2011 yılında yaptığı çalışmada Kore'deki hemşirelik öğrencilerinde kültürel duyarlılığın yordayıcılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Hemşirelik öğrencilerinde kültürel duyarlılığın empati ve öz yeterlik ile önemli bir bağlantı olduğunu bulmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin kültürel duyarlılığı geliştirmeleri için, Kore'deki çok kültürlü ailelerin kültürler arası durumlarında uygun ve etkili hizmetler için kültürler arası bir hemşirelik müfredatının geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Jackqueline ve Lynee 2013 yılında yaptıkları çalışmada hemşirelik mesleğinin hizmet ettiği hasta popülasyonunun bileşimini yansıtmayı sağlamak için, hemşire eğitimcileri önce Avrupa merkezli hemşirelik eğitimi kültürünü kabul etmeli ve ardından öğrencilerin işe alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Chang, Yang ve Kuo 2013 yılında yaptıkları çalışmada toplum sağlığı hemşirelerinde kültürel duyarlılık ve ilişki faktörlerin incelenmesi amaçlanmışlardır. Yeni göçmenler için sağlık hizmeti kalitesini iyileştirmek amacıyla toplum sağlığı hemşireleri için gelecekteki hizmet içi ve kültürel bakım eğitim programlarının tasarlanması gerektiğini saptamışlardır.

Tomika ve Mitsue 2018 yılında yaptıkları çalışmada Japon hemşirelerin kültürel duyarlılığını ve kültürlerarası duyarlılık ölçenin klinik uygulamalarını keşfetmeyi

amaçlamışlardır. Yabancı hastaların kullandığı dillerin, hemşirelerin ilgi duyduğu veya öğrendiği dillerle uyuşmadığını; bu, yabancılarla etkileşime girme konusundaki güvenlerinin düşmesine yol açabileceğini belirtmişlerdir. Farklı kültürlere sınırlı maruz kalan bir ülkedeki hemşireler, kültürel deneyimlerinden bağımsız olarak yabancılara bakım sağlamak için eğitimsel müdahaleye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir Yabancılarla etkileşim kurarken güveni artırmak için daha fazla eğitime ihtiyaç duyulduğunu bulmuşlardır.

2.3. ZEKÂ KAVRAMI

Zekâ kavramı uzun yıllar boyunca araştırmacıların araştırdıkları bir kavramdır. Hayvanlar ve bitkiler gibi insanlar da bazı özelliklerle dünyaya gelirler. İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik ise zekâdır. İnsanların iletişim kurma, problem çözme, uyum sağlama, algılama ve karar verme gibi zihinsel faaliyetleri nasıl gerçekleştirdiğinin merakı bilim insanlarını zekâ alanında oldukça fazla çalışma yapmaya itmiştir.

Zekâ tanımlarının bireyden bireye değişkenlik göstermesi ve zekânın anlamının ve değerinin kültürler arası farklılık göstermesi zekâ kuramlarının oluşumunda en elzem faktörlerdir. Örneğin, hayatını Budizm'e adanmış bir Tibetli ile bütün uğraşı buzullar ve avcılık olan bir Eskimo'nun, duygularla çalışan bir şair ile soyut semboller ile çalışan bir matematikçinin zekâya yüklemiş oldukları anlamlar çok farklıdır.

Zekâ kavramının yorumlanmasında yalnızca kişiler açısından değil, geçmişten günümüze kadar da farklılıklar olmuştur. Zekâ eskiden bireylerin neyi ne kadar yapabildiğiyle ilgilenirken, günümüzde ise zekâ ile neler yapılabileceği ilgi konusu olmuştur (Saban, 2005, s.4). Eski ve yeni zekâ anlayışları Tablo 2'de karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. Eski ve Yeni Zekâ Anlayışının Karşılaştırılması

Zekâya İlişkin Eski Anlayış	Zekâya İlişkin Yeni Anlayış
Zekâ doğuştan kazanılır, sabittir ve değişmez.	Bir bireyin kalıtsal olarak sahip olduğu zekâ iyileştirilebilir, geliştirilebilir ve değiştirilebilir.
Zekâ niceliksel olarak ölçülebilir ve tek bir sayıya indirgenebilir.	Zekâ herhangi bir akademik performansta veya süreçte sergilendiğinden sayısal olarak hesaplanamaz.
Zekâ tekildir.	Zekâ çoğuldur ve farklı yollarla sergilenebilir.
Zekâ gerçek hayattan soyutlanarak (belli zekâ testleriyle) ölçülür.	Zekâ gerçek hayat durumlarından veya koşullarından soyutlanamaz.
Zekâ öğrencileri belli seviyelere göre ayırmak ve onların gelecekteki başarılarını tahmin etmek için kullanılır.	Zekâ öğrencilerin sahip oldukları gizli potansiyelleri keşfetmek ve ortaya çıkarmak için kullanılır.

Kaynak: Ahmet Saban, Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitim, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2005, s.4.

2.3.1. Zekâ Tanımları

Zekâ ilk defa Hipokrat tarafından Milattan önce 4. yüzyılda adlandırılmış ve beynin içinde olduğu belirtilmiştir. Bugün zekânın kıyas yapma, anlamlandırma ve düşünme gibi faaliyetlerle tanımlanması aslında Hipokrat'ın beyne dair çizmiş olduğu adlandırmadan kaynaklanmaktadır (Dündar, 2019). İnsanların kendilerini ve çevresindeki bireyleri anlama,

planlama, karmaşık fikirleri anlama, akıl yürütme, soyut düşünme, problem çözme, deneyimlerden öğrenme becerileri ve hızlı kavrama gibi zihinsel faaliyetleri birbirinden farklılık göstermektedir.

TDK zekâyı ‘İnsanın akıl yürütme, düşünme, objektif gerçekleri yargılama, algılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, feraset, anlak, zeyreklik, dirayet’ olarak tanımlamaktadır (TDK,2021).

Binet zekâyı belli bir hedefe odaklanarak, bu hedefe ulaşabilmek için yollar geliştirmek ve öz eleştiri yaparak değişim yapabilme kapasitesi olarak tanımlamıştır (Gardner, 1999, s.11). Zekânın ölçülmesine yönelik araştırmalar yapan Alfred Binet, zekânın bir zihinsel yetenek olduğunu ortaya koymaktadır.

Wesher’e göre zekâ, bireyin olaylara bütün olarak bakabilmesi, mantık çerçevesinde değerlendirebilmesi ve çevresini etkileyebilme kapasitesidir.

Starddad’a göre bireyin şartlara uygun zihinsel davranışları gösterebilmesi ve davranışlarını da bu doğrultuda şekillendirebilmesidir (Ay, 2003, s.57).

Gardner’e göre değişimlere uyum sağlayabilme, yeni ürünler yapabilme, yaşadığımız problemlere akılcı çözümler geliştirebilme yeteneğidir (Özbay, 2001, s.107).

2.3.2. Zekânın Özellikleri

Zekâ tek bir yapıdan değil, birden fazla yapıdan etkilenecek oluşmaktadır. Bu sebeple zekânın kültürel, ekonomik ve sosyal bir çok şarttan etkilenecek olduğu söylenmektedir. Ayrıca zekâ zamanla kendini yenilemekte ve geliştirmektedir. Herhangi bir alanda çalışan bireyin ilgili alanda yaptığı çalışma kişinin zekâsında ilerleme sağlayacaktır. Çoklu zekâ teorisinde insanlar farklı zekâ türlerine sahiptirler. Bir başka deyişle bir insanda kültürel zekâ çok fazla çalışırken, aynı zamanda da sosyal zekâ bulunabilir. Bu iki zekânın seviyesi bireyin

hangisini geliştirdiği ile ilgilidir. Zekâ, her duruma uyum sağlayan, herhangi bir olayda kendisini adapte etme olanağında olan bir yapıdadır. Zekâ kişinin o an içerisinde bulunduğu problemi algılayarak probleme en kısa sürede uygun çözüm yollarını geliştirir (Dündar, 2019).

2.3.3. Zekâ Kuramları

Araştırmacılar tarafından zekâya farklı açıdan bakmak için pek çok araştırma ve tanımlama yapılmış ve böylece çeşitli kuramlar ortaya çıkmıştır. Bu kuramlardan kültürel zekâyı oluşturan ve etkileyen kuramlar aşağıda açıklanmıştır.

2.3.3.1. Howard gardner: Çoklu zekâ kuramı.

1983 yılında ortaya çıkmıştır. Howard Garner tarafından geliştirilmiştir. Howard Gardner (1994)’a göre insanların hiçbiri aynı çeşitte zekâya sahip değildir. Zekânın tek bir yetenek değil içinde birden fazla yeteneğin bulunduğu bir model olduğunu ortaya koymuştur. Bu farklılıkların ve yeteneklerin göz önüne alınarak eğitimin planlanmasını savunmuştur. Kuramda zekânın sekiz bileşenin olduğunu vurgulanmaktadır. Bunlar;

Sözel-Dilsel Zekâ: Kişilerin farklı dilleri kolay öğrenmesini, farklı diller ile ilgili detayları kolayca kavramasını ayrıca kendi dilini etkili bir şekilde kullanabilmesini ifade eder. Sözel-dilsel zekâsı yüksek bireyler roman, makale öykü yazabilir ve tartışma gibi etkinliklerde dilini etkili bir şekilde kullanabilir.

Mantıksal–Matematiksel Zekâ: Mantıksal ve sayısal yetenekleri yüksek olan bireylerde var olan zekâ türüdür. Mantıksal-matematiksel zekâsı yüksek bireyler zorluk çekmeden akıldan hesap yapabilir ve sayılar arasında sebep sonuç ilişkisi kurabilir.

Grsel Zekâ: Bireyin hayalinde canlandırdığı renkleri, şekilleri, tasarımları kullanarak uygulaması ve somut hale getirmesidir. Ressamlar, kameramanlar, mimarlar, denizciler ve heykeltıraşlar bu grup içerinde yer almaktadır.

Kinestetik Zekâ: Kişinin jest, hareket ve mimikle vücut dilini kullanılması yeteneğidir. Dansçılar ve atletler bu zekâ türünün baskın olduğu bireylere örnek verilebilir.

Müziksel Zekâ: Melodi ve ritme karşı duyarlılık yeteneğidir. Müziksel zekâ yeteneğini olan kişiler müzik aletlerine karşı ilgili ve yeteneklidir.

İçsel Zekâ: Kişinin kendini tanıma yeteneğidir. İçsel zekâsı yüksek olan bireyler bağımsız olarak çalışabilir, sık sık hayaller kurabilirler.

Sosyal Zekâ: Bireylerin diğer insanların davranışlarını iyi gözlemleyerek uygun bir iletişim kurabilmesi yeteneğidir. Sosyal zekâsı yüksek bireyler ekip çalışmalarında uyumlu çalışabilen, sorunlarını çözümlileyebilen kişilerdir.

Doğasal Zekâ: Canlılara ve doğal çevreye olan ilgidir. Doğasal zekâsı yüksek bireylerin canlılar ve doğa hakkında bilgiler dikkatini çekmektedir.

2.3.3.2. Robert Sternberg: üçlü zekâ kuramı

Üçlü zekâ kuramı Stenberg tarafından ortaya çıkmıştır. Sternberg'e göre zekâ üç aşamalıdır. Analitik, yaratıcı ve pratik zekâ olarak üç zihinsel işlem ile oluşturulmuştur.

Analitik zekâ, neden sonuç ilişkisi kurmak için zihinsel işlevlerin kullanılmasıdır. Sorunları çözebilmeyi, analitik düşünmeyi ve karar verebilmeyi sağlar. Yaratıcı zekâ, yeniliklere açık olan, farklı düşünceler üreten, dünyaya kendine has farklı bir bakış açısı ile bakan düşünce yapısını tanımlamaktadır. Yaratıcı zekâsı yüksek olan birey sorunlara farklı çözümler oluşturabilirler. Pratik zekâ, kişinin pratik düşünme becerisidir. Ürettiği düşüncenin sosyal ortamlarda uygulanması sonucunda oluşan yetenektir. Bu uygulama esnasında ortaya çıkan sorunlara karşı birey stratejiler ve çözüm önerileri geliştirir ve böylece sorunlarla baş eder.

2.3.4.3. Edward L. Thorndike’in zekâ sınıflandırması

Thorndike’e göre zekâ tek bir faktörden oluşmaz birçok farklı faktörün etkisinde kalır. Kişinin zekâ düzeyi yaptığı eylemlerin zorluk derecesine göre değişir. Kişiler aynı zekâ düzeyinde olsa bile işleri farklı şekilde yapabilirler bu da zekânın boyutu ile ilgilidir. Thorndike’e göre zekânın boyutları soyut, mekanik ve sosyal zekâdır.

2.3.4.4. Spearman çift faktör kuramı

Charles Spearman faktör analizi tekniğiyle yaptığı çalışmalar neticesinde beceride kullanılan ve her kişide olan zekâyı “g” (genel faktör) olarak adlandırırken kişiye göre değişen zekâyı ise “s” (özel faktör) olarak adlandırmıştır. Zihinsel faaliyetleri gerçekleştirmek için farklı miktarda g ve s faktörlerine ihtiyaç vardır. Zekâyı ölçmek için g faktörüne bakılmalıdır. G faktörü kişilerin yaşamının bilincine varması, iki nesne arasındaki benzerlik/farklılık ve ilişki bulma gibi faaliyetleri içerdiğinden herkeste farklılık gösterir (Erkuş, 1999).

2.3.4.5. Thurstone grup faktör kuramı

Thurstone 1938 yılında yaptığı çalışmalarda zekânın, birbirinden bağımsız farklı zihin gücü gerektiren yapılardan oluştuğunu ve yeni yeteneklerden oluşması için bu yapıların basamaklar oluşturduğunu ileri sürmüştür. Grup faktör kuramında altı farklı zekâ faktöründen bahsetmektedir. Bunlar (Dündar, 2019, s.9): sözel yetenek, sayısal yetenek, muhakeme yeteneği, mekân ilişkileri, bellek faktörü, mekanik beceridir.

2.3.5. Zekâ Ve Kültür Arasındaki İlişki

Ang ve Earley (2006), zekâ kavramını etkileyen kavramların kültür ve yaşam ortamı olduğunu söylemişlerdir. Yani zekânın oluşumu kültüre göre farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmalarda, zekânın kültürel, çevresel ve sosyal geçmişinin bir işlevi olduğu ortaya konmuştur. Araştırmacılara göre zekâ kültürel ortamın dışında tam anlaşılamaz. Bir kültürde,

bireyin zeki olarak görülen davranışları, farklı bir kültürde zeki olmayan birey davranışları olarak görülebilmektedir. Zekâ her kültürde farklı anlamlarda düşünülmekte ve her kültürde zekâ farklı şeyler olarak ifade edilir. Batılı toplumlarda zihnin hızlı çalışması önemliyken diğer toplumlarda hızlı yapılan işin kalitesine şüpheli bakılmaktadır. Çoğu Afrika kültüründe ise zekâ, yaşlıların istediği şekilde davranabilme olarak algılanmaktadır. Çalışmalardan yola çıkarak, zekâ araştırılırken, hangi kültürde ele alındığı, o kültürde zekânın anlamı ve kültürün zekâ üzerindeki etkisi üzerinde önemle durmak gerekmektedir. Yoksa başka kültürdeki zekâ konusu referans alındığında yanlış bilgi ve sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

2.3.6. Zekâ Türleri

Thorndike'in zekâ sınıflandırması, Sternberg'in üçlü zekâ kuramı ve Gardner'in çoklu zekâ kuramından sonra diğer araştırmacılar da zekâ türlerine odaklanmış ve Thorndike, Sternberg ve Gardner'in açıkladığı zekâ türleri dışında bazı zekâ türlerinin önem kazanmasını sağlamışlardır. Bu zekâ türleri; duygusal zekâ, sosyal zekâ ve kültürel zekâdır.

2.3.6.1. Duygusal zekâ

1990 yılında duygusal zekâ kavramını çalışmalarında kullanarak ilk kez ortaya çıkaran Peter Salovey ve John Mayer'dir. Salovey ve Mayer'in yaptığı tanıma göre zihnin sahip olduğu bir beceridir ve bu beceri geliştirilebilmektedir (Özdemir, 2019). Salovey ve Mayer duygusal zekânın, sosyal zekânın bir alt kümesi olduğunu savunmuş ve duygusal zekâyı insanlar arasında ayırım yapmadan duygularını daha iyi anlama ve ulaşılan bilgilerin davranışlara aktarılması şeklinde ifade etmişlerdir. Duygusal zekâ öğrenilebilir ve geliştirilebilir özelliklere sahiptir ve sosyal ve psikoloji özellikler de içermektedir. Duygusal zekâ, kişinin duygu ve düşüncelerini farkında olması, bu duyguları ifade edebilmesi ve kontrollü bir şekilde oluşan değişimler olarak belirtilmiştir. (Köse, 2016; Özdemir, 2019). Goleman duygusal zekâyı kişinin hem kendi duygularını hem de diğer insanların duygularını anlama ve tanıma, kendi motivasyonunu

sağlama, kendisi ve diğer insanlarla olan ilişkilerinde duygularını yönetme becerisi şeklinde tanımlamıştır. Goleman duygusal zekânın akademik zekâyı tamamlayan bir yetenek olduğunu da söylemiştir (Köse, 2016).

Duygusal zekâ duygusallık demek değil, duygularını tanıma, duygudaşlık yapabilme, herhangi bir sorun karşısında durmadan yoluna devam edebilme, arzularını ve isteklerini kontrol edebilmedir. Goleman’a göre IQ insanların başarısına en fazla %20 katkıda bulunmakta ve %80’i başka etkenler oluşturmaktadır. Örneğin IQ işe alınmaya yardımcı olurken EQ terfi etmeye yardımcı olmaktadır. (Kebabcı, 2016) IQ sosyal ortamdan uzak zihinsel işlemlerle ilgiliyken, EQ sosyal ortamla iç içe olan bireyin zihinsel işlevleridir. IQ doğuştan gelen ve belirli bir sınırı olan zihinsel performans iken EQ bireyin kendi çabasıyla ve diğer bireylerin duygularını nasıl yönettiğini öğrenerek geliştirdiği bir beceridir. Duygusal zekâ geliştirilebilir ve değiştirilebilir olduğu için bilim insanları tarafından IQ gibi insanın kaderi olmadığını söylemişlerdir (Köse, 2016).

Duygusal zekâsı yüksek kişilerin bir işi başarabilmeye olan inançları geliştirilebilir. Yaşadıkları kaygı ve endişe gibi olumsuz duyguları kontrol altına alarak daha iyi bir hayat yaşayabilir. Baltaş (2006), bu durumu Maslow’un ihtiyaçlar teorisiyle ilişkilendirerek, bireylerin fizyolojik/ temel ihtiyaçlarını pozitif duygularla geliştirdiğinde yaşam kalitesinin de artacağını belirtmiştir. Buna göre her ihtiyaç bireyde bir eksiklik oluşturmakta, bu eksiklik bireyin harekete geçmesindeki güdüyü etkilemekte ve bu güdü zihinsel ve duygusal zekânın etkisiyle evrilmektedir (Baltaş, 2006, s.50).

2.3.6.2. Sosyal zekâ

Sosyal zekâ ve duygusal zekâ başlarda birbiriyle ilişkili kabul edilip bir arada açıklanmış olsa da yirminci yüzyılın sonlarına doğru bu iki kavram ayrı ayrı incelenmeye başlanmıştır (Aksoy, 2013; Özdemir, 2019). Sosyal zekâ Thorndike (1920) tarafından insanların gündelik

hayatlarında neden daha başarılı oldukları sorusuna cevap olarak ortaya atılmıştır. Thorndike'in ilk zamanlardaki tanımına göre sosyal zekâ, insan ilişkilerinde ustalıkla davranma ve insanları anlama yeteneğidir (Köse, 2016; İlhan ve Çetin, 2014; Kahraman, 2016). Gardner'ın çoklu zekâ kuramına göre sosyal zekâ, kişinin insanlarla olan ilişkisini anlaması, başarılı bir şekilde yürütmesi ve idare edebilmesidir. Vernon (1933) ise bu tanımlamaları daha da genişletmiş ve sosyal zekâ için kişinin diğer insanlara karşı hassas olması, insanlarla geçinebilmesi, onların ruhsal durumlarını anlayabilmesi, sosyal konularla ilgili bilgili olması ve sosyal ortamlarda rahat olması demiştir (Köse, 2016; Özdemir, 2019). Walker ve Foley (1973) ise sosyal zekâyı insanlarla empati kurarak onların duygu ve düşüncelerini daha iyi anlama ve insanların karakter, his ve motivasyonları ile ilgili doğru bir çıkarımda bulunma becerisi şeklinde tanımlamıştır. Silberman'a (2000) göre sosyal zekânın ve bu zekâyı sahip olan insanların bazı özellikleri vardır. Sosyal zekâyı sahip olan insanlar sözlü ve sözsüz iletişim kurma becerisine sahiptirler. Gruplarla çalışmayı severler ve insanların hislerini, fikirlerini ve davranışlarını anlama, yorumlama, ifade etme, empati kurma gibi alanlarda başarı göstermektedirler. Sosyal zekâ seviyesi yüksek olan kişiler gözlem yapmaktan hoşlanırlar, etrafındaki insanlara karşı hassas ve hoşgörülüdürler. Esprili ve konuşkandırlar, ikna yetenekleri gelişmiştir. Arkadaş ortamı fazladır, ilgiyi severler, farklı ortamlarda bulunmaktan çekinmezler çünkü hızlı bir şekilde adapte olurlar. Farklı kültürlerle karşı oldukça meraklıdırlar. Yönetme ve organize etme gibi işleri ve paylaşmayı severler. Rehberlik, öğretmenlik, psikologluk, organizasyonculuk, danışmanlık, siyaset gibi meslek dallarına ilgilidirler.

2.4. KÜLTÜREL ZEKÂ KAVRAMI

Kültürel zekâ kavramının, ilk kez Earley ve Ang (2003) tarafından, kültürler arasında yapılan araştırmalar ve zekâ araştırmalarını bir araya getiren çalışmalar sayesinde ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Bu kavramın ortaya çıkmasının sebebi, farklı kültürlerden gelen ve bilgisayar programcısı olarak çalışan bireylerin bir program üzerinde çalışmaya karar vermesi ancak buna rağmen, bu çalışmayı gerçekleştirememelerinden dolayı bazı çözüm yolları bulmaya yönelik çalışmalar yapması üzerinde meydana gelmiştir (Aksoy, 2015, s. 88). Son dönemlerde araştırmacılar tarafından konu farklı bakış açılarıyla incelenmektedir.

Sosyal zekâ ve duygusal zekâ hakkında yapılan çalışmalardan sonra kültürel zekâ kavramı önem kazanmıştır. Kültürel zekâ, günümüzde örgütsel psikoloji ve yönetim alanında oldukça önemlidir. Yapılan araştırmalarda kültürel zekânın çok kültürlü toplumlarda önemli olan bir zekâ türü olduğunu belirtmişlerdir. Küreselleşme sonucunda ortaya çıkan çok kültürlü toplumlarda kişilerin kültürlerine has davranışlar göstermesi ve farklı kültürlerle ait olan davranışları farklı anlamda yorumlanması kültürel zekâyı ihtiyacı arttırmıştır.

2.4.1. Kültürel Zekâ Tanımları

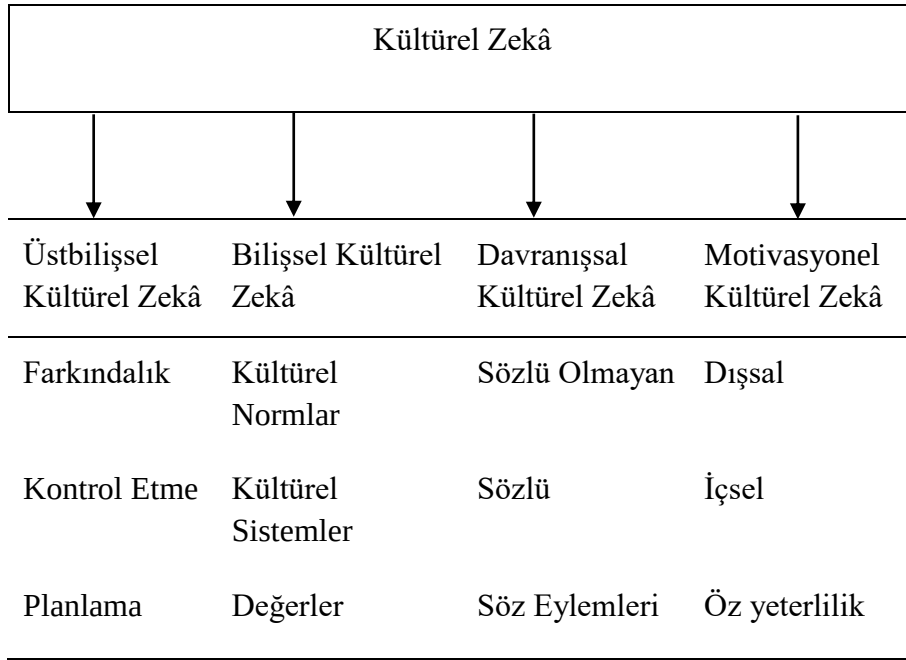
Kültürel zekâ, bireylerin alışkın olmadığı kültürden bireylere karşı sergilediği anlayış olarak tanımlanmaktadır. Kültürel zekâ, kültürel olarak farklı bireylerle etkili bir iletişim kurmayı, olaylar üzerinde akıl yürütmeyi, kültürel durumları kavrayıp etkin olmayı amaçlamaktadır. Kültürel zekâ farklı kültüre uyum sağlanmasını kolaylaştıran bir unsurdur. Bir Türkün davranışını bir Türk gibi yorumlanması yeteneğidir.

Earley ve Mosakowski (2004)'ye göre kültürel zekâ, farklı kültürden olan kişinin, yeni girdiği ortamda o kültürdeki insanlardan gelen hareketleri, jestleri, tepkileri kendi kültürünün tepkileri gibi yorumlaması yeteneğidir. Early ve Ang (2003), kültürel zekâyı kişinin, alışkın olmadığı kültürel ortamlarda etkili bir şekilde çalışması olarak belirtmişlerdir. Schmidt ve Hunter (2000)'e göre, zekâ ile ilgili olan kültürel zekâ, zekânın kültürel farklılıklara uyarlanma becerisidir.

Mazneski (2006) de kültürel zekâ için kişinin kendisi olmak isterken aynı zamanda karşısındaki kişilere de saygı göstermesi, değer vermesi ve onların da kendileri olmasına yardımcı olması demiştir (Köse, 2016; Dündar, 2019).

2.4.2. Kültürel Zekânın Boyutları

Kültürel zekâ, Sternberg ve Detterman'ın çok boyutlu zekâ modelini esas alarak Earley ve Ang (2003) geliştirilmiştir. Kültürel zekânın, kültürel bilgi ve yetenekleri kapsamanın yanında, birçok çalışmada birtakım boyutlara sahip olduğu gözlenmiştir. Bu boyutlar bazı çalışmalarda üç boyutta incelenirken, bazı çalışmalarda ise dört boyutta incelenmiştir. Earley ve Mosakowski, (2004a, s. 140) kültürel zekâyı duygusal, zihinsel ve fiziksel olarak üç boyutta incelemişlerdir. Earley ve Ang, (2003) ise araştırmalarında kültürel zekâyı; meta-bilişsel, bilişsel, teşvik edici (motivasyonel) ve davranışsal kültürel zekâ olarak dört boyutta incelemiştir. Aşağıda kültürel zekânın boyutları incelenmektedir.

Şekil 2. Kültürel Zekânın Dört Faktörlü Boyutu

Kaynak: Van Dyne, L., Ang, S., Livermore, D. (2010). Cultural intelligence: A pathway for leading in a rapidly globalizing world. *Leading across differences*. 4(2). 131-138.

2.4.2.1. Üst(Meta) bilişsel kültürel zekâ

İlk kültürel zekâ modelinde bilişsel kültürel zekânın alt dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak araştırmacılar kültürel zekâ alt dalından çıkarıp, ayrı bir kültürel zekâ bileşeni olarak değerlendirmişlerdir.

Üst biliş, kültürel zekâ için önemli bir boyuttur. Üstbilişsel kültürel zekâ, kültürel bilginin elde edilmesinde kişinin kullandığı zihinsel süreçler ve bu süreçlerin kontrolüdür. Üst bilişsel kültürel zekâ düzeyi yüksek olan kişiler farklı kültürdeki bireylerin kültürüne ait bilgilerini gözlemlerler, kişilerin kültürel tercihlerinin farkındadırlar, bireylere karşı önyargısız, hoşgörülüdürler ve kültürel önyargıdan uzaktırlar.

2.4.2.2. Bilişsel kültürel zekâ

Bilişsel kültürel zekâ; değerler, normlar, farklı ülkeler arasındaki uygulamalar ve sözleşmeler hakkındaki bilgileri ifade eden bir kavramdır (Earley, 2002). Bilişsel kültürel zekâ,

bireylerin diğerkültürler hakkında edindiğı bilgileri kapsamaktadır. Bunun yanında, bilişsel kültürel zekâ farklı kültürlerin sahip olduğu dil, dini inanç, sosyal normlar, yasal ve ekonomik sistemler ile ilgili elde ettiğı bilgileri de içerir. (Yeşil, 2010, s. 158). Thomas (2006), bir kültüre ait bilginin normal koşullar altında, eğitim ve/veya kişisel deneyim aracılığıyla elde edildiğini ifade etmektedir. Bilişsel kültürel zekâsı gelişen bireyin, kültürlerin birbirleriyle olan ortak ve farklı özelliklerini anlama kapasiteleri yükselir ve böylece farklı kültürden gelen insanlarla kuracağı etkileşim de olumlu yönde etkilenir.

2.4.2.3. Teşvik edici kültürel zekâ

Teşvik edici kültürel zekâ, kişilerin farklı kültürlerden insanların kültürel özelliklerini tanımak ve iletişim kurmak için ilgi ve istek duymasıdır (Duru, 2020; Şahin, 2011). Teşvik edici kültürel zekâ, bireyin belirli bir olay veya iş konusunda sorumlu, motive olmuş ve istekli olmasını kapsar. Farklı kültürel değerleri kavraması için kişinin kendisine hedeflediğı amaçlar ve beklentilerdir.

Teşvik edici kültürel zekâsı yüksek olan bireyler kendi kültürü haricindeki farklı kültürlerle kolay adapte olabilmekte, bu kültürü tanıma konusunda diğerbireylere göre daha hevesli olabilmektedirler. Bu kişiler içlerinde bulunan ilgiden dolayı dikkat ve enerjilerini farklı kültürel durumlara odaklayıp başarılı olabilmektedirler. Ve de bunu yaparken bireyler bu durumdan zevk duyarlar.

2.4.2.4. Davranışsal kültürel zekâ

Kişinin girdiğı farklı bir kültürel çevreye uyumlu davranışlar sergileyebilmesidir. Davranışsal kültürel zekânın en temel unsuru kişilerin ne yaptıkları ve ne söyledikleridir. Birey davranışlarının sosyal hareketleri ikinci temel unsurdur. Bireyler arası olay ve durumlarda meydana gelen davranışlar olarak kabul edilmektedir. Üçüncü unsur ise, kültürel zekâ ve kültürel yeterlilik davranışlarının birbirinden ayrılabilmesidir. Bu bağlamda, kültürel zekânın

son bileşeni davranış olarak açıklanmaktadır ve kültürel zekânın diğer boyutlarından farklı olarak bu bileşenin eylem yönü olarak da ifade edilebilmektedir. Duruma ve ortama bağlı olarak, belirli davranışları göstermenin engellenmesi gerektiğini hatta bazen etkileşimde bulunmamanın daha doğru olması da davranışsal kültürel zekânın bir gereği olarak düşünülebilir. Davranışsal kültürel zekâsı yüksek bireyler sözlü ve sözsüz davranış yetenekleriyle ortam ve durumlara uygun yüz ifadeleri, mimikler, kelimeler ve ses tonu ile ortama uygun davranışlar gösterirler.

2.4.3. Kültürel Zekânın Ölçülmesi

Kültürel zekânın ölçülmesi zordur. Harris ve Lievens, zekâyı ölçmede kullanılan kişisel raporlama anketleri ve simülasyon çalışmaları gibi metotlar ile kültürel zekâyı ölçmeyi denemiştir. Bu çalışmalardan sonra kültürel zekâyı ölçmek için yapılandırılmış mülakatı kullanmanın daha olası bir yöntem olacağı, kültürel zekânın ölçülmesi için uygulanacak tekniklerde kültürel özellikleri de ölçebilecek soruların olması gerektiği sonucuna varılmıştır (Aktogan, 2019). Kültürel zekâyı ölçmek için, bilim insanları iki farklı ölçek geliştirmiştir. Bunlardan ilki Earley v.d. tarafından geliştirilmiştir. Earley v.d. tarafından oluşturulan ölçek, kültürel zekânın üç boyutunu da kapsayan bir ölçektir. İkinci geliştirilen ölçekte ise, Ang v.d. tarafından kültürel zekâyı ölçmek amacıyla iş tecrübesi olan iş adamları, öğrenciler vb. gruplar üzerinde çalışmalar yapılarak kültürel zekânın dört boyutunu içeren bir ölçek geliştirmişlerdir (Aktogan, 2019; Duru, 2020; İşleyen, 2019). Gruplar üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda kültürel zekânın ve alt boyutlarının; muhakeme, karar verme, uyum, görev performansı, iş uyumu üzerine etkisinin olduğu görülerek, kültürel zekâ ölçeğine eklenmesi gereken ifadeler belirlenmiştir (Aktogan, 2019; Duru, 2020). Literatür incelendiğinde en çok kullanılmış olan ölçek, Ang v.d. tarafından bulunan Kültürel Zekâ Ölçeği' dir (İşleyen, 2019). Bu ölçek 20 maddeden oluşmaktadır.

2.4.4. Kültürel Zekânın Kazanılması Ve Geliştirilmesi

Kültürel zekâ, bireyin tecrübelerinden edinimleriyle birlikte geliştirilebilir olma özelliği taşıyan bir zekâ türüdür (Genç, 2020; Mercan, 2016a). Kültürel zekânın yüksek olabilmesi için kültürel becerileri geliştirmek ve bu becerileri kullanmak çok önemlidir. Kültürel zekânın gelişimi için yurt dışı seyahatlerine gitme, örgün eğitim ve staj yapma, uluslararası görevlere ve diğer kültürlerarası deneyimlere aktif katılım sağlama, dil eğitimi alma gibi aktivitelerin önemli olduğu saptanmıştır (Aksoy, 2013; Demir, 2015; Köse, 2016; Taşdemir, 2020; Thomas, 2006; Tutuş, 2020; Van Dyne et al., 2012; Yüksel Kaçan, 2018). Kültürel zekânın gelişimi bir süreç istemektedir. Thomas (2006) bu sürecin belli aşamalardan sonra gerçekleştiğini savunmuştur. Bunlar altı aşamadan oluşmaktadır. Birinci Aşama: Kişiler kendi kültürlerindeki normlara ve toplum kurallarına bağlılık göstermektedir. Çünkü bireyler bu aşamadan önce çok az sayıda kültürle temas etmişlerdir. Bu aşamadaki bireyler diğer kültürlerin farklı olduğu konusunda bir bilgiye sahip değillerdir. İkinci Aşama: Bireylerin, farklı kültürler hakkında bilgi edinme ve bu kültürleri tanıma konusunda birinci aşamaya göre daha motive olmuştur ve ilgisinde de artış vardır. Birey kendi kültürü ve yeni öğrenmeye başladığı kültür arasında ikilemde kalmıştır. Birey değişim sırasında zorlanacaktır. Üçüncü Aşama: Bu aşamada birey farklı kültürlerin norm ve kurallarına karşı daha anlayışlı davranır. Bir başka kültürlerden bireyler ile etkileşim içerisinde olduğu zamanlarda yerinde davranış modelleri oluşturmaya başlar. Dördüncü Aşama: Kişi, kültürel kuralları ve normları içselleştirmeye başlar. Kişi artık farklı kültürden bireyler ile sosyalleşmede daha istekli davranır. Birey, yabancı kültür hakkında bilgi sahibi olduğundan diğer kültürün bireylerince de kabul edilmeye başlar ve bunun sonucunda da iletişimde daha rahat hissetmektedir. Beşinci Aşama: Kültürel zekâ gelişiminin son aşamasında kültürel davranışta yenilikçiliğin başlaması ve diğer bireylerin farkında olmadığı değişimlerin tanınması gerçekleşir. Bu aşamadaki bireyler farklı kültürel duruma

karşılaştığında davranışlarını otomatik olarak ayarlayabilmektedir. Birey içinde yer aldığı yabancı kültürün bir parçası olmuştur (Mercan, 2016a; Tutuş, 2020). Altıncı aşama: Kişiler yeni geliştirdikleri maharetlerini ve yeni kültürel ortamda ne kadar etkin olduklarını yeniden değerlendirirler. İş arkadaşlarından geri bildirimler toplayıp belirli alanlarda eğitim almaya karar verirler.

Kültürel zekâ basit öğrenme süreçleriyle geliştirilemez. Kültürel zekânın geliştirilmesi karmaşık öğrenme süreçleriyle olur. Bu karmaşık öğrenme süreci; gözlem, kuram, deneyim ve deneyin birlikte kullanıldığını öğrenme durumlarını gerektirir. Kültürel zekânın geliştirilmesinde kuram, gözlem, deneyimin birlikte olduğu en önemli öğrenmelerden biri bireyin, farklı bir ülkeye giderek farklı kültürde yaşamasıdır. Bireyin farklı kültürden bireyle yakın ilişki kurması da kültürel zekâsını geliştirmekte etkili olan etmenlerdendir.

2.4.5. Kültürel Zekâ Ve Zekâ Arasındaki İlişki

Zekâ bireylerin problemlerini çözme kabiliyeti olarak ifade edilmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde zekânın pratik, duygusal ve sosyal zekâ gibi çeşitli dallarda kendini gösterebildiği belirtilmiştir. Kültürel zekâ, zekânın bir türü olarak ortaya çıkmıştır. Kültürel zekâ globalleşmenin sebep olduğu sonuçları kabul eder ve kültürel zekânın önemi farklı kültürlerde ortaya çıkar. Kültürel zekâ, bilişsel zekâyı farklı kültürel ortamlarda iyi ilişkiler kurmak ve etkin olabilmek için gerekli beceriler ile sonuçlandırmaya çalışır.

2.4.6. Kültürel Zekânın Diğer Zekâ Türleriyle İlişkisi

Aşağıda yer alan tablo 3'te kültürel zekâ, sosyal zekâ ve duygusal zekâyı ait temel becerilere yer verilmiştir.

Tablo 3. Kültürel Zekâ, Sosyal Zekâ ve Duygusal Zekâya Ait Temel Beceriler

Kültürel Zekâ	Sosyal Zekâ	Duygusal Zekâ
Kültürel ipuçlarının algılanışı ve yorumlanması	İpuçlarının algılanması ve yorumlanması	Duygusal ipuçlarının algılanması ve yorumlanması
Kültürel bilgiye sahip olma	Karmaşık durumlara duyarlılık	Duyguları anlama
Kültürel bilgilerin etkili bir şekilde işlenmesi	Davranışlarda esneklik	Duygusal düşüncenin kolaylaştırılması
Yargının ertelenmesi	Başkaları ile etkili iletişim	Empati yapma
Uygun kültürel davranış sergileme	Sürekli öğrenme	Etkili duygusal yönetim
Becerilerin farklı kültürel bağlamlara aktarılması		Duyguları ifade etme
Sürekli öğrenme		Sürekli öğrenme
Kültürleri öğrenmek için motivasyon		

Kaynak: P. Christopher Earley ve Elaine Mosakowski, Cultural Intelligence: Harvard Business Review, Best Practice, 2004.

Kültürel zekâ, farklı kültürel çevreye uyum sağlayabilme; sosyal zekâ, kişileri yönetme ve anlama becerisi; duygusal zekâ, başkalarının duygularını anlayarak kendi duygularına yön verebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Burada sosyal ve duygusal zekâ bireylerin kendi yaşadığı çevredeki benzer kişilerle olan iletişim kurma ve bu iletişimine yön vermesidir. Kültürel zekâ ise belirleyici olan etmen farklı kültürlerle olan iletişimdir. Crowne'ye göre sosyal zekâ çatı kavramdır. Duygusal zekâ ve kültürel zekâ onun altında kalmaktadır. Duygusal zekâ kişilerin duygularını kullanımını, kültürel zekâ da kültürel değer olarak ifade eden bilgilerin kullanımı gibi sosyal yeteneklerin farklı yönünü ifade ettiği için bu yönleriyle sosyal zekâdan ayrılır. Yapılan deneysel çalışmalarla birlikte kültürel zekânın diğer zekâ türlerinden farklı bir alanı içerdiği anlaşılmıştır.

Duygusal zekâ, duyguları algılayıp, yönetirken kültürel çevreyi dikkate almaz. Fakat bütün kültürlerde duygular aynı şekilde ifade edilmeyebilir. Örneğin duyguları anlatmak için kullanılan bir sembol farklı bir kültürde aynı anlamı ifade etmeyebilir. Farklı kültürden bir bireyin bunu anlaması zordur. Kültürel zekâ ise farklı kültürlerde bulunan ortama ve kültürlere ait özelliklere de uyum sağlayabilmeyi ifade eder. İki zekâ türünün ortak noktası ise bir konu hakkında karar vermeden önce iyice düşünmesidir (Earley ve Mosakowski, 2004a, s.139). Duygusal zekâ akademik ve zihinsel beceriler özellikleri içermesi yönüyle kültürel zekâyâ benzer. Ancak zihinsel süreçlerde duyguları dikkate alır, kültürel farklılıkları dikkate almaz. Ancak bir olay karşısında verilen tepkiler o kültüre ait özellikler taşır, farklı bir kültürde anlam ifade etmeye bilir. Verilen tepkilerin, cevapların anlaşılabilmesi için duygusal zekâ tek başına yeterli değildir, kültürel zekâyâ da ihtiyaç vardır (Devitt, 2014, s.47).

Sosyal zekâ, farklı kültürel ortamlarda insanlarla iletişim kurarken bütün insanların aynı başarıyı gösterememesi, neden bazılarının diğerlerinin den daha başarılı olduğunu açıklamada başarısız kalmıştır. Bunun üzerine farklı kültürel özelliklere sahip insanlarla iletişim kurma, bulunan ortama uyum sağlama ve adapte olmayı ifade eden kültürel zekâ kavramı ortaya çıkmıştır (Ruzgis ve Grigorenko, 1994). Kültürel zekâ ile sosyal zekâ arasındaki bir diğer fark kişilik özellikleridir. Earley ve Ang, kişilik kavramını kültürel zekânın içerisinden çıkartmıştır. Bireyin davranışlarına göre onun hakkında tanımlamalar yapılabilir. Fakat bireyin göstermiş olduğu davranışlar onun kişiliğine ait ipuçları vermez. Kişilik özellikleri kültürel zekâyı tanımlayamaz (Aksoy, 2013, s.89).

2.4.7. Kültürel Zekânın Kültürel Duyarlılık Üzerindeki Etkisi

Yapılan çalışmalara göre, kültürel zekâ ve kültürel duyarlılık kavramları birbirlerini tamamlamaktadırlar. Bir kişinin kültürel duyarlılığın yüksek olabilmesi için kültürel zekâsının olgunlaşmış olması gerekmektedir. Kültürel zekâ geliştirilebilir bir kavramdır. Çevresel

koşullar, farklı kültürel durumlarda bulunma ve eğitim kültürel zekâyı geliştirmeye katkı sağlamaktadır. Kültürel zekâsı gelişmiş birey, farklı kültürel ortamlarda sorun yaşamadan hayatına devam edebilmektedir. Bu bireylerin kültürel duyarlılık konusunda hassas davranışlar gösterdikleri gözlemlenmiştir.

İlgili literatüre bakıldığında kültürel zekâ ile kültürel duyarlılık arasındaki ilişkinin az sayıda incelendiği görülmektedir. Mercan tarafından yapılan çalışma 617 kişinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Araştırmada kültürel zekânın kültürel duyarlılık üzerinde pozitif anlamlı bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan başka bir çalışma Uğur(2019) tarafından Mersin’de görev yapmakta olan 603 öğretmenin katılımıyla gerçekleşmiştir. Çalışmada kültürel zekâ ve kültürel duyarlılık arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. İlave olarak arasındaki ilişkinin cinsiyet, farklı ülkelerden kişilerle etkileşim halinde olma durumu, yabancı dil seviyesi gibi değişkenlerle farklılaştığı ortaya çıkmıştır.

2.4.8. Kültürel Zekâ Ve Hemşirelik

Çok kültürlü ortamlarda etkin olmak, farklı kültürlerdeki bireylerin davranışlarındaki anlamları anlamak, farklılıklara adaptasyon sağlamak ve etkili iletişim yeteneğini geliştirmek yüksek kültürel zekâ ile mümkündür. Tan(2004) son yüzyılda en çok konuşulacak yeteneğin kültürel zekâ olduğunu vurgulamıştır. Harris ise kültürlerarası beceride en önemli etkenlerden birinin kültürel zekâ olduğunu belirtmiştir. Hemşirelik mesleğinin gelişen ve değişen transkültürel vizyona sahip olması, kültürel zekânın hemşirelik mesleği için önemini ön plana çıkarmıştır. Hemşirelik farklı kültürlerdeki bireylerle kesintisiz etkileşimi ve iletişimi, farklı kültürlerdeki bireylere bütüncül bakım vermeyi, hem kendinin hem karşındaki kişinin kültürel özelliklerini anlamayı ve tanımayı gerektirmektedir. Kültürel zekâ ve iletişim becerisi yüksek olan hemşireler, bakımı etkin ve kaliteli hale getirebilmektedirler. Yapılan çalışmalarda bakımın bireye özgü olmasının hastanın başa çıkma becerisinin artması, bağımlılığının

azalması ve hastanede yatış zamanının azalması gibi olumlu sonuçlar doğurduğu görülmektedir. (Aslan ve Kizir, 2019) Kendi kültüründen farklı bir kültüre hizmet sunan sağlık çalışanı hastayla karşılaştığı anda daha anamnez alırken bile iletişimde zorluk yaşayabilmekte bu nedenle de hastanın beklentilerini yeterli şekilde karşılayamamaktadır. Sağlık çalışanlarının hastaların kültürüne göre hizmet vermesi hastalarla iletişimde çatışma yaşanmasını önlerken aynı zamanda hastaların tedaviye uyum göstermesine de yardımcı olmaktadır. Hemşirelik için yeni bir konu olan kültürel zekânın hemşireler tarafından tanınması ve bu konuda farklılığın artırılması için çalışmalar yapılması önemlidir.

Ayrıca hemşirelik mesleği sadece hastalık ile değil, hastalığın hasta üzerindeki etkileriyle ilgilenir. Bu bağlamda kültürel zekâdan ve kültürel farklılıklardan en çok etkilenen sağlık disiplini olmuştur. Hemşirelik aslında kültürel bir olgudur. Hemşirelik bakımının bütünün önemli bir parçası, hastanın inanışları ve kültürel değerlerdir. Hemşirelik bakımı kültürel çeşitlilikten oldukça fazla etkilenirken aynı zamanda bakım veren hemşirenin kültürü de farklı kültürel ortamdan gelen bireyden etkilenir.

2.4.9. Psikiyatri Hemşireliği Açısından Kültürel Zekâ Ve Kültürel Duyarlık

Hemşirelerin bakım verdikleri bireylerin kültürünü bilmesi profesyonel hemşirelik bakımı için oldukça önemlidir. Hemşirelik bakımının diğer alanlarında olduğu gibi psikiyatri hemşireliği de kültürden etkilenir. Bireyler bedensel veya ruhsal hastalık yaşadıklarında, belirti, tedavi ve bakımlarını kültüre özgü yapabilmektedirler. Kader, yas süreci ve din gibi kültürün bileşenleri psikiyatri hastalarında ve psikiyatri hemşireliğinde önemli kavramlardır. Kültür ve kültüre bağlı kavramlar psikiyatrik hastalıkların oluşumunda ve gelişiminde bir risk faktörü olmakla beraber ruhsal problemlerle başa çıkma ve iyileşmede önemli bir faktördür. Psikiyatrik hastalığa sahip olan kişilerin damgalanmasında kişinin kültürel bakış açısının farkında olunması damgalamanın azaltılmasına yönelik girişimlerin sağlanmasını sağlamaktadır.

Psikiyatri hemşiresinin sahip olduğu kültürel yeterlilik, farklı kültürden gelen bireyin tanısında ve tedavisinde kültürden dolayı oluşan farklılıkları azaltır. Psikiyatri hemşirelerinin kültürü bir araç olarak kullanmaları hastanın iyileşmesini hızlandıracaktır.

2.4.10. Kültürel Zekâ İle İlgili Yapılan Çalışmalar

2.4.10.1. Yurtiçinde yapılan çalışmalar

İlgili literatür incelendiğinde kültürel zekâyla ilgili Türkiye’de çeşitli bilim alanlarında araştırmalara denk gelinmektedir. Türkiye Ulusal Tez Merkezi’nden elde edilen bilgilere göre kültürel zekâyla ilgili günümüze kadar 9 doktora ve 33 yüksek lisans tezi yapılmıştır. Tezler incelendiğinde çalışma ekonomisi alanında iki, turizm alanında beş, spor alanında bir, sosyoloji alanında bir, sivil havacılık alanında bir, psikoloji alanında bir, işletme alanında on beş, sağlık alanında üç, eğitim ve öğretim alanında on üç çalışma yapıldığı görülmüştür.

Kaçan 2018 yılında yaptığı çalışmada ‘Kültürlerarası Hemşirelik’ eğitiminin; hemşirelik öğrencilerinin kültürel duyarlılıklarına, kültürel zekâlarına, empatik becerilerine ve mesleki değerlerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Transkültürel hemşirelik dersinin, öğrencilerin profesyonel değerlerini, empatik becerilerini, kültürel duyarlılıklarını, kültürel zekâlarını ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını geliştirmeyi sağlayan etkili bir eğitim yöntemi olduğunu belirtmiştir.

Kedikoğlu 2022 yılında yaptığı çalışmada ebelik öğrencilerinin iletişim becerileri ve kültürel zekâları ile kültürel etkililik düzeyleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi amaçlamıştır. Öğrencilerin iletişim becerileri ve kültürel zekâ düzeyleri ne kadar yüksek ise farklı kültüre karşı etkili olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirlemiştir.

Güveren 2022 yılında yaptığı çalışmada Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin kültürel zekâ ve kültürel duyarlılıkları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Sağlık

Bilimleri Fakültesinde okuyan öğrencilerin Kültürel Zekâ Ölçeği ile Kültürel Duyarlılık Ölçeği puan ortalamaları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Cinsiyetin, yaşamının büyük bölümünü geçirdiği yerin, annenin eğitim durumunun, babanın eğitim durumunun, mesleğini seçme durumunun, yabancı dil bilme durumunun öğrencilerin Kültürel Zekâ Ölçeği puan ortalamalarını etkilediğini belirlemiştir. Cinsiyetin, okuduğu bölümün, mesleğini seçme durumunun, yabancı dil bilme durumunun değişkenlerinin Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği puan ortalamalarını etkilediğini saptamıştır. Çalışmada öğrencilerin kültürel zekâ puan ortalamalarının orta ve kültürel duyarlılık puan ortalamalarının yüksek düzeyde olduğunu bulmuştur. Öğrencilerin kültürel zekâ puanları arttıkça kültürel duyarlılık puanlarının da arttığını belirlemiştir.

2.4.10.2. Yurtdışında yapılan çalışmalar

Rahimaghaee ve Mozdbar 2017 yılında yaptıkları çalışmada hemşirelerde kültürel zekâ ve mesleki yeterliliğin ilişkini belirlemeyi amaçlamışlardır. Hemşirelerin kültürel zekâsı ile mesleki yeterliliği arasındaki ilişki ve bazı boyutlarının hemşirelerin mesleki yeterliliğini tahmin etmedeki yordama gücü göz önüne alındığında, sunulan hizmetlerin kalitesini iyileştirmek ve artırmak için kültürel zekâ kavramından yararlanılabileceğini belirtmişlerdir.

Bahrami 2020 yılında yaptığı çalışmada hemşirelerde manevi ve kültürel zekâ ile işe bağlılık arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. Manevi zekâ ile kültürel zekânın arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuş ancak işe bağlılığı anlamlı bir şekilde etkilemediğini bulmuştur.

Kanjane 2021 yılında yaptığı çalışmada kurumsal desteğin hemşirelik öğrencilerinin kültürel zekâsına etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Malezya, Filipinler ve Tayland olmak üzere üç ülkede 933 hemşirelik öğrencisinin katıldığı çalışmada kurumsal desteğin kültürel zekâyı istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu bulmuştur.

Yanfen Gu MSc 2022 yılında yaptığı çalışmada hemşirelik ilişkilerinin çatışması ile ekip çalışması arasında kültürel zekânın düzenleyici bir etkisinin olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Kültürel zekâ puanının 90.8'den büyük olduğunda hemşireler arasındaki ilişki çatışmasının takım çalışmasını etkilemeyeceğini bulmuştur.

BÖLÜM III: GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ

Hemşirelerde kültürel zekâ ve kültürel duyarlılık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla tanımlayıcı ve ilişki arayıcı olarak gerçekleştirilmiştir.

3.2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ZAMAN

Araştırma, İstanbul'da Göztepe Prof. Dr. Süleyman Yalçın Şehir Hastanesi'nde Ocak-Nisan 2023 tarihleri arasında yapılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini, araştırmanın yapıldığı hastanede görev yapan 700 hemşire oluşturmuştur. Örneklemine ise, araştırmaya katılmayı kabul eden ve dahil edilme kriterlerini karşılayan hemşireler oluşturmuştur. Çalışmada 0.05 anlamlılık seviyesinde, 0.95 güven aralığında 248 katılımcının yeterli olduğu belirlenmiştir.. Araştırma gönüllü olan ve tüm soruları yanıtlayan 297 hemşire ile tamamlanmıştır.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri: Hemşirelik okullarından mezun olmak, araştırmanın yapıldığı tarihlerde Prof. Dr. Süleyman Yalçın Şehir Hastanesinde hemşire olarak en az 6 aydır çalışıyor olmak.

Araştırmadan dışlanma kriterleri: Araştırmanın yapıldığı tarihlerde raporlu veya izinli olmak, hemşirelik mezunu olmamak, veri toplama formlarının tamamlamamak.

3.4. ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKENLERİ

Bağımlı Değişkenler: Hemşirelerin kültürel zekâ ölçeği ve kültürel duyarlılık ölçeğinden aldığı puanlar.

Bağımsız Değişkenler: Hemşirelere ait kişisel özellikler.

3.5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada bilgi toplamak için kişisel bilgi formu, Kültürel Zekâ Ölçeği ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacının literatür ışığında oluşturmuş olduğu hemşirelerin sosyodemografik bilgileri (yaş, cinsiyet, medeni durum vs.) ve meslek öyküsünü içeren sorulardan oluşmaktadır (Özdemir,2020&Şimşek,2019).

Kültürel Zekâ Ölçeği: Araştırmada hemşirelerin kültürel zekâ düzeylerini belirlemek için Ang ve diğerleri (2007) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması İlhan ve Çetin tarafından 2012 yılında yapılmış olan KZÖ kullanılmıştır. Ölçek, 20 madden oluşmakta ve 7’li likert tipli gruplandırmaya sahiptir. Üst Biliş, Biliş, Motivasyon ve Davranış olarak isimlendirilen dört alt boyuttan oluşmaktadır. Kişilerin bilgi sahibi olduğu kültürel bilgilerin farkında olup olmamasını ve sahip olduğu kültürel bilgileri anlamada kullandığı

zihinsel süreçleri yansıtan üst biliş alt boyutunda 4 madde, kişilerin çeşitli kültürler hakkında sahip olduğu bilgileri yansıtan biliş alt boyutunda 6 madde, kişilerin çeşitli kültürlerden bireylerle etkileşime girme konusundaki ilgisini ve bu konudaki öz yeterlik inancını yansıtan motivasyon alt boyutunda 5 madde, kişilerin çeşitli kültürel geçmişi olan bireylerle karşılaştığında uygun sözel ya da sözel olmayan davranışları sergileyebilme yeteneğini yansıtan davranış alt boyutunda 5 madde bulunmaktadır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınacak en düşük puan 30, en yüksek puan 150'dir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı İlhan ve Çetin tarafından 0,85 olarak bildirilirken çalışmamızda 0,912 olarak tespit edilmiştir.

Kültürel Duyarlılık Ölçeği: Hemşirelerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerini belirlemek için Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilen, Bulduk ve diğerleri tarafından 2010 yılında Türk toplumuna uyarlanan KDÖ kullanılmıştır. KDÖ, kültürlerarası duyarlılığa sahip olmak için elzem 5 duygusal alt boyutu içeren toplam 24 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipli derecelendirmeye sahiptir. Ölçeğin kültürlerarası etkileşime katılın boyutu 1, 11, 13, 21, 22, 23 ve 24. maddelerden, kültürel farklılıklara saygı duyma boyutu 2, 7, 8, 16, 18 ve 20. maddelerden, kültürel etkileşimde özgüven boyutu 3, 4, 5, 6 ve 10. maddelerden, kültürlerarası etkileşimden zevk alma boyutu 9, 12 ve 15. maddelerden ve kültürlerarası etkileşime özen gösterme boyutu 14, 17 ve 19. maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin 2, 4, 7, 9, 12, 15, 18, 20 ve 22. maddeleri ters olarak kodlanmaktadır. Ölçekten alınacak en düşük puan 24, en yüksek puan 120'dir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı Bulduk vd. tarafından 0.72 olarak bildirilmişken çalışmamızda 0,840 olarak tespit edilmiştir.

3.6. VERİLERİN TOPLANMASI

Veriler, 2023 Ocak-Nisan ayları arasında Prof. Dr. Süleyman Yalçın Şehir Hastanesinde çalışan hemşirelerden araştırmacı tarafından toplanmıştır. Veri toplama formları hemşirelere

dağıtılıp ertesi gün toplanmıştır. Anketin başlangıç kısmında araştırmanın amacı ve araştırmacının bilgileri eklenmiştir. Araştırma yapılırken katılımcılara açıklama yapılmış olup gönüllük esası ile veriler toplanmıştır. Araştırma esnasında katılımcıların soru sormasına izin verilmiş olup katılımcıların soru işaretleri giderilmiştir. Her katılımcı için bir anket doldurulmasına izin verilmiştir. Anketin doldurulması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

3.7. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde SPSS 22 (Statistical Package Program for the Social Science for Windows, Version 22,0) programı kullanıldı. Tanımlayıcı istatistiksel (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) analiz yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın veri analizinde verilerin birbirinin üzerindeki etkisini incelemek amacıyla Mann Whitney U testi , Bonferroni Post hoc testi, Kruskal Wallis H testi, Bağımsız Örneklem t Testi ,Tek Yönlü Varyans Analizi, Spearman's Korelasyon analizi, Basit Doğrusal Regresyon Analizi, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır.

3.8. ARAŞTIRMANIN ETİK BOYUTU

Veriler toplanmaya başlanmadan önce, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurul onayı ve İstanbul İl Sağlık Müdürlüğünden Prof. Dr. Süleyman Yalçın Şehir Hastanesinde veri toplamak için resmi izin alınmıştır. Katılımcılara gerekli açıklamalar yapılarak onayları alınmıştır. Katılımcılara kişisel bilgilerin gizli kalacağı ve verilerin sadece bilimsel araştırma için kullanılacağı açıklanmıştır.

3.9. ARAşTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışma İstanbul Prof. Dr. Süleyman Yalçın Şehir Hastanesinde araştırma tarihinde çalışan hemşirelerle sınırlanmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Hemşirelerin tanımlayıcı özellikleri tablo 4’de verilmiştir. Hemşirelerin yaşları 21 ile 46 arasında ve yaşlarının ortalaması $29,12 \pm 4,78$ olarak bulunmuştur. Hemşirelerin %72,4’ünün kadın, %62,6’sının bekar, %56,9’unun 1 – 5 yıldır meslekte çalıştığı ve %73,4’ünün mesleğini sevdiği bulunmuştur. Hemşirelerin %74,1’inin lisans eğitim düzeyine sahip olduğu, %26,9’unun yabancı dil bildiği, %96’sının farklı kültürlerden hastalarla çalıştığı ve %85,2’sinin farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşadığı bulunmuştur. Farklı kültürlerden hastalarla yaşanan sorunlar arasında birinci sırada %52,2 oranla dil ve iletişim sorunları, ikinci sırada %23,6 oranla mahremiyet ve üçüncü sırada %11,1 orana tedaviye uyum sorunları yer almaktadır. Katılımcıların %15,2’sinin acil serviste, %20,2’sinin yoğun bakım ünitesinde, %4’ünün polikliniklerde, %34,3’ünün dahili ve cerrahi kliniklerinde, %19,9’unun kadın doğum ve çocuk kliniklerinde, %6,4’ünün psikiyatri kliniğinde çalıştığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri

Özellikler		X ± SS	Min - Max
Yaş		29,12 ± 4,78	21 - 46
Cinsiyet		N	%
	Kadın	215	72,4
	Erkek	82	27,6
Medeni Durum			
	Bekar	186	62,6
	Evli	111	37,4
Meslekte Çalışma Süresi			
	1 - 5 Yıl	169	56,9
	6 - 10 Yıl	85	28,6
	11 Yıl ve Üstü	43	14,5
Mesleği Sevme			
	Evet	218	73,4
	Hayır	79	26,6
Eğitim Düzeyi			
	Lise	23	7,7
	Önlisans	12	4,0
	Lisans	220	74,1
	Lisansüstü	42	14,1
Yabancı Dil Bilme			
	Evet	80	26,9
	Hayır	217	73,1
Bilinen Yabancı Dil Sayısı			
	Yok	217	73,1
	Bir Yabancı Dil	70	23,6
	İki Yabancı Dil	10	3,4
Bilinen Yabancı Dil			
	İngilizce	71	23,9
	Almanca	9	3,0
	Arapça	10	3,4
Farklı Kültürlerden Hastalarla Çalışma			
	Evet	285	96,0
	Hayır	12	4,0
Farklı Kültürlerden Hastalarla Sorun Yaşama			
	Evet	253	85,2
	Hayır	44	14,8
Farklı Kültürlerden Hastalarla Yaşanan Sorunlar			
	Dil ve İletişim	155	52,2
	Mahremiyet	70	23,6
	Tedaviye Uyum	33	11,1
	Temizlik	27	9,1
	Farklı Sağlık Anlayışları	24	8,1
	Din Farklılıkları	23	7,7
	Kültürel Çatışma	23	7,7
	Kurallara Uyma	17	5,7
	Erkek Hemşire	13	4,4
	İstememe		
	Eğitim Yetersizliği	8	2,7
	Farklı Yaşam	6	2,0
	Alışkanlıkları		
Çalışılan Birim			
	Acil Servis	45	15,2
	Yoğun Bakım Üniteleri	60	20,2
	Poliklinikler	12	4,0
	Dahili ve Cerrahi	102	34,3
	Klinikler		
	Kadın Doğum ve Çocuk	59	19,9
	Kliniği		
	Psikiyatri Kliniği	19	6,4
Toplam		297	100

Tablo 5. Katılımcıların KZÖ ve KDÖ Puanları

Ölçekler	Alt Boyutlar	X $\pm$ SS	M (Min - Max)
KZÖ	Üst Bilişsel	23,05 $\pm$ 4,45	24 (4 - 28)
	Bilişsel	21,58 $\pm$ 6,74	22 (6 - 40)
	Motivasyonel	28,17 $\pm$ 5,29	29 (7 - 35)
	Davranışsal	28,37 $\pm$ 5,86	30 (9 - 35)
	KZÖ Toplam	101,18 $\pm$ 17,37	104 (38 - 135)
KDÖ	Etkileşime Katılım	29,21 $\pm$ 3,66	30 (20 - 51)
	Kültürel Farklılıklara Saygı	25,60 $\pm$ 3,18	26 (16 - 30)
	Etkileşimde Özgüven	20,82 $\pm$ 2,75	21 (13 - 25)
	Etkileşimde Hoşnutluk	12,26 $\pm$ 1,88	12 (6 - 15)
	Etkileşimde Özen	12,15 $\pm$ 1,97	12 (8 - 15)
	KDÖ Toplam	100,03 $\pm$ 10,61	102 (68 - 120)

KZÖ: Kültürel Zekâ Ölçeği, KDÖ: Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği

Hemşirelerin KZÖ ve KDÖ puanları Tablo 5’de verilmiştir. Elde edilen verilere göre; hemşirelerin KZÖ’nin Üst Bilişsel alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 23,05 $\pm$ 4,45, Bilişsel alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 21,58 $\pm$ 6,74, Motivasyonel alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 28,17 $\pm$ 5,29 ve Davranışsal alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 28,37 $\pm$ 5,86 olarak bulunmuştur. Hemşirelerin KZÖ’nin toplamından aldıkları puanların ortalaması 101,18 $\pm$ 17,37 olarak bulunmuştur.

Hemşirelerin KDÖ’nin Etkileşime Katılım alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 29,21 $\pm$ 3,66, Kültürel Farklılıklara Saygı alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 25,60 $\pm$ 3,18, Etkileşimde Özgüven alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 20,82 $\pm$ 2,75, Etkileşimde Hoşnutluk alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 12,26 $\pm$ 1,88, Etkileşimde Özen alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 12,15 $\pm$ 1,97 olarak bulunmuştur. Hemşirelerin KDÖ’nin toplamından aldıkları puanların ortalaması 100,03 $\pm$ 10,61 olarak bulunmuştur.

Tablo 6. Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre KZÖ Puanları (1)

Özellikler		Alt Boyutlar				
		Üst Bilişsel	Bilişsel	Motivasyone l	Davranışsal	KZÖ Toplam
		X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS
Yaş	30 Altı	22,81 ± 4,57	-21,94 ± 6,54	28,36 ± 5,05	28,52 ± 5,59	101,62 ± 16,89
	30 ve Üstü	23,49 ± 4,21	20,93 ± 7,06	27,82 ± 5,72	28,11 ± 6,34	100,35 ± 18,26
Cinsiyet	Z ^a	-1,210	-0,957	-0,45	-0,145	-0,339
	P ^a	0,226	0,339	0,653	0,885	0,735
	Kadın	23,18 ± 4,31	21,49 ± 6,90	28,18 ± 5,20	28,60 ± 5,61	101,45 ± 16,87
	Erkek	22,70 ± 4,82	21,83 ± 6,31	28,16 ± 5,57	27,78 ± 6,47	100,46 ± 18,70
Medeni Durum	Z ^a	-0,581	-0,359	-0,237	-0,497	-0,217
	P ^a	0,561	0,720	0,812	0,619	0,828
	Bekar	22,94 ± 4,64	22,16 ± 6,71	28,22 ± 5,12	28,53 ± 5,65	101,83 ± 16,85
	Evli	23,23 ± 4,13	20,62 ± 6,70	28,10 ± 5,59	28,12 ± 6,21	100,07 ± 18,22
Meslekte Çalışma Süresi	Z ^a	-0,141	-1,532	-0,132	-0,312	-0,664
	P ^a	0,888	0,126	0,895	0,755	0,507
	1-5 Yıl	23,36 ± 4,46	22,38 ± 6,43	28,30 ± 5,34	28,85 ± 5,80	102,88 ± 17,21
	5-10 Yıl	22,87 ± 4,23	21,08 ± 6,71	29,04 ± 3,96	28,00 ± 5,18	100,99 ± 14,59
Mesleği Sevme Durumu	11 Yıl ve Üstü	22,19 ± 4,81	19,44 ± 7,51	25,98 ± 6,74	27,26 ± 7,18	94,86 ± 21,53
	KW ^b	3,725	5,570	4,921	3,250	6,180
	P ^b	0,155	0,062	0,085	0,197	0,046*
	Fark ^c	-	-	-	-	1>3
Eğitim Düzeyi	Evet	23,19 ± 4,30	21,77 ± 6,69	28,13 ± 5,42	28,26 ± 6,19	101,35 ± 18,09
	Hayır	22,65 ± 4,84	21,06 ± 6,89	28,29 ± 4,94	28,68 ± 4,85	100,68 ± 15,30
	Z ^a	-0,547	-0,884	-0,008	-0,211	-0,877
	P ^a	0,585	0,377	0,993	0,833	0,380
Yabancı Dil Bilme Durumu	Lise	23,22 ± 4,73	20,35 ± 7,06	28,74 ± 6,76	30,09 ± 6,82	102,39 ± 21,52
	Önlisans	20,75 ± 5,10	19,50 ± 5,52	28,17 ± 6,39	27,42 ± 7,23	95,83 ± 17,53
	Lisans	23,42 ± 4,07	21,84 ± 6,96	28,30 ± 4,83	28,57 ± 5,28	102,12 ± 16,03
	Lisansüstü/ Doktora	21,64 ± 5,59	21,52 ± 5,64	27,21 ± 6,39	26,69 ± 7,42	97,07 ± 21,05
	KW ^b	7,247	2,626	2,772	6,133	3,566
	P ^b	0,064	0,453	0,428	0,105	0,312
Bilinen Yabancı Dil Sayısı	Evet	22,90 ± 4,13	23,94 ± 6,35	28,01 ± 4,90	28,15 ± 5,14	103,00 ± 15,66
	Hayır	23,10 ± 4,57	20,71 ± 6,68	28,23 ± 5,44	28,46 ± 6,12	100,50 ± 17,94
	t/Z	-0,945 ^b	3,737 ^d	0,813 ^a	-1,339 ^a	-0,622 ^a
	P	0,345	0,000*	0,416	0,180	0,534
Bağımsız Örneklem T Testi, e: Tek Yönlü Varyans Testi *p<0,05	Bir	25,90 ± 1,97	26,50 ± 5,97	30,80 ± 2,78	30,90 ± 5,30	114,10 ± 7,78
	İki	23,05 ± 4,45	21,58 ± 6,74	28,17 ± 5,29	28,37 ± 5,86	101,18 ± 17,37
	F/KW	7,545 ^b	7,867 ^e	4,335 ^b	7,105 ^b	7,120 ^b
	P	0,023*	0,000*	0,114	0,029*	0,028*
	Fark ^c	2>3	1<2, 1>3	-	2>3	1<3, 2<3

KZÖ: Kültürel Zekâ Ölçeği, a:Mann Whitney U Testi, b:Kruskal Wallis H Testi , c:Bonferroni Post hoc Testi, d: Bağımsız Örneklem T Testi, e: Tek Yönlü Varyans Testi *p<0,05

Tablo 6. Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre KZÖ Puanları (2)

Özellikler		Alt Boyutlar				KZÖ Toplam
		Üst Bilişsel	Bilişsel	Motivasyonel	Davranışsal	
		X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS
Katılımcıların	İngilizce					
Bildikleri	Evet	22,59 ± 4,17	24,31 ± 6,30	27,94 ± 5,13	28,17 ± 5,12	103,01 ± 16,10
Yabancı Dil	Hayır	23,19 ± 4,53	20,73 ± 6,65	28,24 ± 5,35	28,44 ± 6,08	100,60 ± 17,74
	t/Z	-1,660 ^b	4,009 ^a	-0,660 ^b	-1,255 ^b	-0,678 ^b
	p	0,097	0,000*	0,509	0,210	0,498
	Almanca					
	Evet	24,33 ± 2,50	24,44 ± 6,37	30,00 ± 2,96	31,00 ± 4,30	109,78 ± 12,56
	Hayır	23,01 ± 4,50	21,49 ± 6,74	28,11 ± 5,34	28,29 ± 5,89	100,91 ± 17,44
	t/Z	-0,450 ^b	1,296 ^a	-0,793 ^b	-1,517 ^b	-1,488 ^b
	p	0,653	0,196	0,428	0,129	0,137
	Arapça					
	Evet	26,80 ± 1,62	23,40 ± 7,11	29,50 ± 2,88	28,20 ± 6,30	107,90 ± 10,94
	Hayır	22,92 ± 4,46	21,52 ± 6,73	28,13 ± 5,35	28,38 ± 5,86	100,94 ± 17,52
	t/Z	-3,337 ^b	0,868 ^a	-0,383 ^b	-0,013 ^b	-1,171 ^b
	p	0,001*	0,386	0,702	0,990	0,242
Çalışılan Birim						
Acil Servis		22,29 ± 4,74	20,22 ± 6,60	26,67 ± 5,97	25,29 ± 7,50	94,47 ± 20,83
Yoğun Bakım Üniteleri		20,75 ± 5,32	19,83 ± 7,03	27,25 ± 5,43	26,25 ± 6,51	94,08 ± 19,53
Poliklinik		22,33 ± 5,07	19,83 ± 9,38	24,83 ± 8,27	29,00 ± 7,63	96,00 ± 25,89
Dahili ve Cerrahi		24,25 ± 3,10	21,65 ± 5,35	29,45 ± 4,88	30,48 ± 3,89	105,82 ± 12,09
Klinikleri						
Kadın Doğum ve Çocuk		23,80 ± 4,08	23,88 ± 7,45	28,61 ± 3,56	29,19 ± 4,55	105,47 ± 14,60
Klinikleri						
Psikiyatri Klinikleri		23,79 ± 5,02	23,95 ± 6,68	28,53 ± 5,93	28,16 ± 5,93	104,42 ± 15,49
KW ^c		21,449	17,088	15,992	25,323	22,234
P ^c		0,001*	0,004*	0,007*	0,000*	0,000*
Fark ^d		2<4, 2<5	2<5	1<4, 2<4	1<4, 2<4	2<4, 2<5
Farklı	Evet	23,07 ± 4,47	21,65 ± 6,67	28,28 ± 5,18	28,46 ± 5,80	101,46 ± 17,10
Kültürlerden	Hayır	22,42 ± 4,03	19,92 ± 8,38	25,67 ± 7,28	26,42 ± 7,25	94,42 ± 22,62
Hastalarla	t/Z	-0,871 ^b	0,874 ^a	-1,098 ^b	-0,799 ^b	-1,097 ^b
Çalışma	P	0,384	0,383	0,272	0,424	0,273
Farklı	Evet	23,38 ± 4,32	21,42 ± 6,67	28,58 ± 5,20	28,84 ± 5,56	102,22 ± 16,97
Kültürlerden	Hayır	21,16 ± 4,75	22,52 ± 7,11	25,80 ± 5,25	25,68 ± 6,84	95,16 ± 18,59
Hastalarla	Z ^b	-3,168	-1,060	-3,663	-2,750	-2,636
Sorun	p ^b	0,002*	0,289	0,000*	0,006*	0,008*
Yaşama						

KZÖ: Kültürel Zekâ Ölçeği, a: Bağımsız Örneklem t Testi, b: Mann Whitney U Testi, c: Kruskal Wallis H Testi, d: Bonferroni Post hoc Testi, *p<0,05

Hemşirelerin tanımlayıcı özelliklerine göre KZÖ puan ortalamaları Tablo 6’da verilmiştir. Elde edilen verilere göre; KZÖ’den aldıkları puan ortalamaları ile hemşirelerin yaşları, cinsiyetleri, medeni durumları, mesleği sevmeye durumları, eğitim düzeyleri, farklı kültürlerden hastalarla çalışma durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Elde edilen verilere göre; hemşirelerin meslekte çalışma sürelerine göre KZÖ toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel fark bulunmuştur. Post hoc ileri analiz sonuçlarına göre; meslekte çalışma süresi 1 – 5 yıl olanların KZÖ toplam puan ortalamalarının meslekte çalışma süresi 11 yıl ve üstü olanlara kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur (KW=6,180; $p<0,05$). Yabancı dil bilme durumlarına göre hemşirelerin KZÖ Bilişsel alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Yabancı dil bilen hemşirelerin Bilişsel alt boyutu puan ortalamalarının yabancı dil bilmeyen hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur ($t=3,737$; $p<0,05$). Hemşirelerin bildikleri yabancı dil sayısına göre KZÖ ve bilişsel, üstbilişsel ve davranışsal alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Posthoc ileri analiz sonuçlarına göre, bir yabancı dil bilen hemşirelerin Üst Bilişsel alt boyutu puan ortalamalarının iki yabancı dil bilen hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu (KW=7,545; $p<0,05$), bir yabancı dil bilen hemşirelerin Davranışsal alt boyutu puanlarının iki yabancı dil bilen hemşirelere kıyasla yüksek olduğu (KW=7,105; $p<0,05$), iki yabancı dil bilen hemşirelerin KZÖ toplam puan ortalamalarının yabancı dil bilmeyen ve bir yabancı dil bilen hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu (KW=7,120; $p<0,05$) bulunmuştur. Hemşirelerin bildikleri yabancı dillere göre KZÖ puan ortalamaları arasındaki verilere göre; Arapça bilen hemşirelerin Üst Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının Arapça bilmeyen hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu ($Z=-3,337$; $p<0,05$), İngilizce bilen hemşirelerin Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının İngilizce bilmeyen hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu ($t=4,009$; $p<0,05$) bulunmuştur.

Farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşayan hemşirelerin Üst Bilişsel ($Z=-3,168$; $p<0,05$), Motivasyonel ($Z=-3,663$; $p<0,05$), Davranışsal ($Z=-2,750$; $p<0,05$) alt boyutu ve KZÖ toplam puan ortalamalarının ($Z=-2,636$; $p<0,05$) farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşamayan hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin çalıştığı birime göre KZÖ

ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Post hoc ileri analiz testinin sonuçlarına göre; yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerin Üst Bilişsel alt boyutu puan ortalamalarının dahili, cerrahi, kadın doğum ve çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu (KW=21,449; $p<0,05$), yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerin Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları kadın doğum ve çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu (KW=17,088; $p<0,05$), dahili ve cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerin Motivasyonel (KW=15,992; $p<0,05$) ve Davranışsal (KW=25,323; $p<0,05$) alt boyutu puan ortalamalarının acil servis ve yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu ve yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerin KZÖ toplam puan ortalamalarının dahili, cerrahi, kadın doğum ve çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu (KW=22,234; $p<0,05$) bulunmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre KDÖ Puanları (1)

Özellikler		Alt Boyutlar Etkileşime Katılım	Kültürel Farklılıklara Saygı	Etkileşimde Özgüven	Etkileşimde Hoşnutluk	Etkileşimde Özen	KDÖ Toplam
		X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS
Yaş	30 Altı	29,33 ± 3,43	25,56 ± 3,25	20,89 ± 2,75	12,27 ± 1,92	12,32 ± 1,89	100,36 ± 10,75
	30 ve Üstü	28,99 ± 4,05	25,66 ± 3,05	20,70 ± 2,75	12,25 ± 1,82	11,84 ± 2,09	99,43 ± 10,39
	Z ^a	-1,280	-0,051	-0,557	-0,209	-1,772	-0,808
	P ^a	0,201	0,959	0,578	0,835	0,076	0,419
Cinsiyet	Kadın	29,49 ± 3,28	25,78 ± 2,90	20,87 ± 2,64	12,29 ± 1,81	12,22 ± 1,82	100,66 ± 9,74
	Erkek	28,48 ± 4,44	25,11 ± 3,79	20,70 ± 3,03	12,17 ± 2,08	11,95 ± 2,32	98,40 ± 12,53
	Z ^a	-2,511	-0,838	-0,168	-0,356	-0,539	-0,877
	P ^a	0,012*	0,402	0,866	0,722	0,590	0,380
Medeni Durum	Bekar	29,29 ± 3,40	25,61 ± 3,16	21,01 ± 2,74	12,30 ± 1,81	12,32 ± 1,85	100,53 ± 10,48
	Evli	29,08 ± 4,07	25,57 ± 3,23	20,50 ± 2,74	12,19 ± 2,00	11,86 ± 2,15	99,20 ± 10,83
	Z ^a	-0,770	-0,107	-1,598	-0,336	-1,621	-0,923
	P ^a	0,441	0,915	0,110	0,737	0,105	0,356
Meslekte Çalışma Süresi	1 - 5 Yıl	29,46 ± 3,48	25,68 ± 3,26	20,93 ± 2,91	12,42 ± 1,87	12,41 ± 1,88	100,91 ± 11,15
	6 - 10 Yıl	29,44 ± 3,82	25,58 ± 3,01	20,85 ± 2,33	12,24 ± 1,93	12,02 ± 1,98	100,12 ± 8,93
	11 Yıl ve Üstü	27,81 ± 3,77	25,30 ± 3,25	20,30 ± 2,84	11,67 ± 1,78	11,35 ± 2,13	96,44 ± 10,99
	KW ^b	7,340	0,948	2,345	6,178	9,558	7,475
	P ^b	0,025*	0,622	0,310	0,046*	0,008*	0,024*
	Fark ^c	1>3	-	-	1>3	1>3	1>3
Mesleği Sevme Durumu	Evet	29,18 ± 3,78	25,63 ± 3,24	20,79 ± 2,73	12,26 ± 1,93	12,07 ± 1,94	99,94 ± 10,86
	Hayır	29,30 ± 3,30	25,51 ± 3,02	20,89 ± 2,81	12,25 ± 1,76	12,35 ± 2,06	100,30 ± 9,97
	Z ^a	-0,262	-0,624	-0,410	-0,204	-1,125	-0,084
	P ^a	0,793	0,533	0,682	0,839	0,261	0,933

KDÖ: Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği , a:Mann Whitney U Testi,b: Kruskal Wallis H Testi c:Bonferroni Post hoc Testi, *p<0,05

Tablo 7. Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre KDÖ Puanları (2)

Özellikler		Etkileşime Katılım	Kültürel Farklılıklara Saygı	Etkileşimde Özgüven	Etkileşimde Hoşnutluk	Etkileşimde Özen	KDÖ Toplam
		X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS
Eğitim Düzeyi	Lise	29,35 ± 3,47	26,39 ± 3,13	21,35 ± 2,74	12,65 ± 2,31	12,74 ± 2,26	102,48 ± 11,75
	Önlisans	28,50 ± 4,48	25,00 ± 4,16	21,17 ± 2,55	12,92 ± 2,02	12,25 ± 2,67	99,83 ± 14,67
	Lisans	29,20 ± 3,47	25,70 ± 3,12	20,87 ± 2,75	12,20 ± 1,81	12,20 ± 1,90	100,17 ± 10,35
	Lisansüstü/Doktora	29,38 ± 4,48	24,79 ± 3,15	20,14 ± 2,75	12,19 ± 1,97	11,52 ± 1,92	98,02 ± 10,09
	KW	0,666	4,994	4,212	3,650	8,118	4,679
	P	0,881	0,172	0,239	0,302	0,044*	0,197
	Fark ^a	-	-	-	-	1>4	-
Yabancı Dil Bilme Durumu	Evet	28,99 ± 3,03	25,51 ± 2,70	20,81 ± 2,32	11,94 ± 1,95	11,92 ± 1,57	99,17 ± 9,08
	Hayır	29,29 ± 3,86	25,63 ± 3,34	20,82 ± 2,89	12,38 ± 1,85	12,23 ± 2,10	100,35 ± 11,13
	Z ^b	-1,019	-1,002	-0,584	-1,837	-1,848	-1,693
	P ^b	0,308	0,316	0,559	0,066	0,065	0,090
Bilinen Yabancı Dil Sayısı	Bir Yabancı Dil	29,60 ± 2,72	26,00 ± 2,00	20,90 ± 2,33	12,80 ± 0,92	12,30 ± 0,67	101,60 ± 7,21
	İki Yabancı Dil	29,21 ± 3,66	25,60 ± 3,18	20,82 ± 2,75	12,26 ± 1,88	12,15 ± 1,97	100,03 ± 10,61
	KW ^c	1,346	1,097	0,342	5,512	3,571	3,403
	P ^c	0,510	0,578	0,843	0,064	0,168	0,182
Katılımcıların Çalıştıkları Birim	Acil Servis	28,18 ± 5,38	23,38 ± 4,01	19,38 ± 3,37	11,87 ± 1,96	11,84 ± 2,39	94,64 ± 13,33
	Yoğun Bakım Üniteleri	28,87 ± 3,06	25,93 ± 3,16	20,75 ± 2,42	11,85 ± 1,84	11,65 ± 1,97	99,05 ± 9,65
	Poliklinikler	27,50 ± 4,68	26,67 ± 2,77	20,67 ± 2,90	11,25 ± 2,34	11,50 ± 2,68	97,58 ± 12,43
	Dahili ve Cerrahi Klinikleri	29,83 ± 3,22	26,24 ± 2,80	21,46 ± 2,37	12,53 ± 1,98	12,60 ± 1,71	102,66 ± 9,85
	Kadın Doğum ve Çocuk Klinikleri	29,75 ± 2,86	25,53 ± 2,56	20,88 ± 2,73	12,76 ± 1,56	12,44 ± 1,55	101,36 ± 8,39
	Psikiyatri Kliniği	28,84 ± 3,48	25,89 ± 2,88	20,89 ± 3,00	12,11 ± 1,37	11,53 ± 2,39	99,26 ± 11,02
	KW ^c	11,390	21,610	13,541	15,448	11,493	17,360
	P ^c	0,044*	0,001*	0,019*	0,009*	0,042*	0,004*
	Fark ^a	-	1<2, 1<4	1<4	-	-	1<4

KDÖ: Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği , a:Bonferroni Post hoc Testi, b:Mann Whitney U Testi, c:Kruskal Wallis H Testi, *p<0,05

Tablo 7. Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre KDÖ Puanları (3)

Özellikler			Alt Boyutlar					
			Etkileşime Katılım	Kültürel Farklılıklara Saygı	Etkileşimde Özgüven	Etkileşimde Hoşnutluk	Etkileşimde Özen	KDÖ Toplam
			X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS
Farklı Kültürlerden Hastalarla Çalışma	Evet		29,27 ± 3,64	25,56 ± 3,18	20,80 ± 2,74	12,25 ± 1,90	12,17 ± 1,96	100,05 ± 10,55
	Hayır		27,92 ± 4,01	26,50 ± 3,06	21,25 ± 3,02	12,42 ± 1,56	11,67 ± 2,23	99,75 ± 12,61
	Z ^a		-1,007	-1,010	-0,767	-0,210	-0,700	-0,252
	P ^a		0,314	0,312	0,443	0,834	0,484	0,801
Farklı Kültürlerden Hastalarla Sorun Yaşama	Evet		29,57 ± 3,55	25,83 ± 3,15	20,98 ± 2,75	12,45 ± 1,83	12,30 ± 1,93	101,13 ± 10,21
	Hayır		27,16 ± 3,62	24,25 ± 3,04	19,86 ± 2,58	11,18 ± 1,87	11,25 ± 2,00	93,70 ± 10,80
	Z ^a		-3,949	-3,423	-2,796	-4,008	-3,236	-4,250
	P ^a		0,000*	0,001*	0,005*	0,000*	0,001*	0,000*
Katılımcıların Bildikleri Yabancı Dil	İngilizce	Evet	28,80 ± 3,04	29,19 ± 3,69	20,76 ± 2,26	11,85 ± 1,93	12,01 ± 1,48	98,85 ± 9,06
		Hayır	29,34 ± 3,83	25,65 ± 3,32	20,84 ± 2,89	12,39 ± 1,85	12,19 ± 2,11	100,41 ± 11,05
		Z ^a	-1,542	-1,292	-0,845	-2,197	-1,387	-1,911
		P ^a	0,123	0,196	0,398	0,028*	0,166	0,056
	Almanca	Evet	30,11 ± 2,98	26,78 ± 2,28	21,22 ± 2,44	12,67 ± 1,58	11,67 ± 1,50	102,44 ± 7,78
		Hayır	29,18 ± 3,68	25,56 ± 3,20	20,81 ± 2,76	12,25 ± 1,89	12,16 ± 1,99	99,96 ± 10,69
		Z ^a	-0,873	-1,041	-0,358	-0,662	-0,974	-0,554
		P ^a	0,383	0,298	0,720	0,508	0,330	0,579
	Arapça	Evet	29,90 ± 2,51	25,50 ± 2,46	20,90 ± 2,73	12,80 ± 1,55	11,90 ± 1,79	101,00 ± 8,64
		Hayır	29,19 ± 3,69	25,60 ± 3,20	20,82 ± 2,75	12,24 ± 1,89	12,16 ± 1,98	100,00 ± 10,69
		Z ^a	-0,525	-0,415	-0,074	-0,874	-0,535	-0,004
		P ^a	0,600	0,678	0,941	0,382	0,593	0,997

KDÖ: Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği ,a:Mann Whitney U Testi, *p<0,05

Hemşirelerin tanımlayıcı özelliklerine göre KDÖ puan ortalamaları Tablo 7’de verilmiştir. Elde edilen verilere göre; KDÖ’den aldıkları puan ile katılımcıların yaşları, medeni durumları, mesleği sevmeye durumları, yabancı dil bilme durumları ,bilinen yabancı dil sayısı, farklı kültürlerden hastalarla çalışma durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Hemşirelerin cinsiyet değişkenine göre KDÖ puan ortalamaları karşılaştırılmış; kadın hemşirelerin Etkileşime Katılım alt boyutu puanlarının erkek hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur ($Z=-2,511$; $p<0,05$). Hemşirelerin meslekte çalışma sürelerine göre KDÖ’den aldıkları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur. Post hoc ileri analiz sonuçlarına göre; meslekte çalışma süresi 1 – 5 yıl olan hemşirelerin Etkileşime Katılım ($KW=7,340$; $p<0,05$), Etkileşimde Hoşnutluk ($KW=6,178$; $p<0,05$) ve Etkileşimde Özen ($KW=9,558$; $p<0,05$) alt boyutu ve KDÖ toplam ($KW=7,475$; $p<0,05$) puan ortalamalarının meslekte çalışma süresi 11 yıl ve üstü olan hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin eğitim düzeyine göre KDÖ’den aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur. Post hoc ileri analiz sonuçlarına göre; lise eğitim düzeyine sahip olan hemşirelerin Etkileşimde Özen alt boyutu puan ortalamalarının lisansüstü / doktora eğitim düzeyine sahip olan hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur ($KW=8,118$; $p<0,05$). Hemşirelerin bildikleri yabancı dillere göre KDÖ’den aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur. Post hoc ileri analiz sonuçlarına göre; İngilizce bilen hemşirelerin Etkileşimde Hoşnutluk alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının İngilizce bilmeyen hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur ($Z=-2,197$; $p<0,05$). Hemşirelerin farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşamaları durumuna göre KDÖ’den aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı fark

bulunmuştur. Post hoc ileri analiz sonuçlarına göre; farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşayan hemşirelerin Etkileşime Katılım ($Z=-3,949$; $p<0,05$), Kültürel Farklılıklara Saygı ($Z=-3,423$; $p<0,05$) Etkileşimde Özgüven ($Z=-2,796$; $p<0,05$), Etkileşimde Hoşnutluk ($Z=-4,008$; $p<0,05$) ve Etkileşimde Özen ($Z=-3,236$; $p<0,05$) alt boyutu puan ortalamalarının, KDÖ toplam puan ortalamalarının ($Z=-4,250$; $p<0,05$) farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşamayan hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin çalıştıkları birime göre KDÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur. Post hoc ileri analiz sonuçlarına göre; acil serviste çalışan hemşirelerin Kültürel Farklılıklara Saygı alt boyutu puan ortalamalarının yoğun bakım ünitesi ve dahili ve cerrahi servislerde çalışan hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu ($KW=21,610$; $p<0,05$), acil serviste çalışan hemşirelerin Etkileşimde Özgüven alt boyutu ($KW=13,541$; $p<0,05$) ve KDÖ toplam ($KW=17,360$ $p<0,05$) puan ortalamalarının dahili ve cerrahi servislerde çalışan hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur.

Tablo 8. Katılımcıların KZÖ ve KDÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

KDÖ	KZÖ		Bilişsel		Motivasyonel		Davranışsal		KZÖ Toplam	
	R	p	R	P	R	p	R	P	R	P
Etkileşime Katılım	0,387	0,000*	0,069	0,239	0,527	0,000*	0,492	0,000*	0,459	0,000*
Kültürel Farklılıklara Saygı	0,299	0,000*	-	0,941	0,502	0,000*	0,503	0,000*	0,405	0,000*
			0,004							
Etkileşimde Özgüven	0,358	0,000*	0,186	0,001*	0,599	0,000*	0,588	0,000*	0,536	0,000*
Etkileşimde Hoşnutluk	0,453	0,000*	0,134	0,021*	0,513	0,000*	0,458	0,000*	0,492	0,000*
Etkileşimde Özen	0,453	0,000*	0,207	0,000*	0,532	0,000*	0,513	0,000*	0,523	0,000*
KDÖ Toplam	0,473	0,000*	0,160	0,000*	0,682	0,000*	0,655	0,000*	0,618	0,000*
				*						

KZÖ: Kültürel Zekâ Ölçeği, KDÖ: Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği, Spearman's Korelasyon, *p<0,05

Hemşirelerin KZÖ ve KDÖ puanları arasındaki ilişki Tablo 8'de verilmiştir. Elde edilen verilere göre; hemşirelerin Üst Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Etkileşime Katılım alt boyutu ($r=0,387$), Kültürel Farklılıklara Saygı Alt Boyutu ($r=0,299$) ve Etkileşimde Özgüven alt boyutu ($r=0,358$) puan ortalamaları arasında pozitif yönlü zayıf düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların Üst Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Etkileşimde Hoşnutluk alt boyutu ($r=0,453$), Etkileşimde Özen Alt Boyutu ($r=0,433$) ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinden aldıkları toplam ($r=0,473$) puanlar arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).

Hemşirelerin Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Etkileşimde Özen alt boyutundan alınan puan ortalamaları arasında pozitif yönlü zayıf düzey ilişki ($r=0,207$; $p<0,05$); Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Etkileşimde Özgüven alt boyutu ($r=0,186$), Etkileşimde Hoşnutluk Alt Boyutu ($r=0,134$) ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinden aldıkları toplam ($r=0,160$) puanları arasında pozitif yönlü çok zayıf düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).

Hemşirelerin Motivasyonel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Etkileşime Katılım alt boyutu ($r=0,527$), Kültürel Farklılıklara Saygı alt boyutu ($r=0,502$), Etkileşimde Özgüven ($r=0,599$), Etkileşimde Hoşnutluk alt boyutu ($r=0,513$) ve Etkileşimde Özen alt boyutundan ($r=0,532$) aldıkları puan ortalamaları arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Hemşirelerin Motivasyonel alt boyutundan aldıkları puanlar ile KDÖ'den aldıkları toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönlü yüksek düzey ilişki bulunmuştur ($r=0,682$; $p<0,05$).

Hemşirelerin Davranışsal alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Etkileşime Katılım alt boyutu ($r=0,492$), Kültürel Farklılıklara Saygı alt boyutu ($r=0,503$), Etkileşimde Özgüven ($r=0,588$), Etkileşimde Hoşnutluk alt boyutu ($r=0,458$) ve Etkileşimde Özen Alt Boyutundan ($r=0,513$) aldıkları puan ortalamaları arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Hemşirelerin Davranışsal alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile KDÖ'den aldıkları toplam puanları arasında pozitif yönlü yüksek düzey ilişki bulunmuştur ($r=0,655$; $p<0,05$).

Hemşirelerin KZÖ toplam puanları ile Etkileşime Katılım alt boyutu ($r=0,459$), Kültürel Farklılıklara Saygı alt boyutu ($r=0,405$), Etkileşimde Özgüven ($r=0,536$), Etkileşimde Hoşnutluk alt boyutu ($r=0,492$) ve Etkileşimde Özen Alt Boyutundan ($r=0,523$) aldıkları puan ortalamaları arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Hemşirelerin KZÖ toplam puanları ile KDÖ toplam puanları arasında pozitif yönlü yüksek düzey ilişki bulunmuştur ($r=0,618$; $p<0,05$).

Tablo 9. Katılımcıların KZÖ Toplam Puanlarının KDÖ Puanı Üzerine Etkisinin Basit Doğrusal Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Değişken	B	S.E.	B	T	p	R	R ²	F	P
Sabit	62,329	2,894		21,536	0,000*				
KZÖ Toplam	0,373	0,028	0,610	13,218	0,000*	0,610	0,372	174,703	0,000*

KZÖ: Kültürel Zekâ Ölçeği, KDÖ: Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği, Basit Doğrusal Regresyon Analizi, *p<0,05

Tablo 9’da KZÖ toplam puan ortalamalarının KDÖ toplam puan ortalamaları üzerinde etkisinin olduğu bulunmuş ve etkinin incelenmesi için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen verilere göre; KZÖ toplam puan ortalamalarının KDÖ toplam puan ortalamaları üzerindeki varyansın %37’sini istatistiksel açıdan anlamlı olarak açıkladığı bulunmuştur (F=174,703; R²=0,372; p<0,05). KZÖ toplam puan ortalamalarının KDÖ toplam puan ortalamasını pozitif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur (β =0,610; p<0,05).

BÖLÜM V: TARTIŞMA

Bu bölümde hemşirelerde kültürel zekâ ile kültürel duyarlılık arasındaki ilişkiyi tanımlamak amacıyla yapılan çalışmanın bulgularının literatür doğrultusunda tartışması yer almaktadır.

Hemşirelerin %73,4'ü mesleği severek yapmaktadır. Çalışmamızda mesleği severek yapma değişkeni Topal (2023)'ın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Hemşirelerin çoğunun isteyerek bu mesleği seçtiği ve eğitim aldığı düşünülmektedir. Hemşirelerin %74,1'i lisans mezunudur. Çalışmamızda eğitim düzeyi değişkeni Topal (2023), Gönenç (2023), Bakırcı (2023), Ünver (2021), Bölükbaş (2023), Arslan (2023) ve Özdemir (2020) 'in çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Bu durumun lisans düzeyi eğitimin ülkemizde yaygınlaşmasından ve çalışmaya katılan hemşirelerin yaş grubunun genç olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Hemşirelerin %96,0'ı farklı kültürlerden hastalarla çalışmıştır. Çalışmamızın farklı kültürden gelen hastalarla çalışma değişkeni Özkan'ın 2021 yılında yaptığı çalışmayla benzerlik göstermektedir. Ülkemiz geçmişten günümüze coğrafi konumu nedeniyle sürekli göç alıp çok kültürlü ülke haline gelmiştir. Yakın geçmişte Suriye'de çıkan iç karışıklık nedeniyle ülkemize göçler olmuştur (Yıldırım&Çağlayan,2020). Bu nedenlerden kaynaklı hemşirelerin farklı kültürlerden hastalarla karşılaştıkları düşünülmektedir. Hemşirelerin çoğu dahili ve cerrahi servislerde çalışmaktadır. Çalışmamızda çalışan birim değişkeni Ünver (2021) ve Aksoy (2023)'in çalışmalarıyla benzerlik göstermekte, Bölükbaş (2023) 'ın çalışmasıyla benzerlik göstermemektedir. Bu durumun çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcıların

farklılığı ve hastanedeki birimlerin benzer sayıda olmadığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda elde edilen sonuçlara göre hemşirelerin kültürel zekâları orta düzeyde bulunmuştur. Hemşirelerin kültürel zekâlarına ilişkin puanları incelendiğinde en yüksek puan ortalaması Davranışsal alt boyutunda, en düşük puan ortalaması ise Bilişsel alt boyutunda olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin en yüksek puan ortalaması Davranışsal alt boyutundan olması sözel (uygun tonlama, aksan vb.) ve sözel olmayan (yüz ifadesi, duraksama vb.) iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğunu düşündürmektedir. Hemşirelerin en düşük puan ortalaması Bilişsel alt boyutundan olması çoğunun yabancı dil bilmediğini ve farklı kültürlerin değer, inanç ve kuralları hakkında fazla bilgi sahibi olmadığını düşündürmektedir. Literatüre bakıldığında; Kedikoğlu'nun 2022 yılında yaptığı çalışmada ebelik öğrencilerinin Kültürel Zekâları düşük düzeyde bulunmuş ve en yüksek puan ortalaması Motivasyonel alt boyutunda, en düşük puan ortalaması Üst Bilişsel alt boyutunda olduğu; Güverer'in 2022 yılında yaptığı çalışmada sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin kültürel zekâları orta düzeyde ve en yüksek puan ortalaması Davranışsal alt boyutunda, en düşük puan ortalaması Üst Bilişsel alt boyutunda olduğu; Aslan ve Kızır'ın 2019 yılında yaptığı çalışmada hemşirelerin Kültürel Zekâları orta düzeyde en yüksek puan ortalaması Motivasyonel alt boyutunda, en düşük puan ortalaması Bilişsel alt boyutunda olduğu bulunmuştur. Kedikoğlu, Güverer, Aslan ve Kızır'ın yaptığı çalışmalarda KZÖ puan ortalamalarının çalışmamıza katılan hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur. Çalışmamızda en düşük puan ortalaması Bilişsel alt boyutundayken; Kedikoğlu, Aslan ve Kızır ve Güverer'in yaptığı çalışmalarda en düşük puan ortalaması Üst Bilişsel alt boyutundan alınmasıyla çalışmamızla farklılık taşımaktadır. Çalışmamızda en yüksek puan ortalaması Davranışsal alt boyutundayken;

Kedikoğlu ve Aslan ve Kizir'ın yaptığı çalışmada en yüksek puan ortalaması Motivasyonel alt boyutundan alınmasıyla farklılık, Güveren'in yaptığı çalışmada en yüksek puan Davranışsal alt boyutundan alınmasıyla benzerlik taşımaktadır. Farklılıkların yapılan çalışmalara katılan kişilerin farklı eğitimler alması, ailelerinin farklı ekonomik düzeyde bulunması, farklı kültürlerden hastalarla karşılaşma durumlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hemşirelerin kültürlerarası duyarlılıkları oldukça yüksek düzeyde bulunmuştur. Hemşireler çalışma hayatı boyunca farklı kültürlerden bireylerle oldukça fazla iletişim ve etkileşim halindedir (Terkeş&Bektaş,2013). Farklı kültürlerden hastalara bakım verirken kurdukları iletişimin kültürlerarası duyarlılığı arttırması kaçınılmazdır. Hemşirelerin kültürlerarası duyarlılığı incelendiğinde en yüksek puan ortalaması Etkileşime Katılım alt boyutundan, en düşük puan ortalaması Etkileşimde Özen alt boyutunda olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin en yüksek puan ortalaması Etkileşime Katılım alt boyutundan olması farklı kültürlerden kişilerle iletişim kurmaktan zevk aldıklarını ve bu iletişimde farklı kültürlerden kişilere olumlu tepkiler verdiğini düşündürmüştür. En düşük puan ortalaması Etkileşimde Özen alt boyutunda olması hemşirelerin farklı kültürden kişilerle iletişim halindeyken gözlem yapmadığını ve o kültürle ilgili bilgi edinmeye çalışmadığını düşündürmektedir. Literatüre bakıldığında; Şimşek'in 2019 yılında yaptığı çalışmada hemşirelerin kültürlerarası duyarlılıkları orta düzeyde ve en yüksek puan ortalaması Etkileşime Katılım alt boyutundan, en düşük puan ortalaması Etkileşimde Özen alt boyutundan olduğu; Yılmaz vd'nin 2017 yılında yaptığı çalışmada hemşirelerin kültürlerarası duyarlılıkları orta düzeyde ve en yüksek puan ortalaması Kültürel Farklılıklara Saygı alt boyutundan, en düşük puan ortalaması Etkileşimde Özen alt boyutundan olduğu; Aslan ve Kizir'in 2019 yılında yaptığı çalışmada hemşirelerin

kültürlerarası duyarlılıkları orta düzeyde ve en yüksek puan ortalaması Etkileşime Katılım alt boyutundan, en düşük puan ortalaması Etkileşimde Hoşnutluk alt boyutundan olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri Arslan ve Kizir, Şimşek, Yılmaz vd'nin çalışmalarına katılan hemşirelerden daha yüksek bulunmuştur. Çalışmamızda KDÖ alt boyutlarından en yüksek puan ortalaması Etkileşimde Katılım alt boyutunda olması açısından Şimşek ve Arslan ve Kizir'in çalışmalarıyla benzerlik gösterirken, Yılmaz vd'nin çalışmasında Kültürel Farklılıklara Saygı alt boyutu en yüksek puan ortalamasına sahip olmasıyla farklılık göstermektedir. Çalışmamızda KDÖ alt boyutlarından en düşük puan ortalaması Etkileşimde Özen boyutunda olması açısından Şimşek ve Yılmaz vd'nin çalışmalarıyla benzerlik gösterirken, Arslan ve Kizir'in çalışmasında Etkileşimde Hoşnutluk alt boyutu en düşük puan ortalamasına sahip olmasıyla farklılık göstermektedir.

Hemşirelerin yaşlarına, cinsiyetlerine, medeni durumlarına, mesleği sevmeye durumlarına, eğitim düzeylerine, farklı kültürlerden hastalarla çalışma durumuna göre KZÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmamıştır. Hemşirelerin meslekte çalışma süreleri değişkenine bakıldığında Post hoc ileri analiz sonuçlarına göre; meslekte çalışma süresi 1 – 5 yıl olan hemşirelerin KZÖ toplam puan ortalamalarının meslekte çalışma süresi 11 yıl ve üstü olan hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun eğitimin gelişmesi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.–Hemşirelerin yabancı dil bilmeleri değişkenine bakıldığında; hemşirelerden yabancı dil bilenlerin KZÖ Bilişsel alt boyutu puan ortalamalarının yabancı dil bilmeyenlere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum yabancı dil bilen hemşirelerin, yabancı dil bilmeyenlere kıyasla farklı kültürlerden bireylerle daha fazla iletişim ve etkileşim halinde olması, farklı kültürler hakkında bilgi sahibi

olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu sonuca literatürde daha önce ulaşılamamış olup çalışmamız bu yönüyle literatüre katkıda bulunmuştur. Hemşirelerin bildikleri yabancı dil sayısına göre KZÖ puan ortalamalarına bakıldığında; bir yabancı dil bilen hemşirelerin Üst Bilişsel alt boyutu puan ortalamalarının iki yabancı dil bilen hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu, yabancı dil bilmeyen hemşirelerin Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının bir yabancı dil bilen hemşirelere kıyasla daha düşük, iki yabancı dil bilen hemşirelerin KZÖ toplam puan ortalamalarının yabancı dil bilmeyen ve bir yabancı dil bilen hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bilişsel alt boyutun farklı kültürlerin dilleri ve kuralları hakkında bilgi sahibi olmayı kapsadığından yabancı dil bilenlerin bilmeyenlere göre Bilişsel alt boyut puan ortalamasının yüksek çıkması beklenen bir sonuçtur (Ergün&Güzel, 2017). İki yabancı dil bilen hemşirelerin KZÖ Puan ortalamasının yabancı dil bilmeyen ve bir yabancı dil bilen hemşirelere göre yüksek olması farklı kültürlerle dair daha fazla bilgi sahibi olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Güveren 2022 yılında yaptığı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yabancı dil bilme durumunun KZÖ'nin tüm alt boyutlarını etkilediğini saptamıştır. Göl ve Erkin'in 2019 yılında hemşirelik öğrencileriyle yaptığı çalışmada yabancı dil bilen öğrencilerin KZÖ toplam puan ortalamaları ile üst bilişsel, bilişsel, motivasyonel alt boyut puan ortalamaları anlamlı derecede yüksek olduğunu saptamıştır. Çalışmamızla paralel sonuçlar elde edilmiştir. Hemşirelerin bildikleri yabancı diller değişkenine bakıldığında; Arapça bilen hemşirelerinin KZÖ'nin Üst Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının Arapça bilmeyen hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Farklı kültürlerden karşılaşılan hastaların çoğunluğunun Arapça bilmesi bu durumu etkilediği düşünülmektedir. İngilizce bilen hemşirelerin KZÖ'nin Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının İngilizce

bilmeyen hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun İngilizcenin evrensel bir dil olması sebebiyle ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında değişken ile ilgili çalışma bulunmadığı için karşılaştırma yapılamamıştır. Çalışmamız bu yönüyle diğer çalışmalara göre farklılık ortaya koymaktadır. Hemşirelerin farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşamaları değişkeninde bakıldığında; farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşayan hemşirelerin KZÖ'nin Üst Bilişsel, Motivasyonel ve Davranışsal alt boyutları puan ortalamalarının farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşamayan hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu ve farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşayan hemşirelerin KZÖ toplam puan ortalamalarının farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşamayan hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşayan hemşirelerin bu sorunları fark etmek, anlamak ve çözmek adına araştırma yapmış olabileceklerini ve yaşadıkları sorun nedeniyle farklı kültürler hakkında belli bir bilgiye sahip olduklarını düşündürmektedir. Literatüre bakıldığında değişken ile ilgili çalışma bulunmadığı için karşılaştırma yapılamamıştır. Çalışmamız bu yönüyle diğer çalışmalara göre farklılık ortaya koymaktadır. Hemşirelerin çalıştıkları birimler değişkenini bakıldığında; yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerin KZÖ'nin Üst Bilişsel ve Bilişsel alt boyutu puan ortalamalarının dahili ve cerrahi kliniklerinde ve kadın doğum ve çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu, dahili ve cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerin KZÖ'nin Motivasyonel ve Davranışsal alt boyutu puan ortalamalarının acil servis ve yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu, yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerin KZÖ toplam puan ortalamalarının dahili ve cerrahi kliniklerinde ve kadın doğum ve çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu durumun yoğun bakımdaki çoğu hastanın bilincinin açık olmaması ve

hastayla iletişim kurulamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında değişken ile ilgili çalışma bulunmadığı için karşılaştırma yapılamamıştır. Çalışmamız bu yönüyle diğer çalışmalara göre farklılık ortaya koymaktadır.

Hemşirelerin yaşlarına, medeni durumlarına, mesleği sevmeye durumlarına, yabancı dil bilmelerine, bildikleri yabancı dil sayısına, farklı kültürden hastalarla çalışma durumlarına göre KDÖ'nden aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmamıştır. Hemşirelerin meslekte çalışma süresi değişkenine bakıldığında; meslekte çalışma süresi 1 – 5 yıl olan hemşirelerin KDÖ'nin Etkileşime Katılım, Etkileşimde Hoşnutluk ve Etkileşimde Özen alt boyutu puan ortalamalarının ve KDÖ toplam puan ortalamalarının meslekte çalışma süresi 11 yıl ve üstü olanlara kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu duruma hemşirelik eğitimin gelişmesinin ve kişilerin yaş grubunun farklı olmasıyla farklı kültürlerle merak seviyesinin aynı düzeyde olmamasının sebebiyet verdiği düşünülmektedir. Hemşirelerin bildikleri yabancı diller değişkenine bakıldığında; İngilizce bilen hemşirelerin KDÖ'nin Etkileşimde Hoşnutluk alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının İngilizce bilmeyen hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur. Etkileşimde Hoşnutluk alt boyutu etkileşimden mutlu olmayı ve zevk almayı kapsadığından İngilizce bilen hemşirelerin bilmeyenlere kıyasla daha düşük olması beklenmedik bir sonuçtur (Kargın&Çiftçi,2020). Hemşirelerin farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşamaları değişkeninde bakıldığında; farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşayan hemşirelerin KDÖ'nin Etkileşime Katılım, Kültürel Farklılıklara Saygı, Etkileşimde Özgüven, Etkileşimde Hoşnutluk ve Etkileşimde Özen alt boyutları puan ortalamalarının ve KDÖ toplam puan ortalamalarının farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşamayan hemşirelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşaması kişileri farklı

kültürlerle ilgili bilgileri öğrenme çabası dolayısıyla kültürlerarası duyarlılıklarını arttırmış olabileceği düşünülmektedir. Literatürde bu değişken ile ilgili çalışmaya rastlanılmadığından konuyla ilgili diğer çalışmalara göre farklılık göstermektedir. Hemşirelerin çalıştıkları birimler değişkenini bakıldığında; acil serviste çalışan hemşirelerin KDÖ'nin Kültürel Farklılıklara Saygı alt boyutu puan ortalamalarının yoğun bakım ünitesi ve dahili ve cerrahi kliniklerde çalışan hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu, acil serviste çalışan hemşirelerin KDÖ'nin Etkileşimde Özgüven alt boyutu puan ortalamalarının ve KDÖ toplam puan ortalamalarının dahili ve cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelere kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur. Acil serviste çalışan hemşirelerin kültürlerarası duyarlılık düzeyinin düşük olması her gün daha fazla hastayla karşılaşmaları farklı kültürlerden hastalarla karşılaşma olasılığını arttırsa da diğer birimlere kıyasla hastayla daha az süre iletişim halinde olmaları gözlem yapmalarını sınırlandırmasından kaynaklandığını düşündürmektedir.

Çalışmamızda Kültürel Zekâ ve Kültürel Duyarlılık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Kültürel zekâ arttıkça kültürlerarası duyarlılık da artmaktadır. Literatüre bakıldığında; Özdemir 2019 yılında yaptığı çalışmada kültürel zekânın alt boyutları KDÖ alt boyutlarından etkileşime katılım boyutuyla pozitif yönlü bir ilişki olduğunu, Aslan ve Kizir 2019 yılında yaptığı çalışmada Kültürel Zekâ Ölçeği toplam puan ortalaması ile Kültürel Duyarlılık Ölçeği toplam puan ortalaması, KZÖ üst bilişsel alt boyutu ile KDÖ toplam puan ortalaması, etkileşime katılım, etkileşimde özgüven, etkileşimde hoşnutluk, etkileşimde özen alt boyutları arasında; KZÖ bilişsel alt boyutu ile KDÖ toplam puan ortalaması, etkileşimde özgüven, etkileşimde özen alt boyutları arasında; KZÖ motivasyonel alt boyutu ile KDÖ toplam puan ortalaması ve etkileşime katılım, etkileşimde özgüven ve etkileşimde özen alt boyutları arasında; KZÖ davranışsal

alt boyutu ile KDÖ toplam puan ortalaması, etkileşime katılım, etkileşimde özgüven, etkileşimde hoşnutluk, etkileşimde özen alt boyutları arasında; arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu, Güveren 2022 yılında sağlık bilimleri fakültesi öğrencileriyle yaptığı çalışmada Kültürel Zekâ Ölçeği ve alt boyutları ile Kültürel Duyarlılık Ölçeği ve alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu, Kültürel Zekâ Ölçeğinin bilişsel alt boyu ile Kültürel Duyarlılık Ölçeğinin kültürel farklılıklara saygı ve kültürlerarası etkileşimden zevk alma alt boyutları arasında ilişkinin olmadığını ve öğrencilerin kültürel zekâ puanları arttıkça kültürlerarası duyarlılık puanları da artış gösterdiğini saptamıştır. Çalışma sonuçları bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Kültürel Zekânın Kültürlerarası Duyarlılığı olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

BÖLÜM VI: SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelerde kültürel zekâ ile kültürel duyarlılık arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan çalışmada ulaşılan sonuçlar aşağıda belirtilmiştir:

- Hemşirelerin kültürel zekâları orta düzeyde ve kültürel duyarlılıkları yüksek düzeyde bulunmuştur.
- Hemşirelerin yaş, cinsiyet, medeni durum, mesleği sevme durumları, eğitim düzeyleri, farklı kültürlerden hastalarla çalışma durumları değişkenlerinin Kültürel Zekâ Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamasını etkilemediği, meslekte çalışma süreleri, yabancı dil bilme durumları, bildikleri yabancı dil sayısı, bildikleri yabancı dil, farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşama durumu ve çalıştıkları birim değişkenlerinin Kültürel Zekâ Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamasını etkilediği bulunmuştur.
- Hemşirelerin yaş, medeni durum, mesleği sevme durumu, yabancı dil bilme durumu, bilinen yabancı dil sayısı ve farklı kültürlerden hastalarla çalışma durumu değişkenlerinin Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamasını etkilemediği, cinsiyet, meslekte çalışma süresi, eğitim düzeyi, bildikleri yabancı dil, farklı kültürlerden hastalarla sorun yaşama ve çalıştıkları birim değişkenlerinin Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamasını etkilediği bulunmuştur.

- Hemşirelerin Kültürel Zekâ Ölçeği Üst Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Etkileşime Katılım, Kültürel Farklılıklara Saygı ve Etkileşimde Özgüven alt boyutları puan ortalamaları arasında pozitif yönlü zayıf düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).
- Hemşirelerin Kültürel Zekâ Ölçeği Üst Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Kültürel Duyarlılık Ölçeği Etkileşimde Hoşnutluk, Etkileşimde Özen alt boyutları ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinden alınan toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).
- Hemşirelerin Kültürel Zekâ Ölçeği Bilişsel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Etkileşimde Özen alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları arasında pozitif yönlü zayıf düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).
- Hemşirelerin Kültürel Zekâ Ölçeği Motivasyonel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Etkileşime Katılım, Kültürel Farklılıklara Saygı, Etkileşimde Özgüven, Etkileşimde Hoşnutluk ve Etkileşimde Özen alt boyutlarından alınan puan ortalamaları arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).
- Hemşirelerin Kültürel Zekâ Ölçeği Motivasyonel alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönlü yüksek düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).
- Hemşirelerin Kültürel Zekâ Ölçeği Davranışsal alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Etkileşime Katılım, Kültürel Farklılıklara Saygı, Etkileşimde Özgüven, Etkileşimde Hoşnutluk ve Etkileşimde

Özen alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).

- Hemşirelerin Kültürel Zekâ Ölçeği Davranışsal alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönlü yüksek düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).
- Hemşirelerin Kültürel Zekâ Ölçeği toplam puan ortalamaları ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Etkileşime Katılım, Kültürel Farklılıklara Saygı, Etkileşimde Özgüven, Etkileşimde Hoşnutluk ve Etkileşimde Özen alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).
- Hemşirelerin Kültürel Zekâ Ölçeği toplam puan ortalamaları ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönlü yüksek düzey ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).

Tüm bu sonuçlar doğrultusunda; literatürde konuya ilişkin yapılan çalışmaların oldukça az sayıda olması nedeniyle araştırmanın farklı örneklem gruplarında yapılması ve elde edilen sonuçların karşılaştırılması, hemşirelerin kültürel zekâ ile kültürel duyarlılık düzeylerinin arttırılması için konuların lisans müfredatlarına eklenmesi ve konuyla ilgili hizmet içi eğitimlerin planlanıp uygulanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abalı, K. (2018). K lt rl rarası Duyarlılık Ve Duygudaşlık Arasındaki İlişkilerin Türk Ve Uluslararası  ğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi. TÜBAV Bilim 11 (2): 11-23
- Akgün, Ő. (2020). K lt rl rarası İletişimde  atışma Yönetimi: Gaziantep şahinbey Ortaokulu  rneği. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası G   Ve K lt rl rarası İletişim, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(20), 292-303.
- Aksoy, Z. (2013). Kültürel Zekâ Ve  ok Kültürlü Ortamlardaki Rolü. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, Z. (2015). Kültürel Zekâ: K lt rl rarası İletişim Ve Yönetimde  ağdaş Bir Yaklaşım. Beta Yayıncılık.
- Aktogan, S. (2019). Sosyal Zekâ Ve Kültürel Zekânın Dönüşümcü Ve Etkileşimci Liderlik İle İlişkisine Yönelik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı  rg tsel Davranış Bilim Dalı.
- Alkar, E. (2022). Eğitim G   Perspektifinde Uluslararası  ğrencilerin Kültürel Zekâ Düzeyleri İle K lt rl rarası Duyarlılık Ve Kültürlenme Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Bursa Uludağ  niversitesi  rneği). Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Altınkaya, S.  . & Amanak K. (2020). Ebelik  ğrencilerinin Kültürel Duyarlılık İle Kültürel Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Lokman Hekim Dergisi, 10 (3): 378-383
- Ang, S., & L.Van Dyne. (2008). Handbook Of Cultural Intelligence Theory, Measurement And Applications. Newyork: Sharpe.

- Ang, S., Van Dyne, L., Koh, C., Ng, K.Y., Templer, K.J., Tay, C., & Chandrasekar, N.A. (2007). Cultural Intelligence: Its Measurement And Effects On Cultural Judgment And Decision Making, Cultural Adaptation And Task Performance, Management And Organization Review, 3 (3), 335–71.
- Ang, S., Vd. (2007). Cultural İntelligence: Its Measurement And Effects On Cultural Judgment And Decision Making, Cultural Adaptation And Task Performance. Management And Organization Review. 3.3, 335-371.
- Aslan, S. & Kizir, Z. (2019). Bir Hastanede Çalışan Hemşirelerin Kültürel Duyarlılıkları İle Kültürel Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 6(2), 115-120.
- Ay, S. (2003). Okuma Stratejileri İle Çoklu Zekâ Kuramının İlişkilendirilmesi. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, B. (2014). Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Eğitiminin Psikolojik Danışman Adaylarının Kültürel Duyarlılık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bacanlı, H. (2001). Gelişim Ve Öğrenme. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bak Ateş, E. (2020). Turist Rehberinin Kültürlerarası İletişim Yeterliliği: İstanbul Örneği. Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Mersin.
- Baksi A., Sürücü Arda H., & Duman M. Hemşirelik Öğrencilerinin Kültürler Arası Duyarlılıkları Ve İlişkili Faktörlerin Değerlendirilmesi. JAREN 2019;5(1):31-39
- Baltaş, Z. (2006). Duygusal Zekâ. Remzi Kitapevi, İstanbul.

- Baş, A. (2021) Kültürel Mesafe Ve Kültürel Zekânın İlişki Kalitesi Aracılığıyla İhracat Performansı Üzerindeki Etkisi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Pazarlama Bilim Dalı.
- Bayrak, Ç. (2019) Eğitim Psikolojisi Kitapçığı, Anadolu Üniversitesi Yayını No.3456:102-106
- Bekiroğlu, O., & Balcı, Ş. (2014). Kültürlerarası İletişim Duyarlılığının İzlerini Aramak: İletişim Fakültesi Öğrencileri Örneğinde Bir Araştırma. Türkiye Araştırmaları Dergisi, 35, 429-460.
- Bennett, M. J. (1993a). Towards A Developmental Model Of Intercultural Sensitivity. In R. Michael Paige (Ed.), Education For The Intercultural Experience (S.21-71). Yarmouth, ME: Intercultural Press.
- Bennett, M. J. (1993b). Intercultural Sensitivity: Principles Of Training And Development. Portland, OR: Portland State University.
- Brown, A.D. (1995). Organisational Culture, London: Pitman Publishing.
- Budak, F., & Karasu, F. (2020). Hemşirelik Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Algıları Ve Klinik Liderlik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Journal Of Healthcare Management And Leadership, (1), 15-27
- Bulduk E., Usta E. & Dinçer Y. (2017). Kültürlerarası Duyarlılık Ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Bir Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Örneği, Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2017; 7 (2): 73-77
- Bulduk, S., Keçeci, A., & Çelik, S.A. (2012). Rising Trend İn Nursing: Intercultural Sensitivity. In: Markey K, White P, O'Connor L, Editors. Let's Learn Together, Let's Work Together: Challenges And Solutions For Transcultural Health And Social Care. UK: Cambridge Scholars Publishing; 2012. P.107-23.
- Cevizci, A. (2010). Eğitim Sözlüğü. Say Yayınları, İstanbul.

- Ceylanteğin, Y., & Öcalan, D. (2016). Hemşirelik Öğrencilerinin Kültürel Farkındalığı Ve Kültürlerarası Hemşirelik Dersine Yönelik Düşünceleri. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 5(4), 45-53.
- Chen, G. M. (2009). Intercultural Effectiveness. In L. A. Samovar, R. E. Porter, & E. R. Mcdaniel (Eds.), Intercultural Communication: A Reader (Pp. 393-401). Boston: Wadsworth.
- Chen, G. M., & Starosta, W. J. (1997). A Review Of The Concept Of İntercultural Sensitivity, Human Communication, 1(1), 1-16.
- Chen, G. M., & Starosta, W. J. (2000). The Development And Validation Of The İntercultural Sensitivity Scale. Communication Studies Faculty Publications, 1-14.
- Chen, G. M., & Starosta, W. J. (2000). The Development And Validation Of The İntercultural Sensitivity Scale. Communication Studies Faculty Publications, 1-14
- Chen, G. M., & Starosta, W. J. (2003). A Review Of The Concept Of İntercultural Awareness. In L. A. Samovar & R. E. Porter (Eds.), Intercultural Communication: A Reader (Pp. 344-353). Belmont, CA: Wadsworth
- Chen, G., & Starosta, W. J. (1996). Intercultural Communication Competence: A Synthesis. Communication Yearbook. California: Sage Publications Ed. Brant B. Burleson. C. 19: 353-383.
- Coşgun, Ş. (2004). Kültürlerarası İletişim Sürecinde Kalıp Düşüncelerin Ve Önyargıların Rolü: “Antalya’da Yaşayan Güneydoğulular İle Antalya Yerlileri Arasındaki Kalıp Düşünceler Ve Önyargılar”. Ankara Üniversitesi.
- Çakmak Gönderen S.H., Küçük Özer E., Ağadayı E., & Kahveci R. (2020). Bir Araştırma Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Kültürlerarası Duyarlılıkları Ve Göçmen Hastalar İle İlgili Görüşleri, Ankara Med J, 2020;(4):882-894

- Çam Olcay M.,& Bilge A. (2015). Psikiyatrik Bakımda Kùltùrlerarası Bakımın İncelikleri, Türkiye Klinikleri J Psychiatr Nurs-Special Topics. 2015;1(1):16-24
- Çelik, H. (2008). Çokkùltùrlùlùk Ve Tùrkiye'deki Görùnümü. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakùltesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15 (15), 319-332.
- Çelik, S.(2021). Müzik Öğretmeni Adaylarının Çokkùltùrlù Kişilik, Değerler, Kùltùrel Zekâ Düzeyleri Ve Yerel Müziklere İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı.
- Çevik, H. (2018). Yabancı Uyruklu Hastalara Bakım Veren Hemşirelerin Empati Düzeylerine Göre Kùltùrlerarası Duyarlılıkları. Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı.
- Demir, G. (2015). Kùltùrel Zekâ Ve Tùkenmişlik İlişkisi: Konaklama İşletmelerinde Bir Araştırma. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Anabilim Dalı.
- Devitt, P. J. (2014). Cultural Intelligence and the Expatriate Teacher: A study of Expatriate Teachers' Constructs of Themselves as Culturally Intelligent. İngiltere: Universty of Exeter.
- Duru, E. (2020). Kùltùrel Zekânın İş Ve Yaşam Tatmini Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İnsan Kaynakları Yönetimi Bilim Dalı.
- Dündar, S. (2019). Kùltùrel zekâ ve duygusal zekânın liderlik tipleri üzerindeki etkileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Yönetimi Bilim Dalı.
- Earley, P. C., & Mosakowski, E. (2004). Cultural intelligence. Harvard Business Review, 82(10), 139-146.

- Earley, P.C. (2002). Redefining interactions across cultures and organizations: Moving forward with cultural intelligence. *Research in Organizational Behavior*, 24, 271– 299.
- Earley, P.C., & Ang, S. (2003). *Cultural Intelligence: Individual Interactions Across*. California: Stanford University
- Earley, P.C., & Mosakowski, E. (2004a). Cultural intelligence. *Harvard Business Review*, 82 (10), 139–46.
- Erdoğan, B. (2018). Sınıf öğretmenlerinin kültürlerarası duyarlılıkları ve çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Erkuş, A. (1999). Zekâ Ölçümleri Ne Amaçla ve Nasıl Yapılmalı. *Bilim Teknik Dergisi*.
- Ersoy, A. (2014). Kültürel Farklılıkların Yönetiminde Kültürel Zekânın Rolüne İlişkin Konaklama İşletmelerinde Bir Araştırma. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gardner, H. (1999). *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century*. New York: Basic Books.
- Gardner, H. (2011). *Frames Of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. İngiltere: Hachette Uk.
- Genç, A. (2020). Çalışanların Duygusal Ve Kültürel Zekâlarının Uluslararası Hasta Sağlık Hizmetlerinde Mesleklerarası İşbirliğine Etkisi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Giddens, A. (2005). *The Consequences of the Modernity*. Cambridge: Polity.
- Gill, T.G. (2013). Culture, Complexity, and informing: How shared beliefs can enhance our search for fitness. *Informing Science: The International Journal of an Emerging Transdiscipline*, 16, 71-98.

- Gökcek Kaya, Z.B. (2022). Öğretmenlerde Kültürel Zekâ, Yaşam Doyumu Ve İş Performansı. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Güner, A. (2018). Öğretmenlerin Kültürler Arası Duyarlılık Düzeyleri İle Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişki: Halk Eğitimi Merkezi Örneği. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Güvenç, B. (2010). İnsan ve kültür (12.baskı). İstanbul: Boyut Yayınları.
- Güveren, N. (2022). Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Kültürel Zekâ İle Kültürel Duyarlılıkları Arasındaki İlişki. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı.
- Hammer, M. R., Bennett, M. J., & Wiseman, R. (2003). Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. International journal of intercultural relations, 27(4), 421-443.
- Hofstede, G. (2001). Cultere's consequences: Comparing values, behaviors, institutionsand organizations across nations. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Hotun Şahin, N., Onat Bayram, G., & Avcı, D. (2009). Kültürlere duyarlı yaklaşım: transkültürel hemşirelik. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 6(1), 2-7
- Hurwitz-Leeds, W. (1990). Notes in the history of intercultural communication: The foreign service institute and the mandate for intercultural training. Quarterly Journal of Speech, 76, 262-281
- İbiş, T. (2018). Çokkültürlülük Ve Kültürel Zekâ, Yeni Düşünceler,10: 20-35
- İlhan, M., & B. Çetin, (2014). Kültürel Zekâ Ölçeği'nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 29.2, 94- 114.
- İlhan, M., & Çetin, B. (2014). Sosyal ve Kültürel Zekâ Arasındaki İlişkinin Yapısal Eşitlik Modeli ile İncelenmesi. Turkish Journal of Education, 3(2), 4-15.

- İşçi, E., Söylemez, Ö., & Kaptanoğlu Yıldırım, A. (2013). “Örgütlerde Kültürel Zekâ Ve Hastane İşletmelerinde Kültürel Zekâ Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”. KAU IIBF Dergisi, 4(5), 1-18.
- İşleyen, F. (2019). Çalışanların kişilik özelliklerinin kültürel zekâ üzerindeki etkisi: çokuluslu işletmelerde bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kaçan, C. Y. (2018). Kültürlerarası Hemşirelik Eğitiminin, Öğrencilerin Mesleki Değerlerine, Empatik Becerilerine, Kültürel Duyarlılıklarına ve Zekâlarına Etkisi: Bir Müdahale Çalışması. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan Ve Aile (1.Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kahraman, M. (2016). Yabancı Dilde Kültürel Zekâ. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 5(2). 12-18.
- Kartarı, A. (2006). Farklılıklarla Yaşamak, Kültürlerarası İletişim. Ankara: Ürün Yayınları.
- Kebabcı, V. (2016). Kişilik ve Kültürel Zekâ Arasındaki İlişki: Havayolu Çalışanları Üzerine Bir Çalışma. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kedikoğlu, A. (2022). Ebelik Öğrencilerinin Kültürel Zekâ, İletişim ve Kültürel Etkililik Düzeyleri Arasındaki İlişki. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ebelik Ana Bilim Dalı.
- Kılıçlar, A. & Pala, G. (2019). Yerel Halkın Kültürel Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 7 (4), 3262-3274.
- Köse, N. (2016). Erasmus Programının Kültürel Zekâ Üzerinde Etkisinde Demografik Özelliklerin Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi

- Kulakoğlu Dilek, N., & Topaloğlu, C. (2017). Kültürel Farklılıkların Yönetimi Sürecinde Kültürel Zekânın Etkinliği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. 28 (1). 96-109.
- Malinowski, B. (1990). İnsan ve kültür. (Çev. M. F. Gümüş) Ankara: V Yayınları.
- Mejuyev, V. (1987). Kültür ve Tarih. S. H. Yokova (çev.) Ankara: Başak.
- Mercan, N. (2016). Çokkültürlü Ortamlarda Kültürel Zekânın Kültürlerarası Duyarlılık İle İlişkisine Yönelik Bir Araştırma. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 1-13.
- Mercan, N. (2016a) Çok Kültürlü Ortamlarda Kültürlerarası Farklılıkları Yönetme Sanatı: Kültürel Zekâ. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*. 2 (2). 32-49.
- Öğüt, N., & Olkun, E. O. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi: Selçuk Üniversitesi Örneği. *Selçuk İletişim*, 11(2), 54-73.
- Özbaş, D., & Buzlu, S. (2011). Geçmişten Günümüze Psikiyatri Hemşireliği. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 19(3), 187-193
- Özbay, Y. (2001). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi: Araştırma-Teori-Uygulama. 2.Baskı.Trabzon: Erol Ofset.
- Özdemir, F. (2020). Çocuk Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Kültürel Duyarlılıkları İle Mülteci Hastalara Yönelik Aile Merkezli Bakım Uygulamaları. *Nevşehir HACI Bektaş Veli Üniversitesi FEN Bilimleri Enstitüsü*.
- Özdemir, K. (2019). Kültürel Zekânın Kültürlerarası Duyarlılık Üzerindeki Etkisi. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Özdişçi, A. (2018). Hemşirelik Öğrencilerinde Çalıştay Yoluyla Kültürel Duyarlılığın Geliştirilmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı*
- Özen Kutanis, R. (2006). Örgüt Kültürü Ders Notları, Sakarya Kitabevi, Sakarya.

- Özhan, İ. (2006). Farklılaşmanın Özel Görünümleri Olarak Çokkültürlülük Ve Çokkültürcülük. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, M. (2021). Birinci Basamak Sağlık Kuruluşlarında Çalışan Sağlık Profesyonellerinin Kültürlerarası Ve Etik Duyarlılık Düzeyleri Ve İlişkili Faktörler. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı.
- Özlem, D. (2000). Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi. İstanbul: İnkilap Kitabevi.
- Pala, G. (2019). Yerel Halkın Turizmin Sosyokültürel Etkilerine Bakışı ile Kültürel Duyarlılık Düzeyleri Arasındaki İlişki. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Rengi, Ö. & Polat, S. (2014). Sınıf öğretmenlerinin kültürel farklılık algıları ve kültürlerarası duyarlılıkları. Journal of World of Turks 6(3): 135-56.
- Ruzgis, P., & Grigorenko, E.L. (1994). Cultural Meaning Systems, Intelligence and Personality. R.J. Sternberg ve P. Ruzgis (Ed.). Personality and Intelligence içinde. New York: Cambridge University Press, 248-270.
- Saban, A. (2005). Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitim, Ankara: Nobel Yayıncılık. s.4.
- Schmidt, F. L., & Hunter, J. E. (2000). Select on intelligence. In: E. A. Locke (Ed.), The handbook of organizational principles (pp. 3–14). Oxford: Blackwell.
- Serter, Y. (2019). Kültürlerarası Farklılıklar Çerçevesinde Kültürün Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri: Hindistan. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sternberg, R. J. (1996). Successful Intelligence: How Practical and Creative Intelligence Determine Success in Life. New York: Simon & Schuster.
- Sternberg, R.J., & Grigorenko, E.L. (2006). Cultural Intelligence and Successful Intelligence. Group & Organization Management. 31.1, 27-39.
- Süzer, M. S. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Kültürlerarası Duyarlılık ve Özgüven Algısı Arasındaki İlişki: Çağ Üniversitesi Örneği. Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şahin, F. (2011). Liderin kültürel zekâsının astların örgütsel vatandaşlık davranışı ile iş doyumu üzerine etkisi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 10 (2), 80-104.
- Şahin, F. (2021). Psikolojik danışmanların kültürel duyarlılık algıları ve suriyeli mültecilere tutumlarının incelenmesi . Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
- Şatır, N. N. (2019). Göçmenlere Bakım Veren Hemşirelerin Yaşadığı Güçlükler ve Kültürel Duyarlılıkları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.
- Şekerci Gümüş, Y. (2021). Hemşirelik Öğrencilerinde Kültürel Duyarlılığın Kendini Belirleme (Güvengelik) ile İlişkisi, *JERN* 2021; 18(1): 24-30
- Şimşek, B. (2019). Farklı Kültürden Gelen Hastalarla Çalışan Hemşirelerin Kültürel Duyarlılıkları ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.
- Tanrıverdi, G. (2015). Hemşirelerin kültürel yeterli bakım için uygulama standartlarına yaklaşımları, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 31 (3) :37-52.
- Tanrıverdi, G. (2017). Hemşirelikte yeni bir model önerisi: Çevre odaklı kültürel yeterlilik modeli. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4658-4670
- Taşdemir, D.D. (2020). Kültürel zekâ, duygusal emek ve iş performansı arasındaki ilişkilerin çok kültürlü bir ortamda incelenmesi. *Doktora Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, Kocaeli*.
- Temel, E. (2011). “Kültürlerarası Yeterliliğin Kazanılmasında Kültürel Farklılık” Eğitimlerinin Önemi. *Öneri Dergisi*, 1 (9), 215-227.
- Terkeş, N., & Bektaş, H. (2013). Hemşirelik Eğitim Ve Uygulamalarında Kültür. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 29 (1): 60-67

- Thomas, D. C. (2006). Domain and development of cultural intelligence: the importance of mindfulness. *Group & Organization Management*, 31 (1), 78-99.
- Thomas, D. C., Elron, E., vd. (2008). Cultural intelligence: Domain and assessment. *International Journal of Cross Cultural Management*, 8(2), 123-143.
- Thorndike, R. L., & Stein, S. (1937). An evaluation of the attempts to measure social intelligence. *Psychological Bulletin*, 34(5), 275.
- Tortumoğlu, G. (2004). Transkültürel hemşirelik ve kültürel bakım modeli örnekleri, C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 8(2).
- Townsend, M.C. (2016). Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliğinin temelleri kanıta dayalı uygulama bakım kavramları. (Celale Tangül Özcan, Nermin Gürhan, Çev. Ed.). Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Tutuş, G. (2020). Çok kültürlü ortamda kültürel zekânın kültürlerarası duyarlılık üzerine etkisi: Portekiz örneği. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Türk Dil Kurumu, (2022). Erişim:08 Kasım 2022 <https://sozluk.gov.tr/>.
- UNESCO (2009). Unesco world report investing in cultural diversity and intercultural dialogue. Cultural and Scientific Organization. Retrieved From: 19 November 2022. <Http://Www.Unesco.Org/New/Fileadmin/Multimedia/Field/Brussels/Pdf/Investing%20in%20cultural%20diversity%20full%20report.Pdf>
- Van Dyne, L., Ang, S., & Livermore, D. (2010). Cultural intelligence: A pathway for leading in a rapidly globalizing world. *Leading across differences*, 4(2), 131-138.
- Van Dyne, L., Ang, S., Ng, K. Y., Rockstuhl, T., Tan, M. L., & Koh, C. (2012). Subdimensions of the four factor model of cultural intelligence: expanding the conceptualization and

- measurement of cultural intelligence. Social And Personality Psychology Compass. 6(4). 295-313.
- Van Dyne, L., Ang, S., Ng, K. Y., Rockstuhl, T., Tan, M. L., Koh, C. (2012). Subdimensions of the four factor model of cultural intelligence: expanding the conceptualization and measurement of cultural intelligence. Social And Personality Psychology Compass. 6(4). 295-313.
- Williams, R. (1976). Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Sözvarlığı. S. Kılıç (çev.) İstanbul: İletişim.
- Yazgı, G.Z., Yılmaz, M., & Türkleş, S. (2021). Psikiyatri hemşireliği uygulamalarında kültürel bakım, Psikiyatri Hemşireliğinde Güncel Yaklaşımlar II,2021:133-144.
- Yeşil, S. (2010). 21. yüzyılın küresel örgütleri için kültürel zekâ. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19 (2), 147-168.
- Yeşil, S.(2009). Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zekâ, KMu İİBF Dergisi Yıl:11 Sayı:16 Haziran/2009:100-131.
- Yıldırım, K. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Algıları: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

1.Sosyodemografik Özellikler Formu

Değerli katılımcılar bu araştırma Hemşirelerde Kültürel Zekâ ve Kültürel Duyarlılık Arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Araştırmanın nihayete erebilmesi için anketti sorulara vereceğiniz yanıtlardaki doğruluk büyük önem arz etmektedir. Alınan bilgiler gizli tutulacaktır. Katılımınız için içten teşekkürlerimi sunarım.

İPEK NUR ÖRK

1- Kaç yaşındasınız ? _____

2- Cinsiyetiniz:

☐ KADIN ☐ ERKEK

3- Medeni durumunuz nedir?

☐ BEKAR ☐ EVLİ

4- Meslekte ne kadar süredir çalışıyorsunuz?

☐ 1-5 ☐ 6-10 ☐ 11-26

5- Mesleğinizi severek mi yapıyorsunuz?

☐ EVET ☐ HAYIR

6- Eğitim düzeyiniz nedir?

☐ LİSE ☐ ÖNLİSANS ☐ LİSANS ☐ LİSANSÜSTÜ ☐ DOKTORA

7- Konuşabilme ve anlayabilme düzeyinde yabancı dil biliyor musunuz? Hangi diller olduğunu yazınız.

☐ EVET _____ ☐ HAYIR

8- Daha önce farklı kültürlerden gelen hastalarla çalıştınız mı?

☐ EVET ☐ HAYIR

9- Daha önce farklı kültürlerden gelen hastalarla çalıştıysanız bakım verirken bir sorun yaşadınız mı? Evet ise hangi alanlarda sorun yaşadınız?

☐ EVET

☐ HAYIR

10- Hangi birimde çalışıyorsunuz?

☐ ACİL SERVİS ☐ YOĞUN BAKIM ÜNİTELERİ ☐ POLİKLİNİKLER ☐ DAHİLİ VE CERRAHİ SERVİSLER

☐ KADIN DOĞUM VE ÇOCUK SERVİSLERİ ☐ PSİKİYATRİ SERVİSLERİ

2.Kültürel Zekâ Ölçeği

Aşağıda, kültür konusunda sizi tanımlayan (ya da pek tanımlamayan) bir takım özellikler ve davranışlar sunulmaktadır. Lütfen aşağıda yer alan maddelerin sizi ne oranda yansıttığını ya da yansıtmadığını örnek değerlendirmeye göre 'X' ile işaretleyiniz.

Örnek Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7
Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Az katılmıyorum	Kararsızım	Az Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

İFADELER	1	2	3	4	5	6	7
Farklı kültürel geçmişi olan kişilerle birlikteyken kullandığım kültürel bilginin farkındayım.							
Alışkın olmadığım kültürden birileriyle etkileşime geçtiğimde kültürel bilgimi duruma uygun olarak kullanırım.							
Kültürlerarası etkileşimlerde kullandığım kültürel bilginin farkındayım.							
Farklı kültürlerden birileriyle etkileşim halindeyken kültürel bilgimin doğruluğuna dikkat ederim.							
Başka kültürlerin yasal ve ekonomik sistemleri hakkında bilgi sahibiyim.							
Başka dillerin kurallarını (kelime, gramer vb.) bilirim.							
Başka kültürlerin değerlerini ve dini inançlarını hakkında bilgi sahibiyim.							
Başka kültürlerin evlilik sistemleri hakkında bilgi sahibiyim.							
Başka kültürlerin el sanatları hakkında bilgi sahibiyim.							
Başka kültürdeki jest, mimik vb sözel olmayan davranışların sergileme kurallarını bilirim.							
Başka kültürlerden insanlarla bir arada olmaktan hoşlanırım.							
Alışkın olmadığım bir kültürde yerel insanlarla kaynaşabileceğime eminim.							
Benim için yeni olan bir kültüre uyum sağlamada karşılaşacağım güçlüklerle başa çıkacağımdan eminim.							
Alışkın olmadığım kültürlerde yaşamaktan hoşlanırım.							

Farklı bir kültürdeki alışveriş yapma kurallarına alışabileceğime eminim.							
Sözel davranışlarımı (ses tonu, aksan vb.) kültürlerarası iletişimin gereklerine göre ayarlarım.							
Konuşurken tonlama ve duraksamayı, kültürlerarası duruma uygun olarak değişik bir şekillerde kullanırım.							
Konuşma biçimimi kültürlerarası iletişimin gereklerine göre ayarlarım.							
Kültürlerarası iletişimde ne kadar gerekiyorsa sözel olmayan davranışlarımı ona göre ayarlarım.							
Yüz ifademi kültürlerarası iletişimin gereklerine göre değiştiririm.							

3.Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği

Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz. Düşüncelerinizi en iyi tanımlayan kutucuğa (X) işareti koyunuz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan zevk alırım.					
2. Bence diğer kültürlerin insanları dar görüşlüdür.					
3. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurma konusunda kendimden oldukça eminim.					
4. Farklı kültürlerden insanların önünde konuşmak bana çok zor gelir.					
5.Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken söze nasıl başlayacağımı daima bilirim.					
6. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken istediğim kadar sosyal olabilirim.					
7. Farklı kültürlerden insanlarla vakit geçirmekten hoşlanmıyorum.					
8. Farklı kültürlerden insanların değerine saygı duyarım.					
9. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken çabuk gerilirim.					
10. Farklı kültürlerden etkileşim kurarken kendime güvenirim.					
11.Kültürleri farklı akranlarım hakkında bir izlenim oluşturmada önce bekleme eğiliminde olurum.					
12. Farklı kültürlerden insanlarla birlikteyken sık sık cesaretim kırılır.					

13. Farklı kültürlerden insanlara karşı açık görüşlüyümdür.					
14. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken çok iyi gözlem yaparım.					
15. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken sıklıkla kendimi işe yaramaz hissedirim.					
16. Farklı kültürlerden insanların davranış biçimlerine saygı duyarım.					
17. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken mümkün olduğu kadar çok bilgi edinmeye çalışırım.					
18. Farklı kültürlerden insanların fikirlerini kabul etmem.					
19. İletişimimiz boyunca kültürel olarak farklı akranımın imalı yorumlarına karşı hassasım.					
20. Bence benim kültürüm diğer kültürlerden iyidir.					
21. Etkileşim sırasında kültürel olarak farklı akranıma sık sık olumlu tepkiler veririm.					
22. Kültürel olarak farklı insanlarla uğraşmak zorunda kalacağım durumlardan kaçınırım.					
23. Kültürel olarak farklı akranıma, sözlerimle ve hareketlerimle onu anladığımı sık sık belli ederim.					
24. Kültürel olarak farklı olduğum akranımla aramdaki farklılıklardan zevk alırım.					

4.Kültürlerarası Duyarlılık ve Kültürel Zekâ Ölçeği Kullanım İzinleri

kültürlerarası duyarlılık ölçeği hakkında Gelen Kutusu x

ipek say

1 Nisan Cum 18:17 ☆

Merhaba hocam ben ipek nur örk, medeniyet üniversitesi psikiyatri hemşireliğinde yüksek lisans yapmaktayım. 'Hemşirelerde kültürel zeka ve kültürler duyarlılık'

elif üstün

Alıcı: ben ▾

1 Nisan Cum 22:28 ☆ ↶ ⋮

Merhaba,

Öncelikle çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum. Ölçeği araştırmanızda elbette kullanabilirsiniz. YÖK veri tabanında yayınlanmış olan tezimin "Ekler" bölümünden ölçeğe, "Yöntem" bölümünden ise ölçeğe ilgili istatistiksel verilere ulaşabilirsiniz.

Başarılar.

Elif Üstün Kran

[Android için Outlook](#)'u edinin

From: ipek say <ipeksay94@gmail.com>

Sent: Friday, April 1, 2022 6:17:24 PM

To: ustun-elif@hotmail.com <ustun-elif@hotmail.com>

Subject: kültürlerarası duyarlılık ölçeği hakkında

kültürel zeka ölçeği hakkında Gelen Kutusu x

ipek say

22 Nisan Cum 16:18 (4 gün önce) ☆

Merhaba Hocam, ben Ipek Nur Örk, Medeniyet Üniversitesi psikiyatri hemşireliğinde yüksek lisans yapmaktayım. 'Hemşirelerde kültürel zeka ve kültürler duyarlılık'

MUSTAFA

Alıcı: ben ▾

23 Nisan Cmt 11:00 (3 gün önce) ☆ ↶ ⋮

Merhaba Ipek Nur, Örk Kültürel Zeka Ölçeği'ni (KZÖ) çalışmalarınızda kullanabilirsiniz. Ölçek ekte gönderilmiştir. Ölçek hem 5'li hem 7'li derecelendirmede geçerli ve güvenilir sonuçlar üretmektedir. Dolayısıyla çalışmalarınızda, ölçeği 5'li ya da 7'li dereceleme ile kullanabilirsiniz. Ölçekten her bir alt boyuta ilişkin puan alınabildiği gibi kültürel zekaya ilişkin toplam bir puan da alınabilmektedir. Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim...

22 Nis 2022 Cum 16:18 tarihinde ipek say <ipeksay94@gmail.com> şunu yazdı:

5.Çalışma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Sağlık Müdürlüğü

Sayı : E-15916306-604.01.01-209380850
Konu : İpek Nur ÖRK'ün Yüksek Lisans
Araştırma İzni Hk

15.02.2023

GÖZTEPE PROF. DR. SÜLEYMAN YALÇIN ŞEHİR HASTANESİNE

İlgi : a) 30.11.2022 tarihli ve E-71211201-000-207189 sayılı yazınız.
b) 13.12.2022 tarihli ve E-23898784-604.01.01-304 sayılı yazınız.

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Rektörlüğü'nün ilgi (a) sayılı yazısında konu olan Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü Hemşirelik Anabilim Dalı Psikiyatri Hemşireliği Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden İpek Nur ÖRK, Prof. Dr. Ayşe OKANLI'nın danışmanlığında yürütülen "**Hemşirelikte Kültürel Zeka ve Kültürel Duyarlılık Arasındaki İlişki**" isimli tez çalışmasını, Hastanenizde yapma talebi Birimimize iletilmiştir.

Söz konusu araştırma, Hastanenizin ilgi (b) sayılı görüşüne istinaden Müdürlüğümüz Sağlık Hizmetleri Başkanlığı Araştırma, Basılı Yayın, Duyuru İçeriği Değerlendirme Komisyonu **26.01.2023 tarih ve 2023 / 01** sayılı kararınca uygun görülmüştür.

Çalışmanın Hastanenizin uygun gördüğü zaman diliminde (Başvuru dosyasında belirtilen aralık gözetilerek) sürecin koordinasyonunun Başhekimliğinizce sağlanması ve araştırmanın bitiminde bir nüshasının elektronik ortamda (CD halinde) Müdürlüğümüze teslim edilmesi gerektiğinin başvuru sahibine tebliği hususunda;

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Uzm. Dr. Hasan Basri VELİOĞLU
Başkan

6. Etik Kurul Onayı

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

ETİK ONAY BELGESİ

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi Psikiyatri Hemşireliği Bölümü öğretim elemanı Prof. Dr. Ayşe Okanlı danışmanlığında Yüksek Lisans Tez çalışmalarını yürüten İpek Nur Örk'ün sunduğu "**Hemşirelikte Kültürel Zeka ve Kültürel Duyarlık Arasındaki İlişki**" başlıklı proje teklifi dosyası incelenmiş ve projenin içeriğinde etik olarak bir sorun olmadığına, ön koşulsuz olarak, oybirliği oyçokluğu ile karar verilmiştir.

Tarih: 18.10.2022

Sayı: 2022/102

Prof. Dr. Alim YILMAZ

Başkan

Prof. Dr. İbrahim SUBAŞI

Üye

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Üye)
(üye)

Üye

Prof. Dr. Tuncay BAŞOĞLU

Üye

Prof. Dr. Özden Zeynep OKTAV

Üye

Prof. Dr. Tarkan OKTAY

Üye

Prof. Dr. Ahmet AKIN

Üye

7.Özgeçmiş

İpek Nur Örk

Elektronik Posta: ipeksay94@gmail.com

EĞİTİM

Lise: Sakarya 75.Yıl Anadolu Sağlık Meslek Lisesi (2012)

Lisans: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (2017)

Yüksek Lisans: İstanbul Medeniyet Üniversitesi (2023)

DENEYİM

Acıbadem Maslak Hastanesi (2017- 2018)

Göztepe Prof. Dr. Süleyman Yalçın Şehir Hastanesi (2020- 2023)

İzmir Çiğli Eğitim Ve Araştırma Hastanesi (2023-Devam)

İNGİZCE DÜZEYİ: B1